

KULKIJOITA

MARJA
SALMELÄ

COPYRIGHT IN AMERICA

KULKIJOITA

MARJA SALMELA

KULKIJOITA

KUVAUKSIA AMERIKASTA

PORVOOSSA
WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖN
KIRJAPAINOSSA PORVOOSSA 1923

PRINTED IN FINLAND

»MIKSI MINÄ LÄKSIN?»

»Miksi minä läksin?» Se kysymys toistuu aika ajoin kuluttavana ja kiihoittavana kuin kuumetauti. Keväisin se vaivaa eniten. Silloin valkenevat yöt Suomessa. Silloin palaavat muuttolinnut ja täyttävät Suomen metsät säveleillään. Silloin puhkeava lehti ja kukkiva tuomi täyttävät ilman tuoksullaan. Silloin ruisräökkäkin ottaa osaa yhteiseen iloon ja alkaa leikata pellolla. Silloin kuuntelee ihminen henkeään pidätellen orastavan elämän riemulaulua.

Mitä antaa niihin aikoihin Amerikka?

Ei lemmua lehti, ei kukahtelee käki. Metsissä on äänetöntä. Varikset vain vaakkuvat ja sammakot kurnuttavat tiepuolessa. Ne osavat Amerikassa äännellä kauniimmin kuin Suomessa. Ne pitävät kevätkonserttia myöhään ja varhain. Mutta siinä onkin kaikki. Siinä on luonnon kevätiloa vain sen verran, ettei voi olla ajattelemta Suomea ja Suomen kevättä.

Matti Kivi painuu tiepuoleen istumaan ja peittää hetkeksi kasvot käsiinsä. Tekee mieli itkeä, mutta ei viitsi sitäkään. Täytyy vain miehen voimalla painiskella suuren Suomi-ikävän kanssa.

Ensi aikoina hän uskoi tuon ikävän vähitellen haihtuvan. Nyt hän ei odota sitä enää. Nyt hän tietää, että kenelle se tulee, hänellä se on kuin vilutauti ruumiissa. Se voi unohtua ja piileskellä, vaan se ei jätä. Se toistuu määräjain, joskus lievempänä, toisinaan kovempänä, mutta se toistuu.

Etenkin keväisin on se vaikeata. Silloinhan keuhkotautikin on vaikeimmillaan sillä, joka sitä potee. Koti-ikäväkin on hivuttava tauti, mutta sekin helpottaa, kun kevästä pääsee ohi.

Matti nousee verkalleen ja jatkaa mainia¹ kohti. Hän laskeutuu kaivoksen pimentoon ja hetken kuluttua kalkuttelee hän vasarallaan ahtaan työkammionsa kallioseinää.

Kevästä ei ole tietoa siellä alhaalla. Siellä on pimeätä. Siellä juoksee vesi seiniä pitkin niinkuin talvisin huonokuntoisen kivimuurin kellarikerroksessa. Siellä ihminen tekee työtä siksi, että jokaisen täytyy elää ja että jonkun

¹ Engl. sanasta mine = kaivos.

täytyy tehdä sitäkin työtä. Mutta vasta työajan päättyessä, kun ihmisten ilmoille nostavan hissien ratina kuuluu, ja kun työmiesten sankat parvet taas pääsevät hengittämään Jumalan raitista ilmaa, vasta silloin Mattikin taas tapaa oman, oikean minänsä. Alhaalla maan uumenissa hän on vain mainari.¹ Nyt on hän jälleen Matti Kivi, se Matti, joka kerran läksi Suomesta Amerikkaan ja täällä uusissa oloissa vielä ikävöiden ajattelee »vanhaa maata.»²

Hän kääntyy ripeästi kotia kohti. Hän ei tahdo vitkastella, ei ajatella kevättä, siitä tulee vain ikävä. Hän tahtoo kiiruhtaa kotiin. Siellä on ehkä vieraitakin. Naimisissa oleva tytär on lastensa kanssa luvannut tulla lähikaupungista.

Matti poikkeaa pieneen myymälään. Hän ostaa sieltä pulleasilmäisen, silkkihameeseen puetun nukken ja jääkermä.³ Lastenlapsia täytyy pitää hyvänä. Amerikassa ei tarvitsekaan joka pikkuasian tähden pyöritellä senttiä sormissaan ja miettiä, uskaltaako ostaa vai ei. Halpoja leluja saa kaikkialla ja ruokaa,

¹ Engl. sanasta miner = kaivosmies.

² Amerikan suomalaiset nimittävät Suomea usein täten.

³ Engl. sanasta icecream = jäätelö.

hyvää herkkuruokaakin suhteellisen halvalla. Mikä muu pidättäisikään Amerikassa?

Tiepuolessa vaakkuva varis rupeaa äkkiä hermostuttamaan Mattia. Hänen tekisi mielensä työntää sormet korviin, jottei kuulisi, kuinka tuo harmaatakki ilkkuen räkättää: — Mitäs läksit, mitäs läksit?

Kädet nousevat jo korville, mutta jääkerma ja nukke ovat esteenä. Eihän aikamies oikein muutenkaan ilkeäisi kulkea sormet korvissa kuin kujeileva lapsi. Täytyy vain koettaa olla kuuntelematta tuota varista ja katselematta nuorta nurmea, joka on heleänviheriätä ja vehmasta kuin keväinen oras kotona Suomessa.

Amerikassa onkin suhteellisen helppo unoh-
taa ympäröivä luonto. Siellä ei oikeastaan ole paljon luontoa nähtävissä. Tiheä asutus on pakottanut luonnon väistymään. Siellä on tilaa vain ihmisten kiihkeän kiireisille yrityksille. Muista maista tänne muuttaneet sopeutuvatkin hyvin oloihin. He eivät ole tottuneet tarkkaamaan luontoa niinkuin suomalainen. Heillä on hauska Amerikassa. He eivät kärsi eivätkä ikävöi. Mutta suomalaisen pitää puhua muillekin kuin ihmisille ja kuunnella muutakin kuin sanoja. Se on kai jo isiltä perittyä. Puut ovat pyhiä puita,

joiden puhetta kannattaa kuunnella. Välkkyvät veet ovat pyhiä vesiä. Niillä kalamiehen venhe liukuu eteenpäin äänettömässä hartauudessa. Niillä kirkkovenet sunnuntaiaamuin kiitävät kohti mäkiä, joilta kellojen kutsuva kaiku kumahtelee.

Luonto on suomalaiselle ystävä, jolle täytyy puhua ja jota täytyy kuunnella. Mutta sitä ei saa tehdyksi vieraalla pohjalla, ei ainakaan suuren touhun maassa. Siksi pusertuu siellä suomalaisen rinnasta ahdistavana kysymys: — Miksi minä läksin?

Matti avaa nopeasti kotipiportin ja herkistää kuuloaan. Hän erottaa lasten ääniä pihamaalla.

Hän nousee rivakasti rinnettä ja heiluttelee naurussa suin pulleapuskista nukkea pikkutytylle, joka tulla tepastelee isoisää vastaan.

Keittiössä hän tapaa naiset. Siellä säestetään askareita iloisella puheella. Tytär lapsineen on tullut. Lattialla istuva tyttärenpoika huitoo nauraen helistintä kädessään.

Alakuloiset ajatukset haihtuvat Matin mielestä kuin tuulen hajoittamat pilvet taivaalla. Asetutaan pöytään ja iloista puhelua jatkuu. Juhlatuulella popsitaan lopuksi jääkermaa. Matti on ostanut runsaan annoksen. Aikuiset ja lapset syövät kilpaa.

Matille tekee hyvää katsella joukkoaan. Marikin tuntee nähtävästi samaa. Hän pais-
taa kuin aurinko katsellessaan lapsia ja lasten-
lapsia. Sitten hän nuolaisee huuliaan kuin
kermakuppinsa tyhjentänyt kissa ja sanoo
tyytyväisenä: — Näin sitä Amerikassa. Toista
oli Suomessa.

Se käy pahasti Mattiin. Tuntuu siltä kuin
olisi äitiä parjattu.

— Älä moiti Suomea, — hän sanoo. — Et
sinä soisi lasten sinua moittivan, kun sinä
vanhenet.

— Onko Suomi vanha? Minä luulin nuo-
reksi, — Mari pitää puoliaan. Hän ei ikävöi
Suomea.

— Se on pieni maa. Se ei voi antaa kaikkea,
mitä saa täällä Amerikassa.

— Lähtisitkö takaisin?

— Tietenkin, jos saisın teidät mukaani.

— Kaikkihan ne pettyvät, jotka menevät
sinne.

— Ei tarvitsekaan sellaisten mennä, jotka
tahtovat elää keekillä ja kändillä.¹

— Siellä saa odottaa puoli tuntia ennenkuin
kahvi kiehuu.

¹ Keeki engl. sanasta cake = kakku, leivos;
kändi engl. sanasta candy = karamelli.

— Mikset sano samalla, että siellä on sauna lämmitettävä ja puut kannettava saunaan. Ei tule kylpy itsestään, kun vain hanaa vääntää.

— Tietänet tuon sanomattanikin. — Maria jo pikkusen harmittaa.

— Tiedän, tiedän. Mutta minä tiedän senkin, että siellä on paljon, jota ei täällä löydy.

— Mitäs sinä sitten läksit, — tokaisee Mari. Hän viskaa sanan tulemaan voitonvarmana valttinsa vaikutuksesta.

Mutta Matti ei enää vastaakaan. Hän työntää tyhjän kahvikupin syrjään ja nousee pöydästä. Tytär, pikkupojat ja lastenlapset jäävät herkuttelemaan. Matti menee.

Hän asettuu kotinsa kadunpuoleisille portaille ja silmäilee yli naapuritalojen etäämpänä häämöittävää mäkirinnettä kohti.

Hänen täytyy saada edes kaistale luontoa näköpiiriinsä. Hänen täytyy tarttua siihen kuin haavoittunut, joka painaa pehmeää sidekangasta haavansa tukkeeksi.

Miksi sinä läksit, miksi sinä läksit?

Sitähän hän yhtenäen tiedustelee itseltään.

Tiepuolessa kurnuttavat kevätילוa pitävät sammakot. Heillä on soittokunnassaan monenlaisia ja mukavia säveleitä.

Matin huulille nousee pieni, pilkallinen hymy. »Se on Amerikan kaunista», sanoo hän itsekseen. Mutta hän ei saa pilkkahymyllä tukituksi rintansa vertavuotavaa haavaa. Hänen täytyy tehdä niinkuin lääkäri ainakin, penkoa ja puhdistaa sitä kivusta huolimatta, ja sitten sitoa toivossa, että elämän hyvät voimat sen lääkitsevät.

Hänen täytyy uudelleen pohjia myöten tutkistella tuota kysymystä, jossa hänen Suomi-ikävänsä kerta toisensa jälkeen nousee huippuunsa.

Hän ottaa pienen piipun povitaskustaan ja sytyttää sen. Hän ei oikeastaan ole tupakkamies. Joskus vain täytyy polttaa. Tällaisina hetkinä kuin nytkin. Piippu käy silloin ryyppymiehen kapakkaillasta. Hienosyisempi, ylhäisempi ikävä ihmisrinnassa on tukahdutettava jollain vähemmän henkevällä nautinnolla.

Matti lähtee hiljaksen astuskelemaan mäen rintaa alas. Hänen täytyy olla yksin ja ajatella. Ei siksi, että tämä olisi jotain uutta ja ennen kokematon. Tämähän on sitä kaikkein tutuinta. Mutta yksinäisyydessä ihminen löytää itsensä. Ja rinnan haava tarvitsee rauhaa yhtä varmasti kuin ruumiin haava suojelevaa sidettä.

Hän sysäisee mietteissään pyöreätä kiveä mäen rinteessä. Se lähtee herkästi liikkeelle ja vierähtää alamaata kappaleen matkaa. Sitä on varmaan monesti sysätty ja se on monesti muuttanut paikkaa.

Matti ajattelee itseään. Sellainen juuri on hänenkin kohtalonsa. Hän on kivi, jota olot ovat vierittäneet paikasta toiseen, kivi, joka ei ole sammaloitunut kotoisella pihalla valkeavartisen koivun alla.

Hyvähän saattaa olla vierieissäkin. Siinä näkee paljon ja oppii paljon. Mutta kodittomaksi ihminen siitä tulee. Hän rakastaa maata, rakastaa toistakin, ei ole hänellä kotoa missään.

Miksi, miksi minä läksin? — Matti purailee kipeän kovasti piippunsa vartta. Se kysymys on oikeastaan vain ilmaus hänen keväisin uudistuvasta Suomi-ikävästään. Se ei ole kysymys. Hän tietää vastauksen kysymättäkin.

Suomessa oli leipä ahtaalla. Hän oli nuori, perhe oli kasvamassa. Täytyi ajatella sekä syntyneitä että syntymättömiä. Täytyi katsoa eteensä.

Nyt hän katselee taakseen kipeästi kaivaten.

Hän painaa kyynänpäänsä porttia vasten ja jää siihen ajatuksiinsa vaipuneena.

Iloiset äänet palauttavat hänet viimein todellisuuteen. Portailta seisoo tytöntyllykkä, joka heiluttaa säärestä silkkiin puettua, pullea-poskista nukkea. Mari seuraa lapsen kintereillä. Sitten tulee tytär ja viimeksi pikku-pojat. He nauravat, huutavat ja kutsuvat isää joukkoon.

Matti rupeaa verkalleen astumaan portaille päin. Kuta lähemmäksi hän tulee, sitä selvemmin hän näkee, miten iloisesti kaikkien silmät säteilevät. Pojilla on suuret kaakku-palaset kädessä ja tytär syöttää marjahilloa nuorimmalleen.

Matti painaa käden rinnalleen. *Heitä* hän ajatteli, kun hän läksi. Heidän iloisen ja mukavan elämänsä takia hän uhrasi oman kiintymyksensä kotoiseen kontuun.

Tekikö hän siinä oikein, vai väärin? Hän ei sitä tiedä. Mutta tehty on tehty. Sitä ei voi muuttaa. Lapset ja lastenlapset ovat amerikkalaisia. He säästyvät siltä, mikä *Matin* rintaa on raadellut ja yhä raatelee.

Ja sittenkin —. Vaihtaisiko hän heidän kanssaan?

Heille on Suomi jotain etäistä ja vierasta. Hän tietää, millainen on se köyhä, tarunkaunis maa. Sen keväinen hurma elää vielä hänen rinnassaan. Hän kuulee sen käen kukahte-

lun. Hän näkee sen kesäoitten uneksivan valkeuden. Hän on saanut siunauksen, syvän ja suuren, sen välkkyviltä vesiltä, sen sävelrikkailta rannoilta ja sen korkeutta kohti kurot-tautuvilta kunnailta. Se on isien hänelle antama pyhä perintö, jota ei mikään, ei mikään, ei onnellinen ja rikas Amerikkakaan voi hä-neltä riistää.

SOKEA

I.

He olivat saapuneet uuteen maahan paremmin edellytyksin kuin useimmat muut. Oskar oli Suomessa käynyt kauppakoulun ja siellä opiskellut englanninkieltä. Alma oli ennen naimisiinmenoaan ollut vuoden kansakoulunopettajana. Heillä oli oma koti ja kohtalainen toimeentulo jo Suomessa. Suuresti ei tosin sopinut eellä konttoristin palkoilla, mutta kun Alma ilman apulaista suoritti kaikki kotiaskareet ja lisäksi itsekin ansaitsi antamalla yksityisopetusta kouluunpyrkijöille, niin riittihän siinä kahdelle nuorelle. Palkka parani sitten, kun perhe lisääntyi. Taloudellinen ahdinko ei heitä pakottanut Amerikkaan, mutta lähteä täytyi vain.

Alma ei oikeastaan olisi tahtonut. Hän pani vastaan niin kauan kuin mahdollista, mutta lopulta täytyi myöntyä. Olihan hän luvannut rakastaa ja auttaa Oskaria sekä myötä- että vastoinikäymisessä ja missäpä tuollainen apu oli paremmin tarpeen kuin

suuren, vieraan maan oudoissa oloissa. Alma vakuutti tätä itselleen monesti sekä kotona, kun lähtöä suunniteltiin, että Amerikassa sitten koti-ikävä tavatessa.

Usein se koti-ikävä tapasikin. Alma sitä ihan ihmetteli. Ei ollut äitikään enää siellä kotona. Jos olisi ollut, ei Alma olisi silloin Amerikkaan lähtenytäkään. Kun Oskar heidän naimisensa ensi vuosina puhui Amerikkaan lähdöstä, tunsu Alma, että hänellä äidissä oli suojarahustus. Oskar jauhoi sitä yhtä ja samaa. Nuorten ihmisten pitää yrittää, pitää nähdä maailmaa ja etsiä, siksi kun löytyy edulliset elämisen mahdollisuudet. Hän, Oskar, on ainakin yrittelijääksi syntynyt, ja kun Alma on hänen vaimokseen ruvennut, täytyy Almankin uskaltaa ja yrittää.

Alman ainoa turva näissä keskusteluissa oli äiti. Sairastavaa äitiä ja kasvavaa pikku siskoa ei sopinut jättää. Sellaisesta ei koituisi hyvää, jos yrittäisi.

Alma tunsu suurta, sisäistä iloa siitä, että hänellä oli tällainen etsimätön ja eittämätön este Amerikkaan lähdölle. Mutta se este ei kauan ollut hänellä turvana. Heidän ollessa viidettä vuotta naimisissa kuoli äiti. Samassa astui Amerikan matka uudelleen esiin kuin

velkoja, joka aikansa odotettuaan tinkimättä ja armotta vaatii osansa. Oskarilla oli nyt valtti entisten lisäksi. Äiti oli kuollessaan jättänyt Elinan Alman huostaan Kenellepä olisi jättänyt, jollei ainoalle sisarelle. Mutta kun Elinalla ei ollut omaa varallisuutta sanottavasti, koitui siitä Oskarille rasitusta. Tuloja täytyi lisätä, kun perhe näin suureni. Omia lapsiakin oli jo kolme. Amerikan runsas leipä oli tarpeen tällaiselle joukolle. Varmaan olisi se matka Elinallekin hyväksi. Haihtuisi vähän ikävä. Ja uudessa maassa tarjoutuisi nuorelle monenlaisia mahdollisuuksia.

Alma ei voinut enää vastustaa. Hän myöntyi ja niin lähdettiin.

Parhaaseen aikaan se varmaan tapahtui, ainakin Elinaan nähden. Kotimaata ei tuollainen viidettätoista käyvä vielä osannut ikävöidä ja uudet olot haihduttivat ikävää äidin kuolemasta.

Mutta olisikohan Suomi-ikävä herännyt täällä vieraalla maalla? Almasta näytti siltä. Elina tuntui viime aikoina paljon muuttuneen. Hänelle tuli vedet silmiin, kun puhuttiin Suomesta. Suomalaisia säveleitä hän yhtenäin hyräili. Ne olivat mielessä ja ne olivat kielellä. Hänen niitä laulaessaan nousi katseeseen niin kipeä kaipuu, että se tuntui melkein luonnottomalta noin nuorelle.

Vaikka ehkäpä oli hyvinkin luonnollista. Elina lähenteli nyt seitsemäätoista, ja siinä iässä on elämä toista kuin viisitoistavuotiaalle. Herkkä on silloin mieli kuin haviseva haavan lehti, ja tunteet väreilevät rinnassa niin moninaisina ja vaihtelevina kuin väreet nuoren oraspellon pinnalla.

Siltä pohjalta Elinan Suomi-ikäväkin kainousi.

Alma raotti varovaisesti paistinuunin ovea ja tarkasti paistumassa olevaa keekiä.¹ Se oli sellainen »enkelinkeeki», josta Oskar piti. Almalla oli tapana laittaa sellaista Oskarin tullessa kotiin joltain vähän pitemmältä matkalta.

Oli se kauppamatkustajan toimi aika mukavaa työtä sellaiselle yritteliäälle ja vaihtelua rakastavalle miehelle, kuin Oskar oli. Hän olikin siinä kuin kala vedessä. Hän sai nähdä maailmaa ja olla monenlaisten ihmisten parissa. Englanninkieli luisti häneltä kuin maassa syntyneeltä ja lisäksi hän oli sen luontoinen, että osasi kaikkia miellyttää. Ihan olisi luullut häntä maassa syntyneeksi, kun hän rupesi myytävänsä kaupaksi tarjoamaan. Ostamaan hän pani, vaikka ihmiset aluksi olisivat olleet kuinka vastahakoisia tahansa.

¹ Engl. sanasta cake = kakku, leivos.

Sellainen Oskar oli oikeastaan joka asiassa. Hän vei tahtonsa perille, vaikka olisi näyttänyt ihan mahdottomalta. Ei hän rynnistämällä yrittänyt, ei pakkoa pannut. Hän ajoi asiaansa pehmeällä joustavuudella, jota ei kukaan ajan pitkään voinut vastustaa.

Alma pyöräytti varovaisesti valmiiksi paistuneen keekin keittiön pöydälle ja jäi sitä ihailevasti katselemaan. Tasaisesti oli paistunut ja kuohkealta näytti.

Keekiä katsellessaan Alma ajatteli Oskaria. Seitsenvuotisen avioliiton jälkeen Alma saattoi sanoa, ettei hän miehensä tähden vielä ollut pahaa päivää nähnyt. Sitä tuskin monikaan aviovaimo uskalsi vakuuttaa, jos rehelliseksi rupesi. Mutta sellainen oli Oskar. Nurkumatta oli hän ottanut Elinastakin huolehtiakseen. Moni aviomies olisi sellaisestakin pistosanoja sanonut, tai ainakin antanut vaimonsa tuntea, että täytyy vielä hänenkin sukuaan eteenpäin viedä, vaikka muutenkin on elätettäviä. Mutta eipähän Oskar koskaan.

Alma huokasi huomaamattaan. Samassa hän jo kuitenkin moitti itseään siitä, että oli tullut niin tehneeksi. Eipähän miehen hyvydessä ollut pahastikaan huokaamisen syytä. Ja kuitenkin tuli joskus niin omituisen ikävä. Olisi tuntunut hyvältä, jos Oskar joskus olisi

hyvyytensä vahvistanut jollain hellällä sanalla. Enempää ei Alma olisi kaivannut. Silloin hän olisi tuntenut, että siitä hyvyydestä, jota herttaiset hymyilyt ja iloiset, ystävälliset sanat muille ilmaisivat, tulee oman vaimon osalle jotain, joka ei kenellekään muulle kuulu, jotain, joka on hänen ja yksin hänen.

Mutta mitäpä noita tuollaisia kuvittelemaan. Kullakin oli oma luontonsa ja Oskar oli kerta kaikkiaan sellainen, että hänen täytyi olla samanlainen kaikille.

Alma työnsi kiireisesti keittiön oven auki. Hänelle kihosi veri päähän. Hella hehkui kuumuutta ja akkunasta paistava aurinko samoin.

Avatusta ovesta valahti huoneeseen aurinkoista ilmaa ja voimakas keväinen tuoksu lehteen puhkeamassa olevista puista. Laulun hyräilyäkin kuului pihalta. Elina istui mieli-paikallaan puitten alla olevassa kiikussa ja hyräili.

Alma katsoi keinuun päin ja nyökkäsi, mutta silmä ei tavannut sisaren silmää. Elinan pää oli painuksissa ja sormet näpertelivät itse-pintaisesti pientä koruompelua. Muuten oli Elinan asennossa ja siinä tavassa, jolla hän liikutti käsiään, jotain, joka pani Alman ajattelemaan, että Elina itse ei oikeastaan ollut-

kaan siinä, missä näytti istuvan. Hän oli jossain muualla — jossain kaukana. Hän eli siinä, mistä hän lauloi. Laulu koski tietysti Suomea. Ja rakkautta siinä oli myöskin. Ihan olisi luullut mielitietyn jääneen häneltä Suomeen. Sellaisilta tuntuivat tytön sekä ajatukset että mielialat.

Keittiön seinällä riippuva kello löi samassa neljä. Neljäs lyönti kuului muita terävämältä. Se repäisi Alman ajatukset irti Elinasta ja vei ne takaisin Oskariin. Juna, jolla Alma odotti häntä tulevaksi, saapui puoli neljä. Oskar saattoi minä hetkenä hyvänsä astua sisään ovesta.

Alma pyöräytti kahvipannun tulelle, lennätti puhtaan liinan pöydälle ja asetti siihen keekin ja kahvikupit. Samassa kuuli hän portin narahtavan. Kohta sen jälkeen helähti Oskarin iloinen nauru portailta. Tyytyväinen hymy kiiruhti kynnykseltä odottavaan keekiin, lentomuisku singautettiin kiireimmän kautta Almalle, sitten Oskar tömisti yläkertaan mennessään huomauttaen, että täytyi siistiytyä, kun oli noin kaunis kahvipöytä odottamassa.

Alma tukahutti huokauksen. Omituinen tyhjyyden tunne pyrki taas ahdistamaan. Tuntui siltä, kuin Oskar olisi ollut kotona, eikä kuitenkaan kotona. Yksin lentomuisku-

kin oli melkein tehnyt kipeätä. Se viskattiin niin kiireimmän kautta, ihan kuin lapselle mielenhyvikkeeksi. Siinä oli ulkonainen teko, vaan ei mitään muuta.

Mutta mitäpä tuosta ihmettelemistä. Oskarin elämä oli yhtämittaista tuloa ja menoaa. Olihan lentomuiskussa tarpeeksi kuuden päivän poissaolon jälkeen. Lapsellista oli kiinnittää huomiota sellaiseen. Se taisi käydä kipeästi vain siksi, että se viskattiin niin kiireessä ja ajattelematta, ihan niin kuin mies viskaa lakin päästään.

Toisenlaista oli silloin, kun he yhdyselämänsä alkoivat. Ei Oskarkaan silloin noin. Mutta toisenlaista se tietysti oli kaikilla. Tunteet oli silloin herkimmillään. Kaikki oli uutta, kaikki piti lumeissaan.

Alma nosti kahvin pöydälle. Samassa tuli Oskarkin pitkin harppauksin yläkerrasta. Hän kertoi lystikkään kaskun samassa, kun painui pöydän ääreen. — Missä on Elina? — tiedusteli hän samassa, kun ojensi kuppinsa Alman täytettäväksi.

— Istuu tuolla kiikussa. Minä menen käskemään.

— Älä, älä, minä menen. — Oskar oli jo ovella. Seuraavassa silmänräpäyksessä seisoi hän jo kiikun ääressä. Hän sai kätensä laske-

tuksi Elinan olkapäälle tämän sitä huomaimatta.

Elina oli pystyssä samassa, kun tunsi kosketuksen. Oskar näki hänen vapisevan. — Terve, — sanoi Oskar tavoitellen huoletonta äänensävyä. Käsi tarttui Elinan käteen ja puristi sitä.

— Sinä tulit. — Elina sanoi sen arasti ja hätäisesti. Hän pelkäsi äänettömyyden syntymistä.

— Sinä olet laihtunut. Kovin olet kalpeakin. — Katse painui tutkistelevana Elinan katseeseen.

— Minä tahtoisin mennä Suomeen.

— Tiedäthän sinä, ettemme voi suostua siihen. — Oskarin ääni oli hermostunut. — Ei suostu Alma, enkä suostu minä. Mutta jos tahdot, voin keksiä jotain parempaa. Tule nyt, Alma odottaa kahville. Puhutaan huomenna. Alma menee silloin ompeluseuraan.

Elina tunsi hätäisen, hyväilevän kädenpuristuksen, joka nosti veret hänen valkeiksi valahtaneille kasvoilleen. Hän kääntyi äkkiä pois päin Oskarista ja katseeseen nousi omituinen ilme. Siinä oli poistyöntävää inhoa. Siinä oli avuttoman lapsen rukousta. Siinä oli pyytäjän kädessä värisevän pikkulinnun kuolintuskaa.

— Mene, mene, — sopersi hän tuskin kuultavasti. — Minä tulen pian.

— Et saanut tulemaan? — tiedusteli Alma Oskarin palatessa.

— Kyllä hän pian tulee, sanoi vain lopettavansa työnsä. — Oskar ojensi tyhjän kuppinsa Alman täytettäväksi.

— Minä olen huolissani Elinasta, — sanoi Alma. — Jokin häntä vaivaa. Hän on niin muuttunut. Mutta minä en pääse hänen perilleen. Koettaisit sinäkin, Oskar.

— Mitäpä minä. — Oskar tuijotti itsepintaisesti kuppinsa pohjaan.

— Suomeen menosta hän puhuu yhtenään. Pitäisiköhän lopultakin laskea sinne?

Oskar kiivastui: — Suostuako? Sinähän olet aina ollut sitä mieltä, että se on liian kaukana.

— Niin, kun ei siellä enää ole ketään läheistä sukulaistakaan.

— Sitähän minäkin. — Oskar katsoi pois päin hämmentäen sokeria kuppinsa pohjalla. Hän puhui huolettomalla äänensävyllä. — Voisi ehken käydä keskitietä. Puhuisit hänelle Kaliforniasta. Minun on pian lähdettävä sinne. Voisin ottaa hänet matkaani.

Alma ihastui. Kylläpä se Oskar taas keksi.

Samassa astui Elina huoneeseen ja Oskar kielsi hätäisellä silmäyksellä Almaa jatkamasta. Kahvit juotiin keskustelun kosketellessa arkisia pikkuasioita. Siihen, mikä kyti kaikkien mielessä, ei kukaan kajonnut ennenkuin seuraavana päivänä Alman ollessa ompeluseurassa. Silloin Oskar pujahti makuuhuoneeseen, jossa hän tiesi Elinan olevan lasten kanssa.

Pikkutyöt, Alma ja Irja karkasivat iloisesti kirkuen isän polviin kiinni. Isä oli heille mieluinen leikkiveri. Elina jatkoi nuorimman nukuttamista.

Lapset olivat aluksi molemmille suoja-muurina, jonka taakse he vetäytyivät. Oskar leikki pikkutyttöjensä kanssa ja viskasi vain silloin tällöin sanasen Elinalle — aluksi kokonaan yhdentekevästä asioista. Elina nukutti pikku poikaa.

— Me puhuimme eilen Alman kanssa Suomi-ikävästäsi, sanoi Oskar viimein. — Ääni värähti epävarmana, se tavoitteli ja tunnusteli kuin tietä etsivä jalka. — Meistä Suomi on liian kaukana. Me emme voi suostua siihen.

— Kuta kauemmaksi, sitä parempi.

— Kuinka sinä hennot? — Ääni hyväili ja kietoi.

— Minun täytyy. Mikä tahansa on parempi kuin tällainen elämä. Minä olen näinä päivinä ajatellut, että paras, kun kerron kaikki.

Oskar tulistui. — Hulluko sinä olet? Tekisit ainakin Alman hulluksi. Minä en ikinä anna sinulle anteeksi, jos kerrot...

— Mutta itsellesi annat anteeksi...?

Oskarın kasvoille nousi polttava puna. — Sinä olet sydämetön. Jos ymmärtäisit, et hennoisi puhua noin. Mutta sinä olet lapsi. Sinä et vielä käsitä miehen voimakkaita tunteita. — Oskarın kiihtynyt ääni suli hellemmäksi. Hän puhui hätäisesti ja kuiskaillen. — Tämä on armoton kohtalo, Elina — ei mitään muuta. Sinä tiedät, ettemme voi rakastaa käskystä, emmekä liioin olla rakastamatta. Onko kukaan meistä tällaista osaa pyytänyt? Ei kukaan. Kohtalo on sen ilkkuen eteemme viskannut. Meillä on syytä sääliä itseämme — ja toinen toisiamme, mutta me emme saa olla armottomia. Meidän täytyy keksiä helpoin ja armahtavin tie vapauteen. Luulenpa sen jo keksineenikin... Elina, Elina, — kuiskasi hän rukoilevasti, luota minuun ja tottele minua.

Oskarın ääni suli yhä hellemmäksi. Se nousi ja laski aivankuin sulautuen lauluun, jota Elina hyräili nukkumassaolevalle lap-

selle. — Etkö sinä muista, Elina, aamua, jolloin minä ensi kerran näin sinut. Minä en koskaan, en koskaan voi unohtaa sitä suvista sunnuntaita. Sinä istuit tapasi mukaan kiihussa ja lauloit, kuten aina. Minä tulin paitahihhasillani aurinkoisille portaille ja paistatin siinä päivää. Minä oikoilin, haukottelin, enkä ajatellut juuri mitään. Silloin kuulin sinun laulavan. Sinun suomalaiset säveleesi toivat koko kotimaan luokseni. Ne toivat minulle oman nuoruuteni, ne toivat minulle kaiken, mikä elämässä on kaunista ja viehkeätä.

Elinan katse kääntyi hätääntyneenä ja ruokoilevana Oskariin, mutta Oskar yhä jatkoi: — Sinä olit ollut meillä jo toista vuotta, mutta minä en ollut sinua nähnyt. Sinä olit minulle vain lapsi. Nyt näin, että sinä olit nainen. Sinussa oli Almaa ja samalla sitä pikkusiskoa, jota olin polvellani kiikutellut. Mutta sinussa oli vielä muutakin. Sinä olit unelmieni tyttö. Sinä olit...

— Älä, älä! — Elina lakkasi hyräilemästä ja painoi hätäisesti kädet korvilleen. Hän istui sillä lailla hetken aikaa, sitten hän viskautui viereiselle vuoteelle ja puhkesi rajuun itkuun.

Oskar seisoj neuvottomana vuoteen viressä. Hän olisi tahtonut kietaista Elinan sy-

liinsä, vaan hän ei uskaltanut. Viimein hän nosti lattialla leikkivän Irjan käsivarrelleen ja kuiskasi lapselle jotakin. Sitten hän asetti tytön vuoteelle Elinan viereen.

Mutta tyttö oli liian pieni käsittääkseen hänelle määrättyä lohduttajan tehtävää. Hän vain katseli suurin, ihmettelevin silmin Elinaa, ja totesi armottoman tyynesti: — Täti ikkee.

Oskar laski Irjan takaisin lattialle ja otti Alman syliinsä.

— Ole hyvä tädille, — kuiskasi hän pyytävästi.

Toista kehoitusta ei tarvittu. Alma pyörähti isän sylistä vuoteelle, jolla Elina makasi, kiersi pehmeät käsivartensa itkevän kaulaan ja toisti kerta toisensa jälkeen: — Täti on kiltti, Alma rakastaa tätiä.

Elinan nyyhkytykset kiihtyivät kiihtymistään. Viimein, kun Alma uudelleen toisti: — Täti on kiltti. — ponnahti Elina istualleen sieppasi tytön syliinsä ja sanoi ankaruudella, joka säikäytti lasta: — Täti on paha, äiti on kiltti. — Sitten hän painui takaisin vuoteelle itkemään.

Pikku Alma tuijotti ihmeissään tätiin. Hän ei ymmärtänyt tädin sanoja, mutta hän käsitti, että asia jollain tavoin koski äitiä, ja että äidin puolta täytyi pitää. Sen tähden hän

kääntyi isään ja sanoi nuhtelevan totisesti:
— Äiti on kiltti, hyvin kiltti.

Oskar nosti hänet kiivaasti vuoteelta lattialle. — Äiti on aina kiltti. — sanoi hän hermostuneesti. — Mutta ole sinäkin nyt kiltti. Lohduta Irjaa, Irja itkee. Isä koettaa lohduttaa tätiä.

Hän kumartui Elinan puoleen. — Tule pois, Elina, sinä teet minut hulluksi, jos olet tuollainen. Me emme voi keskustella täällä lasten luona. Lähde kävelemään.

Elina nosti päänsä vuoteelta. Häneltä pääsi lyhyt nauru. — Ettäkö jättäisin lapset?

— Tule alakertaan.

— Heille voisi sattua jotain. Minulla on jo syyllisyyttä tarpeeksi.

— Älä puhu tuolla lailla. Me emme voi tunteillemme mitään.

— Mutta teoillemme.

— Voimmeko? — Oskarin katse poltti. Siinä oli kaikkea sitä, mikä oli polttanut jo kauan, kauan — siitä hetkestä asti, jolloin se tapahtui. Se muisto teki kipeätä yhä vieläkin, eikä sittenkään niin kipeätä kuin olisi suonut sen tekevän.

— Voimmeko, toisti Oskar itsepintaisesti,
— sano, voimmeko? —

Hän tunsi kysymyksellään saaneensa Eli-

nan suureen avuttomuuden tilaan ja se häntä rohkaisi. Hän tiesi nyt olevansa tilanteen herra.

Elina nyyhkytti yhä rajusti, mutta hän ei enää vastustanut Oskarin häntä hyväillessä. Hän oli voimansa menettänyt, värisevä siipirikko, joka tahdottomana oli ottajansa vallassa.

Viimein Elina kuitenkin uudelleen heräsi. — Oskar, Oskar, älä minua hyväile. Armahda minua, anna minun paeta. Alma on ollut minulle enemmän kuin sisar. Hän on ollut hyvä sisar ja hyvä äiti. Oskar, minä tulen hulluksi, jollen saa puhua.

Oskar kiivastui. — Jos sinä puhut, panetan minä sinut hullujen kirjoihin. Ja sinä tapat Alman, ymmärrätkö, tapat! Minä nyt muuten sanoisin, että Alma saa vähän syyttää itseäänkin siitä, mitä on tapahtunut. Itse hän läksi ja jätti meidät kahden lasten kanssa.

— Hän luotti.

— Luotti, luotti, kivahti Oskar. — Sinä olet vielä siksi lapsi, ettet ymmärrä, miten heikkoja me ihmisparat olemme.

Oskar koetti uudelleen vetää hänet syliinsä, mutta Elina riuhtaisi itsensä irti, painui lattialle lasten viereen ja askarteli siinä, kunnes viimeinkin kuuli Alman askeleet alakerrasta. Silloin hän kiiruhti Almaa vastaan.

Elina oli itkenyt, Alma näki sen kohta, mutta hän sivuutti asian kysymyksittä. Vasta illalla maatapannessa hän tiedusti Oskarilta, miten Elina oli suhtautunut Kalifornian matkaan.

— Eihän tuosta vielä selvää tullut. Elina tahtoisu mieluummin Suomeen. Mutta jos sinä puhut hänelle asiasta, niin eiköhän hän taivu. Minun täytyykin jo huomenaamuna taas lähteä. Viikon päivät menee sillä matkalla. Ja kun tulen takaisin, on Kaliforniaan lähdöllä jo kiire. Laita tyttö kuntoon siihen menen — — jos nimittäin itse tahdot.

Oskar vetäisi peiton korvilleen. Häntä vilusti. Mutta samalla tuli ikäänkuin helpompi olla. Hänestä tuntui siltä, että hän viime sanoillaan oli jättänyt koko asian Alman ratkaistavaksi.

— Parempihan Kalifornia olisi kuin Suomi, minun mielestäni ainakin, — virkkoi Alma. Ja siihen asia jäi.

Vasta seuraavana iltana Oskarin lähdettyä ja lasten nukkuessa otti Alma asian uudelleen puheeksi.

— Ja sinä tahtoisit, että lähtisin, — Elina tuijotti hetken avuttomana Almaan.

— Kun minä luulen, että se olisi sinulle hyväksi. Se on kaunista ja terveellistä seu-

tua ja Oskar toimittaisi sinulle siellä hyvän paikan. Hän tuntee paljon rikkaita sielläpäin. Minä en saisi rauhaa jos olisit Suomessa asti.

— Etkö saisi rauhaa? — Elina puhui kuin unissaan.

— Minähän lupasin olla äiti sinulle.

— Mutta minä en enää ole mikään lapsi.

— Lapsi on aina lapsi äidilleen. Ja sinäkin olet sitä minulle.

Alman katse kääntyi Elinaan. Se oli täynnä suurta sydämellistä hellyyttä. Se leikkasi Elinan sisintä kuin vihlova teräs.

Alma ei huomannut Elinan mielenliikutusta. Hänen ajatuksensa seurasivat entistä latuaan. — Tiedätkö, — jatkoi hän, — kuinka kauniisti muuan torpanemäntä sanoi minulle silloin, kun Oskar naimisemme ensimmäisenä vuonna rupesi puhumaan tänne Amerikkaan lähdöstä. Enhän minä sitä matkaa silloin ajatellut, kun äiti vielä eli, mutta se Mansikka-ahon Leena sanoi, kun kuuli Oskarin puhuvan asiasta: — Älkää mätkö sinne. Äidin sydän on sellainen, että se aina kulkee lapsen matkassa ja kun se sydän on vanha, niin se väsyä. — Minäkin tahtoisin sanoa sinulle: Missä lienetkin, minun sydämeni kulkee aina matkassasi.

Elina valahti äkkiä valkeaksi kuin vaate. Hän tapaili lähimmän tuolin selustaa. Maa

tuntui väistyvän hänen jalkainsa alta. Hän ei voinut edes nostaa katsettaan. Mustanharmaat pilvet sumensivat joka puolelta näköpiirin ja niitten välillä leimahteli punaista, veripunaista.

Elina ei voinut nähdä Almaa ja kuitenkin hän mielestään tunsu sen suuren lämmön, joka Alman puhuessa oli noussut hänen katseeseensa. Hän tunsu sen kipeyteen asti.

Alma ei usein helläksi heittäytynyt. Hän oli aina järkevä, aina tasainen. Suuri hellyys puhkesi sanoihin ja katseeseen ainoastaan joskus, kun tavallista voimakkaampi tunne repäisi hänet irti hänen tavanmukaisesta tyyneydestään. Sellainen suuri, sisareen kohdistuva hellyys säteili hänestä nyt.

— Alma, Alma, — sai Elina viimein vauvalla änkytetyksi. Hänestä kuului se hukkuvan hätähuudolta.

Alma kävi häneen kaksin käsin kiinni.

— Sinähän pyörtyt. Sinä olet kipeä. — Alma veti hänet vierelleen vuoteen laidalle. — Miksi sinä et puhu? Sinulla on jotain sydämelläsi. Minä olen varma siitä. Olethan sinä ennen puhunut minulle asioistasi.

— Mistä sinä sen tiedät? — Elina katsoi tuimasti sisareen. Hänen tajunnassaan heräsi hämärä, hätäntynyt aavistus siitä, että hä-

nen täytyi eksyttää Alma jäliltä keinoilla millä hyvänsä.

— Etkö sinä olekaan puhunut? — Alma katsoi tyrmistyneenä sisarensa. — Sinulla oli ehkä joku mielitietty jo Suomessa, vaikka minä luulin sinua lapseksi. Sitäkö sinä täälläkin ikävöit?

Elina pudisti päätään. Alman kysymys näytti hänelle polkua, jolle teki mieli paeta, mutta hänen oli mahdoton valehdella.

— Tai oletko sinä tässä maassa joutunut kokemaan sellaista, josta et voi kertoa? Sinulle on ehkä sattunut jotain jossain palveluspaikoistasi? Minähän olen aina vastustanut oloasi vieraissa. Ja Oskar samoin. Hän on monesti pyytänyt sinua jäämään kotiin.

Elina tuijotti puhumattomana eteensä. Näytti siltä kuin hän ei olisi tajunnut Alman sanoja.

— Oskar on todellakin ollut sinulle hyvä, pitkitti Alma. — Et sinä hänen puoleltaan ole koskaan nurjaa mieltä tuntenut.

Alman katse riippui herkeämättä Elinan tiukasti suljetuissa huulissa. Näytti siltä, kuin hän niiltä vaatimalla olisi vaatinut sitä selittävää sanaa, jota hänelle ei vapaaehtoisesti annettu.

Mutta yhteenpuristuneet huulet eivät avau-

tuneet. Elinan koko olemus ilmaisi yhä kasvavaa, puuduttavaa tuskaa, joka teki Alman epätoivoiseksi. Hän tarttui kiivaasti Elinan käteen.

— Sinä olet sydämetön, jos et puhu. Sano suoraan, onko sinulta mitään puuttunut? Etkö ole tuntenut olevasi kotona meillä? Eikö Oskar ole ollut sinulle hyvä kuin isä tai vanhempi veli? Ja enkö minä ole parhaani mukaan ollut sinulle äiti?

— Olet, olet. — Elinan otsalle nousi kylmänkosteaa tuskanhiki.

— Oletko sinä kaikesta huolimatta mielestäsi ollut vieraissa, koska tahdot takaisin Suomeen?

— En, en. Muuten vain tahtoisin lähteä niin kauas pois kuin mahdollista, — pois koko elämästä, — jos voisin.

Alma kauhistui. — Sinulle on tapahtunut jotain siellä, missä olit viimeksi. Minä olen varma siitä.

Elina epäröi hetken. Hänelle avautui odottamaton mahdollisuus pysyä totuudessa samalla, kun eksytti Alman jäljiltä. Siellä *oli* todella tapahtunut jotain. Oskar oli tullut sinne kerran myöhäisenä iltana, kun kaikki muut olivat poissa. Sen illan jälkeen Elina lähti. Hän pakeni sisarensa luo. Hän tahtoi olla Alman silmien alla.

— Tapahtui, — sanoi Elina viimein päätävästi. — Siellä tapahtui jotain, mutta älä kysy enempää. Minä tulen hulluksi, kun vain ajattelen.

— Jos asiasi ovat hullusti, täytyy sinun sanoa se.

— Ei, ei, ei se sitä ole. Tunnossa vain on sellainen tuli, että tahtoisin — — pois, kauas — — olemattomaan.

Alma kävi hellästi sivelemään Elinan tukkaa. — Älä, lapsikulta puhu sellaista, sinä olet minun rakas, pikku sisareni ja minun suuri iloni. — Minä en voisi olla onnellinen ilman sinua. Eivät olisi sitä lapset, eikä Oskarkaan. Koti olisi meille tyhjä ilman sinua.

— Älä sano, älä! — Elina karkasi pystyyn ja painoi kädet silmilleen. Sitten hän viskautui Alman kaulaan ja puhkesi hillittömään itkuun. — Anna minun lähteä pois. — anna minun kuolla! Älä sure, jos menen vaikka minne.

Elina vapisi kuin haavan lehti. Alma painoi hänet vankemman voimalla vuoteelle, kääri huivin hänen hartioilleen, haki hänelle rauhoittavia lääkkeitä ja asetti vilvoittavan vesikäären otsalle. — Sinä olet sairas, puheli hän tyyneästi ja rauhoittavasti. — Minä en enää kysele. Sinä sanoit jo tarpeeksi. Nyt

minä vain laitan sinut kuntoon Kaliforniaa varten. Oskar on oikeassa, matka on sinulle parasta lääkettä.

Elina ei vastannut. Kerran myöhemmin, kun Alma taas puhui matkasta, sanoi Elina hiljaa: — Se on myrkkyä, myrkkyä. — Mutta Alma ei sitä kuullut.

Tästä puoleen ei Alma muuta ajatellutkaan kuin Elinan Kaliforniaan lähtöä. Hän pesi ja silitti, korjaili ja laittoi uutta. Joka vaatekappaleelta, jonka hän sai kuntoon, oli hän iloissaan kuin äiti ainakin. Hän katseli ihailevasti työnsä tuloksia. — Katso, tässä ovat paitasi, kolme on Suomen pellavaista. Katso, miten kauniisti taitoin ne silitettyäni. En pane useampia. Käytät ehkä tämän maan ohuita vaatteita. Villasweterisi¹ pesin kuitenkin. Yöt taitaa siellä olla kylmiä.

— Älä sinä niin paljon ajattele minua, pyyteli Elina. — Anna, minä teen itse.

— Tee sinä kotiaskareita. Niitä minä saan tehdä aina. Minun on niin hauska tehdä tätä sinulle. Minusta on kuin äiti olisi tässä vieressäni. Hän tuntuu olevan hyvillään, kun näin huolehdin sinusta. Se tekee minulle niin hyvää.

¹ Engl. sanasta sweater = kudottu ihonuttu.

Elina ei enää estänyt Almaa tämän äidillisessä huolenpidossa. Hän koetti vain omasta puolestaan tehdä kaikkensa Alman hyväksi. Lapsista hän huolehti myöhään ja varhain. Hän pesi ja puki aamuisin, syötti, riisui ja nukutti heidät illalla. Tytöille laittoi hän räsynuket ja pikku Oskarille pallon. Lapset kiikkuivat hänen kintereillään varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan asti. Ei kukaan, ei edes äiti ollut heistä niin hyvä kuin Elinatäti. He eivät voineet nukkua, ellei täti istunut vuoteen laidalla. Ja täti istui siinä, kunnes hän lasten vaipussa uneen painui polvilleen vuoteen viereen. Lasten päänalunen oli märkä kyynelistä hänen siitä noustessaan.

Huolimatta lapsista teki Elina päivisin työtä kuumeisella kiireellä. Hän järjesti kaapit, kellarit ja ullakot. Hän pesi, silitti ja uusi sekä talon liinavarastoa, että Alman ja lasten vaatteita.

Alma hymyili katsellessaan Elinan hommia.
— Niinhän sinä laitat minulle, ihan kuin minäkin jonnekin lähtisin.

— Muistatpahan sitten nähdessäsi.

— Niinkuin en muistaisi muuten.

Puhe katkesi siihen. Se katkesi heiltä usein nykyään. Alma olisi kyllä tahtonut puhua enemmänkin, mutta Elina ei uskaltanut.

Yhtenään tuli eteen ajatus, joka oli liian raskas. Silloin hän aina ratkesi kyyneliin, eikä Alma jaksanut sitä nähdä. Sentähden he puhuivat vähän ja vaikenivat paljon.

Viimein tuli Oskar. Hänellä oli matkasaan liput Kaliforniaan. Heidän oli määrä lähteä saman päivän iltana.

Ennen junalle lähtöä nukutti Elina lapset vielä kerran. Hän oli polvillaan itkemässä vuoteen vieressä, kun Alma tuli huoneeseen.

Almallekin nousi kyyneleet silmiin. — Koti jää hirvittävän tyhjäksi, kun sinä lähdet, sanoi hän tukahtuneesti.

Elina parkaisi kipeästi, viskautui lattialle Alman jalkojen juureen, ja syleili niitä. — Alma, Alma, älä anna minun lähteä. Anna minun mennä Suomeen.

— Hyvä lapsi, enhän minä pakoita sinua lähtemään. Mutta kun itse tahdoit pois. Ja nyt on pilettikin jo ostettu.

Oskar nakutti samassa ovelle. Nappi oli pudonnut hänen matkatakistaan. Hän pyysi Alman apua.

— Lähtö on Elinasta kovin vaikea, sanoi Alma ommellessaan. — Olisikohan sittenkin ollut parempi päästää hänet Suomeen.

— Jokos sinä taas olet lapsellisen horjuva? Oskar katkaisi nykäisemällä rihman, jota

Alma kiersi napin tyveen. — Minä vastaan siitä, että Elinan ikävä matkalla haihtuu. Ja tietoja minä lähetän sinulle useinkin.

Oskar painautui ruokapöytään ja rupesi haukkaamaan illallista. Hän kehoitti toisia-kin syömään, mutta kukaan muu ei kajonnut ruokaan.

Raitiovaunussa, jolla he lähtivät asemalle, he kaikki enimmäkseen vaikenivat. Vaunun räminä vaikeutti keskustelua, eikä muutenkaan tehnyt mieli puhella. Elina oli kuin jähmettynyt, Alma nieli itkua.

He tulivat viime tingassa perille. Oskar sai hädin tuskin tavarat junaan. Sitten hän tarttui Elinan käteen ja kiskaisi hänet vierelleen. Juna läksi. Alma jäi.

Tunnit olivat tämän jälkeen Elinalle pitkiä kuin ihmisen ikä, vaikka ne samalla olivat lyhyitä ja epätodellisia kuin unelma. Matkaa Amerikan mantereen toiseen laitaan kesti vuorokausia. Elina oli kaiken aikaa kuin pyörryksissä. Oskar teki parhaansa viihdyttääkseen häntä. Hän sai hänet joskus unoh-tamaan Alman ja hetkittäin tuntemaan sitä aistien huumaa, jonka vallassa Oskar itse oli ja jota hän sanoi onneksi.

Oskar lepäili usein painuneena Elinaa vasten. Vain silloin tällöin Elinan ratketessa

rajuun itkuun hän riistäytyi pois suloisesta lepopaikastaan. Silloin hän painoi vapisevan tytön lujemmin syliinsä. Silloin hän keksi loppumattomasti hyväilynimiä ja hyväilymuotoja.

Kun juna Salt Leake Citystä painui erämaan jylhyyteen, puhui Oskar kuiskaillen Elinalle siitä erämaasta, joksi hänen sielunsa olisi muodostunut ilman Elinaa — — — Alma, katsos, Alma on erinomainen — — —

Elina peitti kasvot käsiinsä. — Älä Jumalan tähden puhu Almasta. Älä sano pahaa sanaa hänestä.

— Enhän minä, päinvastoin. Hän on vaimo, jonka vertaista ei toista ole. Mutta sinä tiedät, hän on aina järkevä ja tyyni. Hän ei ole sellainen kuin sinä ja minä. Hänen tunteensa eivät väräjä samalla tavalla kuin meidän.

— Älä puhu, älä puhu, minä tulen hulluksi!

— Eikö se sitten ole totta. Etkö itse sitä monesti tuntenut?

— Tunsin, tunsin, mutta sehän se on kaikkein hirveintä.

— Sen nimessä sinun täytyy antaa anteeksi minullekin. Minä en ole riistänyt Almalta mitään, mutta sinä olet saanut minussa sellaista puhkeamaan, josta minulla ei ennen ole

ollut aavistustakaan. Sinä olet ruusuni erämaassa. Sinä olet minulle keitaan elämää antava lähteensilmä.

Elina painui vavisten lähemmä Oskaria. Tuntui suloiselta ja kuitenkin vapisutti.

Viimein päättyi erämaa ja juna painui suoraan Kalifornian kukkakentille. Ruusut olivat parhaillaan puhkeamassa, orangit samoin. Vanhat jättiläispalmut leyhyttelivät viuhkojaan ihastelevassa kunnioituksessa tervehtien orastavaa kevättä.

— Näetkö kevään ja rakkauden ihmeitä? kuiskasi Oskar. Hennoisitko nyhtäistä kuoliaaksi puhkeamassa olevat kukkaset? Hennoisitko hävittää tätä heräämässä olevaa kevätriemua? Se olisi mieletöntä, olisi rumaa.

— En, en minä tahtoisi. Mutta sinä tiedät — Alma.

— Tämä on niitä elämän äärettömän raskaita ristiriitoja, joiden puristukseen ihminen voi joutua. Sinä et ole riistänyt Almalta mitään. Hän saa kaiken, minkä muutenkin saisi. Ymmärrätkö? Kaiken.

— Mutta äiti sanoi aina, että pitää tehdä oikein. »Pidä Jumala silmäisi edessä!» Se oli hänen viime sanojaan.

— Niin, niin. — Oskar kuivasi hermostuneen hätäisesti Elinan kyyneleet. — Sinulla

oli hyvä äiti, erinomaisen hyvä. Mutta hän käytti entisaikaista puhetapaa. — Se merkitsee meidän kielessämme: koeta parastasi! Ja niinhän me koetammekin, — siinä määrin kuin heikko ihminen sitä voi. Minä hankin sinulle pian hyvän palveluspaikan. Vuokraan meille huoneen ainoastaan lyhyeksi väliajaksi.

Elina painautui äkkiä suuressa tuskassa Oskariin.

— Oskar, tämä on hirveätä. Mutta älä jätä minua! Ethän? Minä olen yksin vieraitten keskellä. Minä kuolen, jos jätät.

Oskar nosti Elinan kyyneleiset kasvot olaltaan ja katsoi häneen polttava hyväily katseessaan. — Sinä olet pieni pääskynpoikani Suomesta, sanoi hän silitellen kuljettaen kättään Elinan kiiltävää tukkaa pitkin. — Sinä olet niin suloisen arka, avuton ja pieni. Mutta samalla sinä olet tämän aurinkoisen maan valkoinen orangikukka. Sinä olet sen huumaaava viini, sen auringon suutelema, punoitava ruusu. Rakkaus, rakkaus yksin on aurinko, etkö sitä tunne?

Elinan kyyneleet lakkasivat vuotamasta. Hän ei saanut puhutuksi, mutta hän tunsu värisevänsä, ei enää itkusta, vaan epämääräisistä, autuaallisista tunteista, joita Oskarin

hellyys hänessä herätti. Hän tunsi, että rakkaus, yksin rakkaus on elämä. Se on se elämän todellisuuteen herättävä lämpö, se voimanantaja ja voiman lähde, jota kukaan ei voi vastustaa. Se ottaa omakseen. Se kietoo ja kahlehtii. Sille ei voi mitään. Sille täytyy antautua.

II.

Meri se lauloi, lauloi voimakasta, lakkaamattonta lauluaan. Se vyörytti pitkiä, vaahto-harjaisia aaltojaan niille Tyynenmeren loiville rannoille, joille terveyttä ja voimaa etsivät ihmiset kokoontuivat.

Meri lauloi ja meri kuunteli. Se kuuli ihmisten ja lintujen kirkunan. Se kuuli hentoäänistä iloa hietikolla leikkivästä lapsiparvesta, joka rakenteli majojaan auringon paahteen kovettamaan hietikkoon. Se kuuli onton ilon rumaa naurua. Se kuuli tyhjänpäiväistä puhetta ja pilantekoa ja sen voimakkaat säveleet pyyhkäsivät tuon tyhjän sen oman arvottomuuden olemattomuuteen. Mutta se kuuli myöskin sen raskaan huokauksen, joka puser-tui ahdistetusta ihmisrinnasta. Siihen meri vastasi syvällä säveleellä. Sen rantaan raukeava aalto huokasi samoin, — ei kärsimättömästi, ei ruikutellen, vaan raskaasti kuin se, jonka haavoille ei lääkitystä löydy.

Elina makasi keltaisen sateenvarjon alla rannan hietikossa.

Häntä ihmetytti se, että hän oli täällä, ihmettytti vielä enemmän se, että hän eli. Ja kuitenkin hän eli.

Hän kysyi joskus itseltään, tekikö hän sitä velvollisuuden tunteesta? Tällainen syylliseksi sortunut olisi hyvinkin joutanut pois. Meri kutsuikin monasti. Se kutsui ja vaati. Se kai velkoi. Mutta se musta syvyys peloitti kaikesta huolimatta. Se kangistutti kuin kylmä kouristus samalla kun se kutsui. Se teki mahdottomaksi sen teon, johon se vaati ja joka olisi ollut elämää parempi.

Elina ei jaksanut itse toimia. Mutta hän kiinnitti toivonsa sattumaan. Täällä merenrannalla oli paljon mahdollisuuksia. Muutamassa paikassa oli syvyyteen ulottuva laituri jäänyt vaille suojaavaa kaidepuuta. Jos sattuisi jalka luiskahtamaan sellaisella paikalla, olisi kuolema lähellä. Ylempänä teillä ja kaduilla, oli se yhtä helposti tavattavissa. Siellä risteili autoja, raitioita ynnä muita huimaavan nopeasti liikkuvia kulkuneuvoja. Pieni päänhuimaus, hiukan horjahtelua ihmisvilinässä, ja elämän lanka saattoi katketa kenenkään kiinnittämättä siihen huomiota.

Elina ajatteli tällaisia mahdollisuuksia. Ja toivoi . . .

Hän ei itkenyt enää. Kyynelten lähde oli

häneltä kuivunut. Ainoa, mikä hänessä eli ja oli todellista, oli syvä, pohjaton syyllisyydentunne.

Hän oli kuitenkin selvillä siitä, että hänen täytyi tehdä jotain Oskarin tapaamiseksi. Jättäessään palveluspaikkansa oli hän kirjoittanut Oskarille. Hän oli silloin ilmoittanut lähtevänsä meren rannalle niille seuduille, joilla hän edellisenä kesänä oli oleskellut sen perheen kanssa, johon Oskar oli toimittanut hänet palvelukseen. Silloin oli hän nauttinut siellä olostaan, mutta hän ei saattanut kuvitellakaan mielessään, että hän vielä kerran palaisi samoille seuduille. Hän oli niihin aikoihin vielä uskonut voivansa paeta jonnekin, jossa ei kukaan häntä tuntisi ja jossa hän voisi alkaa elämän uudelleen. Mutta kun hän ymmärsi, millä kannalla hänen asiansa olivat, oli se aurinkoinen merenranta, jota hän oli oppinut rakastamaan, hänen ainoa turvapaikkansa. Hänellä oli siellä tuttavikiin, joilta hän tiesi saavansa asunnon. Siitäkin syystä hän palasi sinne.

Ihmisseuraa hän muuten pakoili. Rannallakin ollessaan hän pysytteli erossa kaikista. Lapsia hän mielellään olisi lähestynyt, mutta siihenkään hänellä ei ollut voimia. Äidin evästykset ja oma onnellinen viattomuuden-

aika tulivat mieleen. Muistot polttivat kuin kuluttava tuli. Ne riistivät häneltä hänen viimeisetkin voimansa.

Elina koetti monasti siirtää ajatuksensa entisyydestä tulevaisuuteen. Siinä olisi ollut ajatteleminen tarpeeksi — lapsenkin tähden. Mutta mikään tulevaisuudessa ei tuntunut todelliselta. Se oli sekä olematonta että tulematonta. Samoin oli kaikki, mikä koski lasta. Hän ei usein sitä ajatellut — ei koskaan niin kuin äidit yleensä — onnettomatkin. Se oli hänelle kuollut jo ennen syntymistä. Se oli kuristettu kuoliaaksi suuren syyllisyystunteen kuristusnuoralla.

Kerran Elinan istuessa rannalla kiintyi hänen huomionsa mieheen ja naiseen, jotka istuivat hietikolla pienen matkan päässä. He juttelivat keskenään, tosin hiljaisemmalla äänellä kuin muut, mutta iloisesti ja vilkkaasti. Heillä näkyi olevan hyvin hauskaa. Heidän katseensa sanoivat usein paljon, mutta näissä katseissa ei ollut mitään siitä omituisesta ainoasta, jonka Elina oli nähnyt sitovan miehen naiseen ja naisen mieheen. Siinä ei ollut sitä, mikä sytytti ja sitten poltti. Siinä oli vain kirkasta iloa ja lämpöä, oikein kotoisen takka-valkean herttaista lämpöä.

Elina piti näitä kahta kauan silmällä. Hän

uskoi yhteen aikaan, että he olivat sukua keskenään. Hän huomasi kuitenkin erehtyneensä. Silloin hän uudelleen alkoi vakoilla heitä. Mutta suhde ei koskaan muuttunut toisenlaiseksi. Se pysyi entisellään.

Kerran ajatellessaan tätä puhkesi Elina haikeaan itkuun. Hän tunsii nähneensä jotain kaukaista ja kaunista, jonka olemassaoloon hän ei enää ollut uskonut. Se vei hänen ajatuksensa Suomeen, lapsuuden iloihin ja elämän kauneuteen sellaisena, jona hänkin kerran oli siihen uskonut.

Itku kevensi ja sulatti. Mutta samalla herätti se jäytävää nälkää.

Sinä iltana meni Elina lähelle veden rajaa. Meri kutsui kuuluvammin kuin koskaan. Hän antoi jalkansa lipua laiturilta veteen. Silloin tarttui lähellä seisova herra lujasti hänen käsipuoleensa.

Sen illan jälkeen ei Elina enää mennyt rantaan. Hän sulkeutui huoneeseensa. Siellä hän vietti viikkoja ja kuukausia. Hän näki ikkunastaan kaistaleen merta. Hän kuuli sen kohisevan myöhään ja varhain, yöllä ja päivällä. Hän näki ihmisten kulkevan rantatietä pitkin. Hän näki miesten ja naisten leikkivän katseilla, leikkivän tunteilla. Silloin hänen huulensa liikahtivat. Hän olisi tahtonut huutaa, —

huutaa. Mutta hän ei jaksanut. Ainoa, mikä enää oli voimakasta hänessä, oli pohjaton väsymys. Sekin tuntui lopulta ehtyvän. Viimein jäi suuri polttava syyllisyydentunne ainoaksi mikä todella eli hänessä.

Vihdoin tuli kirje Oskarilta. Hän oli matkustellut pohjois-Lännessä ja oli nyt tulossa etelään.

Elina alkoi sen jälkeen odottaa joka päivä ja joka hetki. Aniharvoin oli näihin mennä kukaan nakuttanut hänen ovelle. Nyt, kuullessaan nakutuksen, odotti hän näkevänsä Oskarin.

Kerran iltamyöhäisellä Oskar, viimeinkin tuli.

He tervehtivät sanattomina. Sitten Oskar hätäisesti rupesi kertomaan matkoistaan. Pari kuukautta takaperin hän oli käynyt kotonaan. Hän kävi siellä aina, kun vain matkojen varrella sopi. Niinkuin ennenkin.

— Niin, Alman luona?

Oskar hätkähti. Hänestä Elina nauroi. Mutta kun hän katsoi Elinaan, oli tällä kasvoillaan sama, jähmettynyt, luo laskematon ilme, kuin ennenkin.

— Kyllä tämä on hirveätä, yritteli Oskar viimein. — Kyllä kai sinä käsität, että minäkin kärsin — ihan hirveästi. Olisin tullut ennen, mutta sinä tiedät, työni — —.

Sana kuoleutui hänen huulillaan.

— Kuinkahan kaikki nyt olisi järjestettävä?
— yritti hän uudelleen.

— Minä saan apua näiltä, joiden luona asun.
He ovat hyviä minulle.

Elina käänsi puheen muihin asioihin.

— Pahasti sattuu. Joudun kai Keski-
valtioihin juuri silloin, kun sinä —

Nyt Elina ainakin nauroi, nauroi niin, että veri tuntui jähmettyvän Oskarin suonissa. Mutta kun Oskar katsoi Elinaan, istui tämä edelleenkin liikahtamatta kasvoillaan jäykkä, kuoleutunut ilme.

— Minä tulen uudelleen, — sanoi Oskar noustun lähteäkseen.

— Eihän se ole välttämätöntä.

— Kyllä kai minä kuitenkin —

Hän läksi. Elina ei häntä odottanut, eikä hän tullutkaan. Hän kirjoitti vain kirjeen, hellän — katuvan — tulisen ja varoittavan. Elina repi kirjeen säpäleiksi ja nauroi. Sen jälkeen hän vain odotti hetkeään. Hän tiesi sen olevan lähellä.

Kylmän kosteana yönä vetoisessa, pienessä lautahuoneessa syntyi Elinan lapsi

— Elääkö se? — tiedusteli Elina raukeasti.

— Elää, elää, — vakuutti rohkaisevasti ystävällinen missis. — Heikko se on, mutta kyllä se siitä virkistyy.

— Sanokaa, kun se kuolee, — pyysi Elina.
Kukaan ei vastannut.

— Joko nyt? — kysyi hän uudelleen aamun sarastaessa.

— Poor little thing — dead. — Missis pyyhki kyyneleitään.

— Ottakaa tämä. Tässä on osoite ja merkit.
— Elina painoi kirjeen missiksen käteen. Se oli Almalle.

— Nyt minäkin olen valmis. — hän sanoi.
Sen jälkeen hän ei enää puhunut.

Iltapäivällä vietiin äidin ja lapsen ruumis samassa arkussa lähimmälle hautausmaalle. Ajuria sakotettiin liian nopeasta ajosta. Amerikassa on kiire.

III.

Alma asui jatkuvasti samassa paikassa, jossa hän oli asunut Oskarin mennessä Elinan kanssa Länteen. Lapset olivat jo kasvaneet siksi suuriksi, että heistä oli jonkun verran apua. Tytöistä oli toinen Elinan, toinen Alman näköinen. Poika, joka oli isään, oli kuollut kahden vanhana. Se oli Almalle suuri helpotus, — ei sen näön puolesta, vaan siksi, ettei hän olisi suonut pojan kasvavan mieheksi. Häneen oli juurtunut voittamaton pelko ja epäluulo koko miessukua kohtaan.

Pikkutyötöt kävivät jo koulua. He menestyivät hyvin, olivat teräväpäisiä, opinhaluisia ja tavattomasti kiintyneitä äitiinsä. Heidän suhteessaan äitiin oli muutakin kuin lapsen kiintymystä äitiin. Äiti ei ollut heille ainoastaan huolenpitäjä ja äiti. Jollain, heille itselleen käsittämättömällä tavalla he tunsivat olevansa äidin tukena ja turvana. Siihen vaikutti ehkä sekin, että heistä tuntui siltä kuin ei heillä olisi ollutkaan isää.

Oskar kävi kotona silloin tällöin — Elinan kuoleman jälkeen kuitenkin harvemmin kuin ennen. Tullessaan hän toi lapsille makeisia ja kauniita vaatteita. Almalle hän toi samantapaisia lahjoja. Lahjat jäivät Almalta kuitenkin koskemattomina makaamaan. Pikku-tytöt huomasivat sen, mutta he eivät koskaan kysyneet syytä siihen. Se oli heistä asiaan kuuluvaa. He näkivät äidin panevan isälle puhtaita ja uusia vaatteita matkaan ja isä oli heistä hirveän kohtelias äidille, mutta he huomasivat senkin, ettei äiti koskaan tullut iloiseksi isän tullessa eikä surrut hänen lähtiessään. Se isän käynti oli kuin jotain olematonta. Isästä ei jäänyt kotiin muuta jälkeä kuin ne hänen tuomansa lahjat ja muisto paljosta nauramisesta, johon kukaan ei yhtynyt ja paljosta puhumisesta, johon harvoin vastattiin.

Kerran isä kuitenkin tuli kotiin toisenlaisena kuin ennen.

Äiti tyttöineen oli syömässä puolista, kun ovikello soi. Irja juoksi avaamaan. Isä seisoi oven takana matkalaukku kädessään. Hän oli jollain tavoin toisen näköinen kuin ennen. Hän ei ollut käynyt kotona vuoteen.

— Isä, sanoi Irja ihmetellen. — Isä, etkö tule sisään?

Isä ei liikahtanut. Äiti katsoi silloin ovelle päin, mutta jatkoi syöntiään.

— Tule sisään, isä! — toisti Irja.

Silloin isä omituisesti haparoiden ojensi kätensä Irjaa kohti, astui yli kynnyksen ja lyykähti sitten istumaan tuolille, joka kuten tavallisesti seisoi oven vieressä. Siinä isä puhkesi lohduttomaan itkuun.

— Mitä on tapahtunut? — kysyi äiti pöydän äärestä.

— Minä olen sokea, sokea, elinajakseni sokea. — Isä itki niin, että vapisi.

Tytöt katsoivat arkoina äitiin. Silloin äiti nousi ja otti isää kädestä.

— Tule pöytään, sanoi hän matalalla äänellä. — Sinun on varmaan nälkä. —

Tytöt tekivät kilvan tilaa isälle, panivat lautasen, lusikan, lasin ja haarukan paikoilleen. Äiti teki voileivän ja antoi isälle. Sitten hän rupesi kuorimaan perunoita isän lautaselle. Kun hän pani täytetyn maitolasin isän käteen, hän sanoi:

— Älä murehdi. Me koetamme paraimman mukaan pitää huolta sinusta.

Pikku tytöt tunsivat, että tästä puoleen alkaa kodissa jotain uutta. Ja niin alkoikin. Muutos tuntui kuitenkin vain ulkonaisissa asioissa. Äiti oli samanlainen kuin ennenkin,

entistä harvasanaisempi vain. Hänellä olikin työtä entistä enemmän. Hän tuntui tiukentavan kukkaron suuta samalla kuin ponnisteli tulojen lisäämiseksi. Hän kävi päivisin rikkaitten perheissä auttamassa. Kotona hän ompeli vaatteita — enimmäkseen suomalaisille. Öistäkin meni suuri osa ompelemiseen. Tytöt tiesivät sen siitä, että pieni lamppu äidin pöydällä usein paloi heidän herätessään yöllä.

Tytöt ymmärsivät, että tarvittiin ruokaa entistä enemmän. Isä söi yhtä paljon kuin kaikki muut yhteensä. Hän ei liioin tyytynyt mihin hyvänsä. Hän kysyi monesti sellaista, jota ei äidillä ollut tapana ostaa siksi, että se oli kallista. Äiti ei silloin sanonut mitään, mutta seuraavana päivänä pani hän sitä kysyttyä isän lautaselle.

Isä kyläili paljon. Aika kävi hänelle pitkäksi, kun hän ei nähnyt mitään. Kylästä tullessaan hän usein kertoi, mitä hänelle oli ehdotettu ansiotyöksi. — Hyvähän se olisi, — sanoi siihen äiti tavallisesti, muuta ei. Tuntui siltä, kuin hän ei olisi uskonut koko asiaan. Siitä ei sitten tullutkaan mitään. Joko toimi ei ollutkaan saatavissa tai oli isä jostain syystä haluton sen vastaanottamiseen.

Elämä jatkui entiseen tapansa. Isällä oli makuusijansa alakerran ainoassa, keittiön vie-

reisessä huoneessa. Äiti nukkui tyttöjen kanssa ullakolla. Siellä oli pieni huone, jossa suomalaissyntyinen, amerikkalainen opettajatar ennen oli asunut.

Tytöillä oli ikävä sitä opettajaa. Hän oli joskus illoin istuskellut toisten joukossa alakerrassa. Hänen puheensa olivat aina tuoneet jotain valoisaa ja iloista kotiin. Nyt ei niitä enää saanut kuulla, — — Isän tultua ei ollut tilaa vuokralaiselle.

Isän puheet olivat nyt siinä entisen tilalla. Mutta isä ei osannut kertoa yhtä hauskesti kuin opettaja. Äiti sanoi harvoin mitään jatkoksi isän puheisiin. Pikku tytöt eivät osanneet niille edes nauraa. He eivät ymmärtäneet isän sukkeluuksia. Isä itse vain joskus nauraa holautti täyttä kurkkua jutuillensa.

Isän mieliala muuttui vähitellen tuntuvasti. Kotiutumisensa ensi aikoina hän oli hiljainen, usein arkakin käytöksessään. Hän itki paljon, varsinkin puhuessaan omasta, kovasta kohdalostaan. Vähitellen häneltä kyyneleet kuitenkin jäivät. Sen sijaan hän tuli ärtyisäksi ja vaateliaaksi.

Äiti oli muuttumattomasti sama. Pikku-tytöt ajattelivat, ettei äiti osannutkaan olla toisenlainen. Hän oli kai aina ollut vaitelias, ahkera, tasainen ja hyvä jokaiselle. Tokkopa

hän pikku tyttönäkään oli iloinen, tokkopa sydämellinenkään. Sellaiseksi hän heltyi ainoastaan illoin sanoessaan hyvää yötä lapsille ja siunatessaan heitä. Silloin hän mielellään paneutui polvilleen vuoteen viereen ja jutteli siinä enemmän kuin päivien kuluessa koskaan. Silloin hän tavallisesti puhui Elina-tädistä.

Tytöillä ei ollut paljon muistoa Elinasta. Mutta äidin kertomusten kautta hän oli heille tutumpi kuin heidän oma opettajansa, niin, melkein yhtä tuttu ja läheinen kuin äiti itse.

Elina-täti oli ollut maailman kaunein tyttö sen tiesivät lapset. Irja oli Elina-tädin näköön. Häntä sanottiin koulussa kauniiksi. Ihmiset kehuivat hänen suuria sinisilmiään, hänen mustankiiltävää, hienoa kiharaan taipuvaa tukkaansa, hänen pientä ruusunnuppusuutaan. Mutta Elina-täti oli ollut paljon, paljon kauniimpi. Ja hyvä hän myöskin oli ollut. Joka ilta hän oli nukuttanut lapset, joka aamu hän oli pessyt ja pukeutunut heidät. Hän oli ollut iloksi kaikille ja kaikki pitivät hänestä. Hänen olisi pitänyt tulla oikein onnelliseksi. Hän olisi sen ansainnut. Mutta hän meni kauas kauniiseen Kaliforniaan ja sinne hän kuoli.

Enempää ei äiti koskaan kertonut. Tällä kohdalla hänen äänensä aina rupesi vapise-

maan. Usein tuli itkukin. Mutta siitä huolimatta äiti taas toisena iltana kertoi Elina-tädistä.

Tytöt olivat varmat siitä, että äiti ajatteli Elina-tätiä aina silloin, kun hän pitkät ajat oli äänettömänä polvillaan heidän vuoteensa vieressä.

Kerran pöydässä Irja odottamatta kysäisi: — Isä, näitkö sinä Elina-tädin silloin, kun olit Kaliforniassa?

Isän lusikka kolahti odottamatta kovasti lautasen laitaan. Isähän ei nähnyt mitään. Hänen kätensäkin vapisivat kovin.

— Kyllä isä näki, — vastasi äiti. Ääni oli toisenlainen kuin tavallisesti. Se oli niin terävä että se leikkasi ja teki kipeätä.

Kukaan ei jatkanut puhetta. Tytöt menivät kouluun. Äiti ja isä jäivät kahden.

— Sinä olet kertonut lapsille Elinasta? — Isä sanoi sen arasti.

— Minä olen kertonut heille, että minulla kerran oli pieni sisar, joka oli kaunis ja hyvä kuin enkeli.

— Alma, sinä et koskaan ole antanut minulle anteeksi. Etkö muista, että minä olen sokea, elinkautiseen sokeuteen tuomittu mies.

— Etkö tiedä, että me niitämme, mitä olemme kylväneet.

— Sinä olet kova, armoton.

— Armahditko sinä! Muistatko, miten nuori hän oli?

— En kai minä kuitenkaan yksin ole syylinen?

Silloin jysähti Alman nyrkki pöytään. — Ole varuillasi, etten aja sinua ulos omasta kodistasi.

Mielenliikutus salpasi hetkeksi hänen äänensä. — Tiedätkö, hän jatkoi, mitä sinä olet tehnyt? Sinä petit hänet, niinkuin petit minut. Sinä jätit hänet, niinkuin jätit minut. Minä voin antaa anteeksi sen, minkä sinä teit minulle, vaan en ikinä, — en ikinä sitä, minkä teit hänelle. Sinä tukit hänen suunsa silloin, kun hän olisi tahtonut puhua. Minä olen ymmärtänyt sen nyt jälestäpäin. Hänen viime kirjeensä ilmaisi kaiken. Se oli kuoliaaksi raadellun ihmisen viimeinen, värisevä hätähuuto. Se soi yöt ja päivät sisimmässäni.

— Enkö minä sitten ole kärsinyt?

— Et tarpeeksi, koska vielä syytät heikkoa turvatonta lasta. Tiedätkö mitä hän kirjoitti? Tiedätkö, ketä hän syytti! Itseään, itseään ainoastaan. Ja sinä —.

— Älä nyt noin! Minä olen vain heikko mies. Hän oli sanomattoman suloinen, kuten itse tiedät.

Toisen kerran jysähti Alman nyrkki pöytään.

— Herkeä jo, kuuletko! Jumala sinulle antakoon anteeksi — jos voi. Minä en sitä voi. Minä olen ihminen.

Alma viskasi takin päälleen. Hänen oli mentävä silittämään miljonäärin kotiin, jossa suomalainen silittäjä oli sairastunut.

Oskarkin läksi. Hän meni kylään ja viiپی siellä myöhäiseen iltaan asti. Valo oli sammutettu Alman ja lasten huoneesta, kun hän palasi.

Pikkutyttöistä tuntui seuraavana päivänä siltä kuin äiti olisi ollut tavallistakin vaiteliampi. Isä oli sitä varmastikin. Jokin tuntui olevan vinossa. Tai ehkä se vain johtui siitä, että äidillä oli tavallistakin enemmän työtä. Joulukuukaus oli tulossa ja silloin oli kaikilla kiire.

Tämä olikin ensimmäinen joulu, jonka isä vuosien kuluttua vietti kotona.

Tytöt puhelivat keskenään paljon siitä, millaiseksi joulu muodostuisi. Ostaisikohan äiti kuusen vai täytyisiköhän olla ilman nyt, kun piti välttää kaikkea turhaa rahamenoa.

Viimein tytöt päättivät kysyä.

— Kyllä se hankitaan, — sanoi äiti levolli-

sesti. — Isän tähden. Hän ei voi nähdä, mutta hän tuntee kuusen ja kynttilöiden tuoksun.

Irja kävi äidin kaulaan kiinni. Hänellä oli Elinan katse ja Elinan mielenpehmeys.

— Äiti, — sanoi hän hellästi. — Sinä olet niin hyvä, aina hyvä.

Hän puristi äitiä hartaasti kaulasta.

Äiti katsoi häneen, katsoi kauan ja pitkään. Mutta Irjasta tuntui siltä kuin äiti oikeastaan ei olisi katsonutkaan häneen, vaan jonnekin hyvin, hyvin kauas.

— En minä ole hyvä, — sanoi äiti viimein. — Mutta joulukuuhun on juhla, jolloin meidän kaikkien pitäisi koettaa oppia hyviksi.

Äiti pani kiireesti kokoon silittämänsä vaatteet. Sitten hän kaasi tulella porisevan hyytelön vanhaan, kukalliseen maljaan. — Tässä on illaksi jälkiruokaa isälle ja teille, — hän sanoi. — Se on sellaista, josta te kaikki pidätte.

— Etkö sinä äiti, tule kotiin illaksi, tiedusteli Alma hätäisesti.

— En kerkiä töiltäni. Oletteko mitään vailla?

Molemmat tytöt rupesivat yhtä aikaa toimitamaan, että heillä on iltapäivällä juhla koululla.

— Ja te tahtoisitte olla nätissä reilassa, niinkö? Alma viskasi kiireesti kädestään päällystakin, johon hän juuri oli tarttunut. Hän otti tyttöjen parhaat puvut esille, tarkasti, oliko niissä kaikki kunnossa ja rupesi sitten kampaamaan tyttöjä. Viimeksi hän kiinnitti suuret silkkinauhasilmukat molempien hiuksiin. Sitten hän teki lähtöä.

Kynnykseltä hän odottamatta kääntyi takaisin. Hän painoi lapset syliinsä ja suuteli heitä.

Se oli niin harvinaista, että tytöt jäivät sitä ihmettelemään. He päättelivät mielesseen, että äiti teki sen siksi, että joulua oli tulossa. Äitihän vastikään oli selittänyt, että kaikkien jouluna piti tulla oikein hyväksi.

Koulussakin ajateltiin joulua. Siellä laulettiin ja leikittiin ja pidettiin hauskaa. Tytöt olivat innoissaan, kun palasivat kotiin. Mutta he muistivat tarkalleen kaikki äidin määräykset ja illallispöytä katettiin niin kuin äiti oli käskenyt.

Syödessä kertoi Alma kuusesta. Se oli hankittava isälle. Niin oli äiti sanonut.

— Isä, — sanoi Irja. — Kun sinä tunnet kuusen ja kynttilöiden hajun, silloin sinä tiedät, miltä kaikki näyttää, eikö niin?

— Niin, niin, — vastasi isä hajamielisesti. Hän ajatteli oman kohtalonsa kovuutta.

Irja yhä pitkitti. — Kun sinä olit pieni poika, silloin sinulla oli hauska joulu, sellainen kuin meillä nyt?

Isässä värähti jotain, — jotain kaukaista ja syvällä. Tuli ikävä lapsuutta, — sitä etäälle painunutta viattoman ilon aikaa.

— Lähdetään nyt nukkumaan, — muistutti isä kiireisesti nousten pöydästä.

Pikkutyötöt korjasivat ruuan pöydältä, tekivät ilta-askareet ja menivät nukkumaan.

He nousivat iloisesti liverrellen lähenevästä joulusta. Mutta he kävivät alakuloisiksi huomattessaan, ettei äiti vielääkään ollut kotona.

He menivät ensi kertaa kouluun äidin katseen saattamatta.

Isä meni tuttavien luo pyytämään apua puhelimen käytössä. Hän aikoi soittaa paikkaan, jossa Alma oli työssä.

Kun tytöt palasivat koulusta, oli kaikki viimeinkin selvillä. Äiti lepäsi yläkerrassa vuoteella kädet ristissä rinnalla ja siniset silmäluomet painuneina murtuneen katseen peitteeksi.

Äiti oli yöllä joutunut auton alle.

Isä istui vuoteen vieressä. Hän huojutteli ruumistaan lakkaamatta edes ja takaisin. Milloin kuivasi hän kyyneleitään, milloin hän nyyhkytti kuin lapsi. Kaikille hän kertoi, kuinka hyvä Alma oli ollut ja miten onnellisia

he oikeastaan olivat olleet, vaikka eivät saaneetkaan paljon olla yhdessä.

Isä vietti koko sen päivän itkien ja voivottellen äidin vuoteen vieressä. Hänen sokeita silmiään kirveli ja hänen äänensä oli itkusta painuksissa. Hän puhui ja itki lakkaamatta. Vain harvoin hän ehti ajatella. Silloin hän oli kuulevinaan Alman äänen: — Sinä tiedät, me niitämme, mitä olemme kylväneet.

Niin, niin, Alma oli kova, kova silloin kun sen sanoi ja kova monesti muulloinkin. Mutta hyvä hän silti oli — teoissaan varsinkin. Elätti ja piti huolta.

Taas tuli itku. Se oli sokean miehen avutonta raivoa kovalle kohtalolle, joka häneltä oli riistänyt hänen elättäjänsä.

Ei olisi elämän tarvinnut näin armottomasti kolhia. Lyötyä ei olisi pitänyt löydä. Erheensä ja rikkeensä oli hänellä niinkuin kaikilla. Syytä hänessä tietenkin oli. Hän sen tunnusti. Mutta sokealta ei olisi sittenkään saanut riistää hänen ainokaistaan.

Syvä sääli omaa, kärsivää minäänsä kohtaan valtasi Oskarin uudelleen.

Vielä puolenyön aikana, kun pikkutyöt pelokkaina ja käsi kädessä hiipivät huoneeseen katsomaan, eikö äiti kuitenkin vielä nousisi, näkivät he isän vuoteen ääressä. Hän voivotteli ja itki siinä yhä täynnä sääliä itseänsä kohtaan.

MENESTYVA NAINEN

Hän tuli yhdeksän vanhana Amerikkaan. Silloin jo hän oli muutakin kuin lapsi. Hän oli itsetietoinen ihmisalku, jolle oli selvinnyt, mikä auttaa ihmistä eteenpäin elämässä.

Hän ei olisi kyennyt tätä selittämään, ei itselleen, eikä muille, mutta hän tiesi sen. Tapahtuma, joka oli hänelle sen selvittänyt, oli yksityispiirteitään myöten uurtautunut hänen lapsensieluunsa.

Hän kävi silloin seitsemättä. Syksyllä hän oli käynyt pikkulasten koulua ja jouluna hänet kutsuttiin kansakoululle kuusijuhlaan. Siellä tarjottiin kaikille lapsille runsinoita ja vehnäsrinkeliä. Ne riippuivat koreissa, punaisissa nauhoissa kuusen oksilla. Opettaja irroitti ne kuusesta ja jakeli lapsille.

Kun tarjoilu oli päättynyt, antoi opettaja jokaiselle kansakoulua käyvälle joululehden.

Pikku Viivi seisoi kuusen toisella puolen äitinsä vieressä. Hän katseli tiukasti lehtiä jakelevaa opettajaa. Hän näki lehden etusivulla suuren, värillisen kuvan, joka miel-

lytti häntä. Äkkiä hän ponnahti äidin vierestä opettajan eteen. — Antakaa minullekin, — hän sanoi ja kuroitti kätensä. Opettaja katsoi häneen hämmästyneenä, mutta hymyillen. Silloin hän uudelleen ojensi kätensä opettajaa kohden ja sanoi rohkeasti: — Minäkin tahdon. Antakaa!

Vieressä seisova nuori pappi rupesi nauramaan. Vaimojen puolelta kuului paheksuvaa mutinaa. Opettaja näytti epäröivän. Silloin pastori taas kuiskasi jotain opettajalle. Viivi kuuli vain yhden sanan: — nätti. Sen sanottuaan hymyili pastori uudelleen ja entistä lempeämmin. Pastorin rinnalla seisoj nuori isäntä. Hänkin hymyili. — Rohkea tyttö, — hän sanoi katsoen samassa merkitsevästi pastoriin. Opettaja selaili lehtiään, taisi katsoa, että riittääkö syrjäisille. Sitten hän ojensi yhden Viiville.

Tyttö niinata töksäytti kiireisesti ja lyhyeen, niinkuin oli nähnyt toisten tekevän ja pyörähti sitten takaisin, äidin viereen. Hän puristi lehteä lujasti kädessään. Poskilla hehkui helakka puna. Hän tunsu taistelleensa lahjansa puolesta. Nyt hän nautti voitonilosta.

»Rohkea ja nätti». Siinä se, mikä häntä oli auttanut. Siitä tuli voimakas hänen vastaisessakin elämässään.

Sitä hän muisteli myöskin matkalla Amerikkaan.

Atlantilla tuuli kovasti, mutta Viivi ei ollut merikipeä. Hän oli jo matkalla Hulliin saanut paljon ystäviä Amerikkaan aikovien suomalaisten keskuudessa. Atlantilla hän yhä laajensi tuttavapiiriään. Torvisoittokunta soitteli joka iltapäivä etukannella. Kerran heidän soittaessaan muutamat, ennen Amerikassa käyneet tytöt pistivät tanssiksi. Viivi tarkasti hetken aikaa tutkivasti heitä ja heidän jalkojaan. Sitten hän ryntäsi keskelle tanssitannerta ja rupesi pyörimään niinkuin toisetkin. Tuuli löyhytteli hänen mustaa tukkaansa, silmät kipinöivät, posket punoittivat ja kädet nousivat ja laskivat noudattaen soiton nousua ja laskua.

Ihmiset nauroivat iloiselle lapselle. Kun soittokunnalle taputettiin käsiä, osoittivat he suosiotaan tanssivalle tytölle. Muuan soittaja löysi taskustaan sokeripaloja, joita ympäröivässä paperissa oli laivan kuva. Hän antoi ne Viiville. Seuraavana päivänä toivat soittajat hänelle hedelmiä ja kaakkua.

Matka oli Viiville kuin pitkä juhlapäivä. Hän tiesi, että hänellä oli hauska siksi, että hän oli rohkea ja nätti.

Hän muisteli tätä myöhemmin koulussa.

Siellä oli vaikeata englanninkielen tähden. Opettaja oli kyllä ystävällinen. Hän oli tottunut kieltä taitamattomiin siirtolaislapsiin. Mutta toverit nauroivat. Tytöt nimittäin. Pojissa oli Amerikan miesten ritarillisuutta. He tekivät kiusaa vain toinen toisilleen ja nauroivat toinen toisilleen, tytöille he olivat kohteliaita. Viivi ei ymmärtänyt syytä tähän, mutta hän käsitti tilanteen hänelle edullisen puolen. Tyttöjenkin joukossa oli monenlaisia. Hän tunsi sen. Toiset katselivat häntä uteliaina, toiset olivat ystävällisiä, suojelevaisia ja auttoivat vieraan kielen puhumisessa. Muuttamat katsoivat häneen epäilevästi, miltei karsaasti. Muuan iso, kiharapäinen tyttö päästi kerran leveän naurun, kun Viivi välitunnilla koetti kertoa jotain englanninkielellä eikä osannut. Silloin välähti suuttumuksen salama Viivin mustissa silmissä, kasvoille ka-rahti puna ja käsi sivalsi tottuneesti hyvin-tähdätyn korvapuustin toverin poskelle.

Lapsia kerääntyi riitaantuneitten ympärille. Joukko jakautui kahtia. Suurin osa oli Viivin puolella. Tyttö, joka oli nauranut, ei ollut toisten suosiossa, ja pojat pitivät yksimielisesti ja ritarillisesti pahana sitä, että oli nau-rettu vastatulleelle, kieltä taitamattomalle ty-tölle.

Rohkeus ja nättiys oli taaskin auttanut Viiviä.

Siihen hän turvasi myöskin lähtiessään palvelukseen. Tuntui vastenmieliseltä mennä toisten työhön, mutta isä oli kuollut eikä äiti jaksanut yksin viedä joukkoa eteenpäin. Viivin täytyi alistua.

Hän hankki itselleen monipuolisia ja tarkkoja tietoja eri paikoissa palvelevilta suomalaisilta tytöiltä. Lopuksi hän tuli siihen johtopäätökseen, että sisäkön toimi parhaiten sopi hänelle. Työ ei ollut raskasta, — ei ainakaan, jos sattuisi saamaan hyvän paikan, — ja palkka oli hyvänpuoleinen.

Viivi rupesi heti valmistamaan paikanhakua. Hän osti itselleen uuden, muodikkaan silkkipuvun. Kangas oli huonoa, mutta se oli sitenkin silkkiä ja kahisi kuin silkki. Muodikkaaseen pukuun soveltuva hattu oli myös ostettava. Velkaa täytyi tehdä, mutta mitäpä siitä.

Hienon neidin puvussa, kasvot vahvasti puutoeroituna ja huulet ruusunkarvaisiksi maalattuina lähti Viivi suureen paikanvälitystoyhdistykseen. Hänen hyvinkäherretty päänsä oli itsetietoisesti kenossa ja silmät säkenöivät rohkeutta.

Hän sai kohta paikan ja hyvän.

Talossa oli paljon vanhaa, paikkaansa kotiintunutta palvelusväkeä. Viivi pani tuntosarvensa liikkeelle. Hän tiesi pian, ketä oli mairiteltava, kenelle sopi mahtipontisesti tiuskahtaa ja kuka oli voitettavissa ainoastaan oveluudella. Keinoista hän ei välittänyt. Oli hauska käyttää niitä vaihtelevasti, kunhan lopputuloksena oli monipuolinen oma etu.

Viivi eli aikansa oikein onnen lellilapsena. Hän korjasi ruokapöydältä parhaat palat omaan suuhunsa. Hän mairitteli talon vanhaa autonkuljettajaa ja sai häneltä usein salaa kyytejä. Erikoisoikeuksia vapaailtojen suhteen hän myös osasi hankkia itselleen.

Amerikkalaisten seura ei häntä kuitenkaan miellyttänyt. Hän oli siellä tuntevinaan sitä muukalaisiin kohdistuvaa vieromista, joka usein sekä haavoittaa että harmittaa muualta Amerikkaan muuttaneitten mieltä. Viivi päätti tämän johdosta hankkia itselleen huomattavan sijan suomalaisten joukossa. Siellä oli suomalaisella työllä sittenkin suurimmat menestymisen mahdollisuudet. Raittiusseura oli sopivin kilpakenttä. Viivi liittyi jäseneksi ja alkoi heti esiintyä.

Sinä iltana, jolloin hän ensi kertaa astui lavalle kädessään runokokoelma, josta hän oli valinnut lausuttavakseen repäisevän runon,

oli hän varovaisuuden vuoksi koonnut suuren parven nuoria poikia kuulijoitten joukkoon. He olivat kaikki Viivin ihailijoita ja hän oli luvannut heille suosionsa päivänpaistetta, jos he hyvin huolehtisivat asioiden menosta. He alkoivat siitä syystä myrskyvästi osoittaa suosiotaan heti Viivin astuessa lavalle ja esiintyksen päätyttyä suosionosoitukset yhä kiihtyivät. Vanhempi väki ihmetteli nuoren esiintyjän rohkeutta ja siksi taputtivat hekin innokkaasti käsiään. Viivi oli ensi esiintymisellään kohonnut tähdeksi raittiusseuran taivaalle.

Hän esiintyi tästä puoleen usein. Lavalta oli hyvä tarkastaa yleisöä ja tehdä huomioita. Tämäkin miellytti Viiviä. Hän tarkasti etenkin miesväkeä. Hän ei aikonut kauan raataa toisen palkkalaisena. Hän tahtoi mennä naimisiin. Siksi oli hyvä ajoissa ajatella vaaliehtotusta.

Kerran Viivi näki kuulijoitten joukossa nuorukaisen, jonka haaveilevat, harmaansiniset silmät palvovan hartaina seurasivat häntä. Se liikutti Viiviä. Hän oli tosin tottunut tällaiseen palvontaan, mutta nuo vaaleat sinisilmät, jotka olivat hänen omien, kivihiilenmustien silmiensä täydellinen vastakohta, liikuttivat häntä jollakin erikoisella tavalla.

Hän alkoi kohta keräillä tietoja niitten omistajasta. Hän sai kuulla, että poika oli epäkäytännöllinen uneksija, joka taloudellisesti oli päässyt hitaasti edistymään.

Seratkaisi. Viivi oli aluksi osoittanut myötätuntoisuutta nuorukaiselle. Nyt muuttui hän jääkylmäksi. Nuori uneksija ei aavistanut syytä siihen, mutta se vaikutti murtavasti häneen. Hänen täytyi jättää toimensa ja muuttaa toiseen valtioon.

Ennenkuin vuosi oli umpeen kulunut, oli Viivi onnistunut etsinnässään. Vaaleansiniset silmät olivat uudelleen lumonneet hänet. Mutta niitten omistaja ei ollut mahdoton uneksija, vaan sievoisen liikkeen hyvin menestyvä omistaja.

Sekin oli hyvä puoli, että hän oli vanhempiensa ainoa lapsi ja että vanhuksilla oli sekä oma koti että varallisuutta, joten heistä ei koituisi räsitusta miniälle.

Viivi oli palveluspaikassaan saanut säästetyksi siksi paljon, että hän pystyi hankkimaan itselleen kauniit kapiot, tavallista hienomman morsiuspuvun ja häät, joiden herkuista ja komeudesta kauan puhuttiin.

Hän jätti luonnollisesti ansiotyönsä heti päästyään aviovaimojen arvossapidettyyn säätyyn. Moni suomalainen nainen kävi naimi-

siin mentyäänkin toisten työssä siten voidakseen taloudellisesti tukea perhettä, mutta Viivi oli alunpitäen tehnyt selväksi sulhaselleen, ettei sellainen voinut tulla kysymykseenkään. Hän tahtoi antautua tukemaan suomalaisten henkisiä rientoja.

Etenkin raittiusseura iloitsi tästä. Sen piirissä tarvittiin nuoria voimia ja henkilö, jolla kauppiaan vaimona oli huomattu asema, oli erityisen tervetullut.

Ensimmäinen tehtävä, minkä Viivi naimisiin mentyään suoritti raittiustyön hyväksi, oli kilpikirjoituksen laatiminen.

Raittiusseura oli varoistaan päättänyt jakaa kolme palkintoa niille, jotka paraiten vastaisivat kysymykseen: »Miten on herätettävä enemmän raittiusharrastusta Amerikan suomalaisten keskuudessa?»

Viivi ryhtyi heti työhön. Hän käski miehensä tyytymään kuivaan ruokaan tai hakemaan kaupungilta, mitä tahtoi. Hän itse sulkeutui vierashuoneeseen ja hikoili siellä viikon papereittensa ääressä. Kun hän viimein oli valmis, tiesi hän onnistuneensa. Hän oli lukenut kaikenlaatuisia teoksia, englantilaisiakin ja hän tiesi kirjoittaneensa paljon, jota ei kukaan muu pystyisi esittämään. Hän meni siitä syystä suoraa päätä palkinto-

lautakunnan eri jäsenten luokse, ja esitti heille asiansa peittelemättä. Hän oli kirjoittanut esityksen, jolle ei voinut ajatellakaan muuta kuin ensi palkintoa. Varmuuden vuoksi hän vielä parissa paikassa, missä tunsu asianomaiset kitsaiksi ihmisiksi, jäi keskustelemaan muistakin asioista. Puhuttiin tietysti sodan jälkeisen elämän kalleudesta ja siitä, että jokaisen täytyi katsoa, miten paraiten eteenpäin pääsisi. Tämän yhteydessä Viivin sopi mainita, että hänen miehensä aikoi erityisellä tavarain hinnan alennuksella muistaa niitä, jotka ymmärsivät antaa arvoa mrs. Helakummun kirjoitukselle.

Viivi sai ensimmäisen palkinnon. Hänen suosijapiirinsä kasvoi muutenkin huomattavasti. Hinnanalennus oli toivottava asia monessa kodissa.

Kun Viiville syntyi tyttö, täytyi hänen joksikin aikaa supistaa yleishyödyllistä toimintaansa. Myöhemmin hän kuitenkin jatkoi sitä entistä tarmokkaammin. Hän tunsu jääneensä maanmiehilleen velkaa pitkän työstäpoissaolonsa tähden. Hän laajensi siitä syystä toimintaansa. Hän lausui, piti puheita, ja järjesti näytelmiä suomalaiskeskuksissa sekä omassa valtiossaan että sen ulkopuolellakin. Hänen asemansa yleni ja hänen maineensa kasvoi. Hän oli menestyvä nainen.

Kerran tuli hänen luokseen muuan suomalainen perheenäiti valtioitten äärimmäisestä kaakkoiskulmasta. Vieras oli kyläillessään toisessa valtiossa kerran kuullut mrs. Helakummun puhuvan. Puhe oli tehnyt häneen syvän vaikutuksen, siksi tahtoi hän henkilökohtaisesti tutustua puhujaan.

Mrs. Helakumpu oli liikutettu kuullessaan tämän, pani kahvin tulelle ja parasta kaakkua pöydälle. Sitten käytiin keskustelemaan sekä yksityisistä että yleisistä asioista.

Puhe luisti paraimmillaan, kun pikku, viisi-vuotias Liisa tulla kipitti pihalta sisään. Hänen, aamulla arvattavasti puhdas ooverhaalinsa¹ oli paksussa savisohjussa ja kasvoja myöten oli tyttö muutenkin elävä ilmoitus siitä, että hän oli sotkenut savea. Ennenkuin äiti ennätti ryhtyä varokeinoihin, oli tyttö paiskannut saviset kämmenensä puhtaalle koruommelliinalle.

Mrs. Helakumpu lennähti polttavan punaiseksi ja mustat silmät iskivät tulta.

— Sinä heittiö, menetkö siitä! Äidillä on vieraita, etkö näe? Ja sinä tulet rumalla käytökselläsi minua suututtamaan!

Hän tarttui tytön käsipuoleen ja ravisti

¹ Engl. sanasta overhaul = suoja-puku.

kiivaasti. Sitten hän muisti kasvatusopillisen säännön siitä, että rangaistuksen läheisesti piti liittyä itse pahaantekoon. Hän tarttui syyllisiin, saviin kouriin ja lyödä läimäytti niitä useampaan kertaan. — Mene tiehesi, äläkä pistäkään nokkaasi tänne ennenkuin isä tulee.

Vieras missis katsoi arasti ikkunaan päin. Hän olisi suonut sinä hetkenä olevansa sekä sokea että kuuro. Se puhe, jonka hän kerran oli kuullut mrs. Helakummun pitävän ja joka niin syvästi oli häntä liikuttanut, oli koskenut lasten kasvatusta. Hän oli tutustumisen kautta tahtonut oppia enemmän. Hänellä oli itsellään useampia lapsia ja hän olisi tahtonut antaa heille parastaan.

Painostava äänettömyys syntyi, kun mrs. Helakumpu survaistuaan lapsen ulos ovesta palasi kahvipöydän ääreen. Vieras koetti jatkaa puhetta, mutta tarttui miltei vahingossa siihen, mitä ajatteli.

— Silloin, kun kuulin sen Teidän kauniin puheenne, joka niin minua liikutti, puhuitte lasten kasvatuksesta. Me itkimme silloin kaikki. — Vieraalla oli nytkin kyyneleet silmissään.

— Vai niin, minä muistankin melkein sen illan, — jatkoi mrs. Helakumpu iloisesti. —

Lasten kasvatusta on hirveästi keinoa suomalaisten keskuudessa. Soisin, että he joka kotiin hankkisivat sitä erinomaista kirjallisuutta, jota olen itselleni ostanut.

Vieraan kahvilusikka jäi odottamattoman pitkäksi aikaa hänen suuhunsa. Hän tuijotti mrs. Helakumpuun tietämättä, oliko hän kuullut oikein vai väärin. Mutta mrs. Helakumpu jatkoi iloisesti ja vakuuttavasti lasten kasvatuksen tärkeästä kysymyksestä.

Vieras teki lähtöä pikemmin kuin oli aikonut.

Pikku Liisa oppi äitinsä kovassa koulussa jotain, jota lapset Amerikassa eivät yleensä osaa. Hän osasi *pelätä* ja hän pelkäsi usein. Kun hän sairastui kurkkumätään, pelkäsi hän pahemmin kuin koskaan. Hän pelkäsi kaikkea, mitä hän näki kuumehoureissaan. Hän pelkäsi äidin suuttumusta ja hän pelkäsi pimeätä hautaa, josta hän oli kuullut puhuttavan.

Sairaus tuotti mrs. Helakummulle paljon murhetta. Se sattui kovin sopimattomaan aikaan. Häntä oli juuri pyydetty paikkakunnalle, jossa oli erittäin vaikutusvaltaisia suomalaisia. Hän ei ollut käynyt siellä ennen ja kunnioittava kutsu oli häntä suuresti ilahuttanut. Nyt kävi matka mahdottomaksi.

Hän pyyhki kyyneleitään hellan ääressä hämmennellessään lapselle aiottua lientä.

Samassa koputti naapurin missis ovelle.

Vieras heltyi kyyneliin nähdessään itkevän äidin. Häneltä itseltään oli tapaturmaisesti kuollut lapsi. Hän ymmärsi naapurinsa tunteet.

Vieraan tulo pani mrs. Helakummun kyyneleet vuotamaan yhä runsaammin. Suuren hellyyden puuskassa sulki hän tulijan syliinsä.

— Olette te sentään hyvä, mrs. Koivu, kun tulitte! Ihmiset pelkäävät, kun tauti on tarttuvaa. En ole saanut kenellekään kevennellä mieltäni, vaikka minulla on surua surun päälle. Tämä tauti tuli kovin sopimattomaan aikaan ja tyttö huononee huononemistaan. Kyllä se kuolee. Menkää tuonne huoneeseen katsomaan! Minä en enää jaksa olla siellä.

Mrs. Koivu katsoi pitkään. Sitten hän meni viereiseen huoneeseen, jossa Liisa makasi. Polttava kuume kiiksi lapsen katseesta ja samalla asui siinä suuri, jäytävä pelko.

— Äiti sanoi, että kuolen, — kuiskasi Liisa vapisevalla äänellä.

— Sanoiko? — Mrs. Koivu asettui vuoteen viereen ja pyyhki hikeä kuumeiselta otsalta.

— Liisa kuuli ehkä väärin. Liisa ei ymmärrä sitä asiaa.

— Liisa ei tahdo mennä hautaan.

— Ei pikku Liisa menekään hautaan. — Mrs. Koivu siveli rauhoittavasti lapsen kättä. Hänen äidinsydämensä ympäröi suurella hellyydellä kuolevaa lasta. Hiljaisella äänellä hän puheli ihanasta puutarhasta, jossa valko-siipiset pikku enkelit leikkivät. He odottivat Liisaa.

Mrs. Koivun kauniit kertomukset saattoivat pikku Liisaa hänen pitkälle matkalleen. Lapsi nukkui hymy huulillaan.

Mrs. Helakumpu hankki itselleen kiireesti vaatettavan surupuvun, kukitti pikku Liisan leposijan suloisilla kukkasilla ja kutsui naapurit katsomaan ruumista. Sitten pidettiin hautajaiset. Sen jälkeen asettui kaikki entiselleen.

Ei kuitenkaan kaikki.

Pikku Liisan kodissa oli tyhjää. Mr. Helakumpu huokasi raskaasti katsellessaan puhtaana paistavaa pöytäliinaa. Hän olisi antanut kaikkensa, jos vielä olisi saanut nähdä siinä tuoreita jälkiä savisista pikku sormista tai lapsen lautaselta läikähtäneestä liemestä.

Mr Helakummun ikävä kasvoi suureksi. Hän oli nuorena sairastanut vaikeata keuhko-

kuumetta. Hän oli arka kylmettymiselle. Liisan kuolintalvena hän kylmettyi pahasti ja seurasi lastaan.

Mrs. Helakumpu sai miestään surressaan käyttää surupukua, jonka hän oli hankkinut itselleen Liisan hautajaisiksi. Se säästi varoja ja oli käytännöllistä. Kangaskin oli hyvää, joten se kesti kulutuksen, mutta se tuli kiiltäväksi vyön kohdalta, jonka alla mrs. Helakumpu säilytti nenäliinaansa. Hän käytti nykyään ahkerasti nenäliinaa. Hän suri miestään vilpittömästi ja itki paljon. Hän oli jäänyt yksin kuin viaton lapsi pahaan maailmaan.

Hän koetti nytkin haihduttaa ikävänsä työllä. Toisten palkkalaiseksi hän luonnollisesti ei ruvennut, mutta hän jatkoi toimintaansa lähimäistensä kasvattamiseksi. Hän järjesti asiat niin, että hänelle maksettiin palkkaa joka esiintymisestä. Mr. Helakumpu oli myöskin jättänyt hänelle pienen, sievoisen perinnön, joten hänen asemansa taloudellisesti oli turvattu.

Elämä oli kuitenkin käynyt hänelle kovin kolkoksi. Hän tunsi, ettei hän kauan kestäisi yksinäisyyttä. Sääli, jota hän tunsi itseään kohtaan, muodostui hänelle tosin taloudellisesti hyvin kannattavaksi. Hän sai siitä paljon

liikuttavia esitelmäaiheita. Hän puhui mielellään esimerkiksi: »Kodin hengestä», »Ihanteellisesta avioelämästä», »Lapset — vanhempien rikkaus» ja muista sellaisista sydäntä sulattavista aiheista. Mutta mielenliikutukseen joutuminen kävi hänelle vähitellen raskavaksi. Hän tunsi, ettei hän kauan jaksaisi sitä kestää.

Sitä myöten kuin hän kärsi tästä, sitä myöten vahvistui hänen päätöksensä mennä uudelleen naimisiin. Valinta oli hänelle kuitenkin nyt vaikeampaa kuin edellisellä kerralla. Hän oli päässyt siksi ylhäälle menestymisen portailla, että valintamahdollisuudet olivat pienentyneet.

Ylhäällä on yksinäistä, hän tunsi sen.

Vihdoin hän kuitenkin tiesi nähneensä sen, jonka vankka käsivarsi varmasti oli aiottu hänelle, yksinäiselle, lohdulliseksi tueksi.

Hän seisoj tutulla esiintyjän paikalla erään pikkukaupungin raittiushaalissa.¹ Hän puhui liikutettuna aineesta: »Jalon miehen ja jalon naisen kodissa suoritettava yhteistyö.»

Puhuessaan hän näki salin perältä kaksi älykästä silmää, jotka sisäistä ymmärtämystä tulkiten seurasivat hänen huuliensa joka vä-

¹ Engl. sanasta hall = sali.

rähdystä. Hänen liikutuksensa kasvoi siitä. Hän itki itse, yleisö itki. Esitys päättyi yleiseen liikutukseen ja myrskyäviin käntten-
taputuksiin.

Väliajalla tuli perällä istuja itseään esittämään. Mrs. Helakumpu tunki heti nimen. Se oli arvossapidetty suomalaisten keskuudessa. Asianomainen ei tosin ollut liikemies, kuten mr. Helakumpu. Mrs. Helakumpu olisi oikeastaan mielellään kunnioittanut mies-vainajansa muistoa ottamalla jonkun hänen omasta säädystään, Tämä asianomainen oli farmari,¹ mutta oikein vankkavarainen, itseksensä paljon opiskellut suurviljelijä. Mr. Helakumpu ei niin ollen voisi panna asiata pahakseen.

Mrs. Helakumpu tunki syvää liikutusta ajattellessaan miesvainajataan. Liikuttavaa oli sekin, että suurviljelijä valituin sanoin pyysi itselleen kunniaa saada saattaa mrs. Helakumpua tämän yksinäiseen kotiin.

Saattajan lähdettyä vietti mrs. Helakumpu päivän viime tunnit suuren liikutuksen vallassa. Hän ajatteli miesvainajataan. Tämä oli aina ollut erinomaisen hienotunteinen ja tahdikas. Tuntui miltei siltä, kuin hän tah-

¹ Engl. sanasta farmer = maanviljelijä.

dikkuudessaan olisi suorittanut siirtonsakin tästä elämästä siksi varhain, että hän sen kautta avasi uusia menestymisen mahdollisuuksia surevalle leskelleen.

Mrs. Helakumpu kuivasi nenäliinallaan monta kyyneltä tämän syvällisen ajatuksen valtaamana.

Lopuksi hän vielä kiitollisena miehensä muistolle itkasi muutaman ilokyyneleen uusien eteenavautuvien menestysmahdollisuuksien johdosta. Sitten hän painautui levolle ja näki unta — tulevaisuudesta.

»TYONTÄJÄ»

Amerikassa tekevät ihmiset sellaistaakin jota he eivät Suomessa tee. He muun muassa »runnaavat»¹ ja »työntävät» — vaan ei esimerkiksi käsirattaita tai syrjässä pysyttelevää ihmistä eteenpäin. He »työntävät» intransitiivisesti ja ylimalkaisesti, mikä työntäminen kuitenkin merkitsee sitä, että asianomaisella on työntäjän toimi jossain Amerikan monista, suurista teräsmyllyistä.

Sulo Seppä oli tällainen »työntäjä». Milloin oli hän päivätyössä, milloin yötyössä. Mutta työ oli samaa, tehtiin sitä mihin aikaan vuorokaudesta tahansa. Aina oli seisottava kuuman, hehkuvan uunin edessä. Aina oli sen suureen kitaan syydettävä rautaista ruokaa ja aina oli pidettävä varalta, milloin se raskas rautannos on hehkuvaksi sulatettuna kiskaistava pois ja uutta työnnettävä tilalle.

Työntää täytyi myöhään ja varhain sen suuren ammottavan, tulipätsin suulla — ym-

¹ Engl. sanasta run = juosta, pyrkiä joksikin.

pärillä toiset samanlaiset tulikidat hehkumassa kuumuutta.

Kovaa se oli, niin kovaa, ettei siinä mies jaksanut mitään ajatellakaan, työnsi vain, työnsi hiki otsalla ja hiki valumassa koko ruumista pitkin.

Ajattelu oli muuten Sulo Sepän erikoisalaa — etenkin kaikki ajattelu, mikä koski hänen omaa, hänelle satunnaisesta syystä mielenkiintoista persoonaansa.

Sulo Seppä seisoi mielellään peilin edessä. Sillä oli hänelle mieluista sanottavaa. Hän ei ollut mikään ruma mies. Hän tiesi sen hyvin itsekin, mutta hän ei pannut pahaksi, vaikka peili sitä hänelle yhä uudelleen toisteli. Hänellä oli säännöllisenpuoleiset, sirot, miltei naiselliset piirteet. Silmissä oli haa-veellinen ilme aivan kuin nuorella neitosella, tukka taipui aaltoilevasti kiharaan ja kädet olivat miehen käsiksi, hentorakenteiset ja herkkyyttä ilmaisevat. Niiden hoikat, pitkät sormet olivat kuin soittajan sormiksi muovaillut.

Sulo Seppä katseli niitä usein ja mielellään. Hänen kävi sääli noita kaunismuotoisia käsiä. Ne oli totisesti aijotut muuhun kuin työntämiseen.

Sulo tiesi muutenkin, että hän oli syntynyt

tähän maailmaan muuksi kuin työntäjäksi teräsmyllyssä. Jos hän teosoofien tavoin olisi uskonut, että me useamman kerran vierailemme tämän ajallisen elämän tanterilla, olisi hän kiven kovaan väittänyt muistavansa paljonkin edellisistä vierailuistaan maan päällä.

Sulo ei ollut teosoofi. Mutta hän oli hyvin taipuvainen omaksumaan heidän uskostaan juuri tuon yhden kohdan, sillä se kävi yhteen sen kanssa, mitä hän itse sisimmässään tunsii. Hän muisti selvästi ritarilinnan, jonka ikkuna-kaaria väriloistossa upeileva viini kiertelee ja jonka pilaristoon illan kuu valaa valjua, hopeista hohdettaan.

Siellä hän on asunut. Siellä hän on unelmoinut ja kaihonnut. Siellä on hänen oikea kotinsa. Hän tuntee sen.

Mutta hän kuuluu myöskin toisaalle. Pienessä opiskelukammiossa hän on väsymättömänä valvonut himmeästi valaisevan kynttilän ääressä. Yö toisensa jälkeen on kulunut hänen ummistamatta silmiään. Vanhan ajan viisaiden kirjoituksia hän on tutkinut. Ne ovat olleet hänen sielunsa ruokana ja lepona.

Sulo Seppä tietää olleensa lukumies. Lukumieheksi hän oli aikonut uudessakin ruumiilistumisessaan, mutta kova kohtalo pani vastaan. Sulo syntyi tosin Amerikassa, suurten

mahdollisuuksien maassa, mutta hän syntyi köyhistä suomalaisista vanhemmista, jotka eivät koskaan oikein päässeet kotiutumaan maassa eikä toisessa.

Sulo alkoi koulunkäyntinsä Amerikassa. Hän itki monet haikeat itkut vieraan kielen tähden. Se teki hänelle haittaa. Vanhemmat puhuivat aina suomea keskenään. Lapset, joiden kanssa Sulo oli leikkinyt, olivat myöskin olleet suomea puhuvia. Sulolle sattui monta erehdystä koulussa, sillä hän ei ymmärtänyt opettajan kysymyksiä. Toiste taas hän tiesi, että hän olisi voinut paremmin ja monipuolisemmin selvittää asioita, jos olisi saanut vastata äidinkielellään. Mutta kun hän ei löytänyt sanoja vieraasta kielestä, tuli vastaus laihaksi ja arkiseksi, vaikka se olisi voinut olla loistava.

Sulo oli sisimmässään vakuutettu siitä, että hän olisi voinut olla luokkansa paras. Nyt hän oli paras ainoastaan keskinkertaisten joukossa, ja se oli katkeraa.

Juuri niihin aikoihin, jolloin Sulo oli voittanut kielelliset vaikeudet ja asiat koulussa rupesivat sujumaan hyvin, päätti isä lähteä takaisin Suomeen. Kaivokseen, jossa isä työskenteli, oli tullut lentohiekkaa. Se sul-

jettiin ja koko »lukeesi»¹ jäi kylmille. Kodit tyhjenivät. Ovet lukittiin ja laudat naulattiin ikkunoiden eteen. Sadat perheet — niiden joukossa paljon suomalaisia — läksivät hakemaan leipänsä toiselta paikkakunnalta, monet toisenlaisesta työstäkin.

Sulon vanhemmat palasivat takaisin Suomeen. Isän vanhemmilla oli siellä oma pieni talo syrjäisessä maalaispitäjässä. He olivat aikoneet talon vanhimman poikansa viljeltäväksi. Mutta näytti siltä, kuin tämä ei aikoisikaan naimisiin ja talo kaipasi kipeästi emäntää. Äiti oli ruvennut sairastamaan. Paranemisesta ei ollut toivoa. Isä kirjoitti sen johdosta kirjoittamistaan, että tulla kotiin niin pian kuin mahdollista. Ja Sulon vanhemmat läksivät.

Matka oli Sulosta hauska. Hän oli sittenkin poika, vaikka hänessä oli vähän tyttöäkin.

Merimiesten juhlalliset jalkineet herättivät hänessä syvää kunnioitusta. Hän livisti mielellään laivamiesten jälessä seuraten uteliaana heidän toimiaan.

Muutamassa paikassa herätti tavallista suurempi kuumuus Sulon huomiota. Kun tuohon kuumuuteen avautuvaa ovea raotettiin, koetti

¹ Lukeesi, engl. sanasta location = työläisasutus.

poika kurkistaa sisälle. Hän kuuli sieltä suurten koneitten jyskettä ja kuuma, öljylle hajahtava ilma lehahti vasten kasvoja. Siellä oli konehuone.

Isän mennessä peräkannelle juoksi Sulo jälessä. Pitkä, metallikehässä kieppuva lanka laivan perällä herätti kohta hänen huomionsaan. Isä sanoi, että se mittasi matkaa. Tämä oli Sulosta kovin ihmeellistä. Hän tavoitteli lankaa käteensä. Teki mieli lähemmin tutkia tuota merkillistä laitosta. Mutta lähellä seisova merimies rykäsi samassa huomattavan terävästi, Sulo säikähti eikä enää yrittänyt tarttua lankaan.

Myöhemmin matkan varrella alkoi taivas omituisesti muuttua. Oltiin aamupuolessa. Mutta taivas oli musta, meri musta ja aallot näyttivät suurilta, mustilta kalliopaasilta vihaisen vaahdon keskellä.

Sulosta alkoi tuntua pahalta. Ihan oli kuin vaara olisi ollut uhkaamassa. Mutta kun hän katseli ympärilleen, näki hän paljon nauravia ihmisiä. Se rohkaisi. Pian täytyi hänenkin nauraa, kun tuuli sieppasi hatun erään vanhan herran päästä, kieputti sitä korkealla ilmassa suppilon muotoisessa kehässä ja kii-dätti sen lopuksi kauas vihaisesti sähisevään aallokkoon.

Hattu-hauskuutta annettiin paljonkin. Mutta kun tuuli näki hyväksi tarttua Sulon omaan uudenuutukaiseen hattuun, niin ei enää nau-rattanut. Silloin teki itku tuloa. Suuressa miesjoukossa tuntui kuitenkin pahalta itkeä. Sulo koetti siitä syystä pysytellä tiukasti isän selän takana. Isäkin lohdutteli parhaimman mukaan. Lupasi perillä ostaa uuden.

Kannella olijoista alkoi vähitellen toinen toisensa jälkeen poistua. Merimiehet liikkui-vat tavallistakin nopeammin. Isä sanoi myrs-kyn lähenevän. Tuuli pieksi jo pitkänä ruoskana mastoja, vihelsi, karkasi loitommaksi, palasi taas uudelleen, puhisi, voihki ja tem-melsi kuin raivostunut hengetär.

Sulosta tuntui kuin se ihan olisi käynyt kurkusta kiinni. Hän tarttui hätäisesti isän nutunliepeeseen. Isä vilkaisi poikaan ja sanoi sitten, että taitaa olla parasta lähteä ma-kuulle.

Siitä ei sitten enää päässyt hievahtamaan ennen kuin Suomeen tultaessa.

Suomessa oli juhannus ja luonto oli veh-reimmillään. Valoisat yöt, marjaiset ahot ja hauska heinänteko, kaikki oli ihmeellistä, kaikki huvitti.

Hauskaa oli syksylläkin. Silloin alkoi koulu.

Sulo oli siksi varma suomenkielessä, ettei se hänelle tuottanut vaikeuksia. Kurssit eri aineissa sitävastoin olivat toisenlaiset Suomessa kuin Amerikassa. Sulolla oli paljon tietoja, joita ei muilla hänen luokallaan ollut, mutta häneltä oli jäänyt oppimatta asioita, joista toiset jo olivat selvillä. Se ei kuitenkaan pahasti haitannut. Sulo oli opinhaluinen. Hän oppi pian ja lukeminen oli hänelle parasta huvia. Hän oli pian täyttänyt aukot tietomäärässään. Samalla hän siirtyi luokansa eturivin mieheksi. Hänellä oli nyt samat tiedot kuin muillakin, mutta hän tiesi lisäksi paljon sellaista, josta ei toisilla ollut aavistustakaan. Opettaja ei tätä unohtanut. Hän vetosi usein luokalla Sulon Amerikasta tuomiin tietoihin. »Kerropas meille, Sulo, minkälaista on amerikkalaisessa mainissa»,¹ hän sanoi. Tai: »Selitäppäs, Sulo, minkälaista rahaa käytetään siellä Amerikassa.» — Sulo oli poikaa, kun nousi vastaamaan tällaisiin kysymyksiin.

— Suomessa tehdään sinusta lukumies, oli isä kerran sanonut Amerikassa, kun Sulo suri Suomeen lähtöä. Se sana hiveli jo silloin Sulon mieltä. Nyt se ajatus hiveli vielä enem-

¹ Engl. sanasta mine = kaivos.

män, sillä nyt hän tunsu, että niin tehdäänkin ja niin täytyykin tehdä.

Hän on lukumieheksi syntynyt.

— Ehkä tehdään pappi, — arvaili äiti, jolle Sulo uskoi ajatuksiaan.

— Tai professori, — jatkoi Sulo vaatimattomasti.

— Oli se sentään siunattu asia, että päästiin takaisin Suomeen, sanoi siihen äiti.

Äiti oli aina ikävöinyt Suomea. Hän ei osannut Amerikan kieltä senkään vertaa kuin isä, joka kuuli sitä sekä mainissa että muualla miesten joukossa. Äiti oli siitä syystä aina tuntenut Amerikassa olevansa vieraalla maalla.

— Kunhan vain tänne voisi jäädä, — sanoi isä ja huokasi. Se sana kävi kuin puukonkärki Sulon sisimpään ja isän raskas huokaus painoi sen kärjen vielä syvemmälle.

Mitähän ne sanat tarkoittivat? Ja mitä se huokaus?

Sulo mietiskeli asiaa paljon. Hän tutkisteli sitä äidiltäkin ja hän huomasi äidin aristavan asiaa yhtä paljon kuin hän itsekin.

Äiti toivoi hartaasti, että he voisivat jäädä Suomeen. Hän toivoi sitä sekä omasta puolestaan että Sulonkin tähden. Pojalta menisi koulunkäynti ja koko tulevaisuus pilalle, jos taas täytyisi muuttaa.

Mutta tulipas muutto sittenkin eteen. Setä meni odottamatta naimisiin ja uusi emäntä tuotiin taloon. Silloin oli Amerikasta tullut tiellä. Koeteltiin kyllä sovittelua vaikka miten, mutta uusi emäntä oli saanut päähänsä, että Amerikasta tulleen piti lähteä takaisin Amerikkaan. Ja sinne hän lopulta saikin heidät palautetuksi.

Sulo oli näihin aikoihin juuri saanut kansakoulunsa lopetetuksi. Hän oli kyllin vanha ymmärtääkseen, mitä muutto merkitsi koko hänen tulevaisuudelleen. Sentähden koetti hän kauan olla uskomatta siihen. Mutta pelokkaat aavistukset muuttuivat pian armottomaksi todellisuudeksi.

Ilta, jolloin asia lopullisesti selveni Sulolle, oli hänen siihenastisen elämänsä raskain. He tulivat isän kanssa junalla lähikaupungista ja kävelivät asemalta oikopolkua pitkin kotiin. Silloin isä äkkiä ja odottamatta otti asian puheeksi. Heidän oli lähdettävä Amerikkaan kuta pikemmin sitä parempi.

— Mutta isä, sinähän sanoit, että minusta Suomessa tehdään lukumies.

— Monenlaista ihminen sanoo ja aikoo.

— Mutta isä, minulta menee kaikki pilalle, jos nyt mennään takaisin. Nyt on minulta englanninkielikin taas unohtunut.

— Sinä olet nuori ja osaat tehdä työtä.

— Mutta kun minusta tuntuu siltä, että minä olen lukumieheksi luotu.

— Siltä on tuntunut monesta muustakin, jonka kuitenkin ikänsä on täytynyt raataa raskaassa työssä.

Sulo tunsu harmikseen, että kyyneleet eivät olleet kaukana.

— Kun olisinkin jäänyt Amerikkaan — sanoi hän. Rintaa ahdisti kuin kiviriippa olisi ollut painamassa ja henkeä salpasi.

— Amerikassa voi opiskella, vaikka ei olisi-kaan paljon rahaa. Mutta nyt on tie sielläkin tukossa.

— Kallista lystiä oli koko tämä Suomen matka. Mutta kukapa saattoi arvata, että setä vielä vanhoilla päivillään menee naimisiin. — Isä huokasi raskaasti. Hän jäi hetkeksi tuijottamaan kotiniityn harmaaseen veräjään. Sitten hän vetäisi vihtarenkaan veräjän suulta ja avasi. Sulo astui kuin unessa veräjästä, jonka isä sitten sulki. Veräjä narahti pahasti. Sulon mielestä se oli kuin parahdus — hänen oman sisimpänsä kipeä parahdus.

Seniltainen kävely isän kanssa ja se pahasti parahtava kotiveräjä tulivat monesti jälestäkinpäin Sulon mieleen. Joskus, kun

hän työstä väsyneenä palasi kotiin ja viskau-
tui vuoteelleen toisten noustessa, oli kuin hän
uneen vaipumaisillaan olisi kuullut sen koti-
veräjän kitisevän, itkua muistuttavan parah-
duksen. Se parahdus oli vahvistanut hänen
kuolemantuomionsa. Se oli särkenyt hänen
elämänsä kauneimman unelman. Se oli ar-
mottomasti ja suoraan sanonut: — Sinä et
tee elämästäsi sitä, mitä itse tahdot. Väisty-
mätön kohtalo sinua kuljettaa ja pihdissä
pitää.

Sulo koetti sittenkin väistää. Hän ponnis-
teli vastaan niin kauan kuin oli mahdollista.
Ja sittenkin kävi juuri niin, kuin hän synkim-
pinä hetkinään oli kuvitellut mahdolliseksi.
Kieli teki haittaa — aivan niin kuin hän oli
aavistanut. Ja ennen kaikkea ahdisti se,
että leipään piti käydä käsiksi niin pian kuin
mahdollista. Kieltä taitamattomalle ei silloin
tarjoutunut montakaan mahdollisuutta, jollei
tahtonut käydä käsiksi kovaan, ruumiilliseen
työhön.

Isää ja äitiäkin täytyi ajatella. Heillekin
oli uudelleen alkaminen kovaa. Ja se, että
kukin tiesi kohtalon kovaksi toisillekin, ei
kuormaa keventänyt. Vanhemmat tosin eivät
puhuneet asiasta. He vain kärsivät. Sulo
sitävastoin laski tyytymättömyytensä valloil-

leen. Hän ei tahtonut taipua raskaan työn tekijäksi, ei hinnalla millään. Hän katseli kaitaisia kasvojaan, haaveilevia sinisilmiään ja kaunismuotoisia soittajasormiaan. Ne vakuuttivat hänelle yksimielisesti, että hän oli syntynyt muuksi kuin työntekijäksi. Hän ajatteli ritarilinnan pilaristoon valahtavaa kuutamoa ja opiskelukammion läpi öitten tuikkivaa tulta.

Hänen sielunsa ikävä kurottautui kuin itkevä lapsi ikävöityä elämän osaa kohden. Miksi hän ei saisi sitä omistaa? Se oli hänelle aiottu. Hän tunsi sen.

Mutta se väisti häntä. Elämä ei antanut sitä hänelle. Se vain hetken näytteli sitä kauniina kangastuksena, riisti sen sitten pois ja jätti harmaan, armottoman todellisuuden tilalle. — Tee työtä, tee työtä, tee työtä, — se ilkkui.

Viimein Sulon täytyi antautua. Hän oli rimpuillut vastaan niin kauan kuin saattoi. Hän oli yrittänyt tavalla ja toisella, mutta mistään työstä hän ei saanut irti niin paljon kuin oli tarpeen kunnan toimeentuloon Amerikassa. Isä alkoi jo käydä kärsimättömäksi ja äiti, joka aina oli pitänyt Sulon puolta, sanoi, että taipuminen oli välttämätöntä. Äidissä oli muuten keuhkotauti. Se näytti

kehittyvän nopeasti. Se oli ehkä tullut häneen surusta tämän toisen Amerikkaan lähdön tähden. Vai liekö siitä vain yltynyt? Kiirettä se vain teki.

Tänä murheellisena aikana Sulo tutustui Iinaan. Iina oli lauhkea ja lempeäluontoinen tyttö. Hän ei herättänyt Sulossa mitään tullista rakastumista, mutta hän oli juuri sellainen tyttö, josta tiesi, että hänestä tulee varmasti hyvä vaimo. Iinan vahemmatkin olivat hyviä, hurskaita, vanhankansan ihmisiä, jotka olivat kasvattaneet lapsensa hyvään, suomalaiseen tapaan: Herran pelkoon ja vanhempien kunnioittamiseen.

Sellaiseen kotiin on nuoren miehen hyvä astua — silloinkin — ja etenkin silloin, kun hänellä on naimisiinmeno ja oma koti mielessä.

Varallisuutta oli Iinan vanhemmilla myöskin. Sekin lisäsi jonkun verran turvallisuuden tuntoa. Se herätti Sulon mielessä uutta toivoa. Ehkä kova kohtalo sittenkin — vielä viime hetkessä — oli vältettävissä. Ehkä avautuisi portti, josta pääsisi livahtamaan pois raskaan, ruumiillisen työn tieltä.

Näistä ajatuksista ei Sulo kuitenkaan uskaltanut puhua kenellekään. Hän vain kuiskaili

Iinalle rakkaudesta. Ja Iinan mieli oli pehmeä ja lämmin kuin sulamassa oleva vaha.

Iinan vanhemmatkin pian huomasivat, minne päin asia oli menossa, eivätkä he olleet siitä ensinkään pahoillaan. He päinvastoin antoivat nuorille iloisen siunauksensa. Iina oli aina ollut hyvä tytär. Varmaan tulisi hänestä hyvä vaimo. Ja Sulo oli siivo ja miellyttävä poika, jonka rakkaudesta kuka tyttö hyvänsä saattoi olla ylpeä. Raittiusmies hän myöskin oli, eikä viljellyt edes tupakkaakaan. Hän rakasti vain keekiä ja kändiä¹ ja muita sellaisia, viattomia herkkuja. Herrasteluhalu ja työttömyys olivat tosin pieniä heikkouksia, mutta ne tietysti korjaantuisivat itsestään sitten, kun täytyi ajatella vaimon ja ehkä perheenkin elättämistä.

Häät vietettiin heti Sulon äidin kuoleman jälkeen. Nuoret asettuivat Iinan vanhempien heille valmistamaan kotiin ja he söivät kotona vanhempien pöydässä niinkuin kiltit lapset ainakin. Iina kävi päivisin rikkaiden perheissä auttamassa ja Sulo yritteli jatkuvasti eri aloilla. Hän toivoi yhä vielä.

Mutta lopulta appiukko väsyi, niinkuin

¹ Keeki, engl. sanasta cake = kakku, leivos; kändi, engl. sanasta candy = karamelli.

Sulon isä oli väsynyt. Miehen oli pakko tehdä työtä ja elättää vaimonsa, koska hän sellaisen oli ottanut. Tämä appiukon kanta oli Sulolle kuin rautakouran ote niskasta. Se ei hellittänyt. Se puristi kuin pihti ja se kuljetti eteenpäin sinne, minne Sulo ei olisi tahtonut mennä. Se pani hänet lopultakin työntämään sen suuren kuumuutta hehkuvan uunin edessä.

Siinä Sulo nyt jatkuvasti työntää, työntää, — milloin päivin, milloin öin.

Hän tekee työnsä huolellisesti. Huolellisuus ja tiukka säntillisyytys ovat hänen synnynäisiä taipumuksiaan. Hän ei siitä syystä työssään ajattelekaan muuta kuin työtään. Hän ei ehdi, ei jaksa. Työntäminen vie miehen kokonaan. Se on kovaa työtä. Mutta hänen alitajunnassaan elää voimakkaana se suuri, henkisten rientojen nälkä, joka polttaa monen raskaan työn raatajan rintaa. Ja kun Sulo viimein kotonaan raukeasti painuu vuoteelle, väikkyvät hänelle unessa ritarilinnan kuutamoiset pilaristot ja öisin tuikkiva tuli himmeästi valaistusta opiskelukammiosta. Siellä on hänen sielunsa koti.

Joskus hän pitää puheita raittius- ja nuorisoseuroissa. Silloin hän myöskin selvästi tuntee, että hän kuuluu jonnekin, jossa hän ei ole ja on vieras siinä ympäristössä, jonka

keskuudessa hän elää ja sille työlle, jota hän tekee.

Se kuumuutta hehkuva uuni on hänen elättäjänsä, ei mitään muuta. Se on elättäjä, joka välttämättömyyden rautaisen kovalla kouralla pitää häntä puristimessaan.

Joutaessaan muilta kiireiltään Sulo joskus harjoittelee ajattelua. Filosofoiminen on yleensä vierasta hänelle. Mutta yhdestä kohdasta, josta oppineet yhä ovat eri mieltä on Sulo jo täysin selvillä. Hän tietää, ettei ihminen ole oman onnensa seppä eikä itse määrää, minkälaiseksi hänen elämänsä juoksu muodostuu. Hän on vain pallo, jota näkyvätön pelinohjaaja työntää minne milloinkin hyväksi näkee. Siinä eivät ihmisen rimpuilemiset auta. Siinä täytyy vain totella ja mennä, — kun työnnetään.

»EN JÄTÄ»

Hilma kääntelevi levottomasti vuoteessa. Hän kuuli naapurin missiksen lakaisevan portaita ja kadulta kuului leikkivien lasten ääniä. Joskus hän selvästi erotti Paulin äänen toisten joukosta.

Se vaikutti tänään niin omituisesti häneen. Hän oli lyhyen tautinsa aikana tullut entistä herkemmäksi. Ihminen ennätti ajatella paljon joutuessaan tautivuoteelle. Kalleakin täytyi Hilman ajatella. Hän osoitti nykyään kovin muuttunutta mieltä. Eilen illallakin hän tietysti oli hypännyt sen tyttöletukkansa kanssa.

Sellaisiahan ne tietenkin olivat kaikki miehet! Uusi ja entistä nuorempi oli tietysti vanhaa parempi!

Hilma heitti hermostuneesti peiton päältään. Kuumuus karkasi polttavana aaltona läpi koko ruumiin. Teki pahaa ajatella eikä kuitenkaan voinut olla ajattelematta. Poika varsinkin oli yhtenä mielessä. Moni asia näytti nyt toisenlaiselta kuin ennen. Koti

ja koko ympäristökin oli ruvennut vaivaamaan häntä. He asuivat kaupungin savuissa, tiheään asutussa itä-osassa. Siellä ei ollut puita, ei istutuksia, ei mitään, mikä silmää ilahduttaen olisi vähentänyt arkista, ilotonta harmautta. Rakennukset olivat kylki kyljen vieressä kiinni toisissaan. Asunnot, sisäänkäytävät, portaat, kaikki oli samanlaista. Samanlaista oli noki ja likaisuuskin talojen takapihoilla. Sinne työnnettiinkin jokaisesta kadun varrella olevasta kodista milloin mitäkin törkyä.

Hilman mieleen oli joskus juolahtanut ajatus, että olisi saanut asua vähän paremmin. Amerikassa oli raskaan työnkin raatajilla tilaisuutta hankkia itselleen oma, kaunis koti terveellisellä paikalla. Sekä Kalle että Hilma olivat kuitenkin näihin mennessä mielummin panneet rahansa hyvään ruokaan, huvituksiin ja vaatteisiin. Mutta nyt, kun poikakin oli niin suuri, että jo itsekseen leikitteli ulkona, oli ympäristön likaisuus ruvennut Hilmaa vaivaamaan. Viime päivinä varsinkin oli se ajatus yhtenäen ahdistanut. Saisi edes koti ja ympäristö olla parempi, jos poika vielä jäisi äidittömöksi!

Hilmalta pääsi raskas huokaus.

Mihinkäpä elämästä olikaan? Ei se kadeh-

dittavaa ollut. Kyllä sen raaski jättää. Mutta se lapsi. Ja kun Kallella jo oli toinen mielessä!

Taas täytyi käännähtää, korjata peittoa ja ryypätä marjavettä vuoteen vieressä olevasta kupista. Tuli äkkiä niin paha olla. Ihan oli, kuin joku olisi työntänyt pistintä rintaan.

Merkillisesti asiat sentään muuttivat näköään, kun ihminen vanheni. Tai paremmin, kun terveestä kääntyi sairaaksi. Iästä ei hänellä vielä ollut tietoa. Mutta ihan oli kuin suomukset olisivat silmistä pudonneet tänä sairauden aikana. Kaikki näytti toiselta kuin silloinkun, Kalle ja hän tutustuivat ja rupesivat meinaamaan toisiaan. Silloin Manta-vainajakin vielä eli. Yhdessä Kallen kanssa he silloin tekivät pilaa hänestä. Petiruomassa¹ se näivettynyt, rykivärintainen elätettävä makasi! Kalpea hän oli kuin kuoleman kuva eikä hänestä ollut hyötyä vähääkään. Ero hänestä oli saatava mitä pikemmin sitä parempi.

Kallehan sen ensin sanoi, mutta Hilma tietysti säesti ja oli hyvillään. Joka pilkkasana Mantasta oli Hilmalle kuin takuu hänen oman asemansa varmistumisesta.

¹ Engl. sanasta bedroom = makuuhuone.

Ei hän silloin ajatellut, että sama sattuisi vielä hänen omallekin kohdalleen. Mutta siitäpä hän nyt tiesi, miten se Kalle nauraa ja pitää lystiä toisen kanssa hänen maatesaan tässä!

Sairas nousi istualleen, ryyppäsi uudelleen marjalientä ja katsoi odottavasti ovelle päin.

Kun äiti edes tulisi, ettei tarvitsisi maata yksin hautomassa raskaita ajatuksia! Äiti oli sentään äiti. Siltä kohdalta ei paljonkaan muuttunut, vaikka muu maailmassa muuttui. Saattoi sitä nauraa ja tehdä pilkkaa vaikkamistä, mutta äidin mieltä ei voinut ainakaan äiti ivata.

Kyllä se Kalle ehkä sitäkin! Hän teki pilkkaa kaikesta. Ja kovin hän oli perheen lisääntymistä vastaan. Eipähän Hilma nyt muuten tässä makaisikaan.

Itsepähän oli kuitenkin suostunut. Pelotti että, jos Kalle jättää, ellei suostu. Kovin tiukasti oli sanonut, ettei hän rupea laumaa eteenpäin kiskomaan.

— Kah, istuallasihan sinä olet, kuului samassa äidin ääni ovelta. — Etkö päässyt-kään uneen?

— Eihän se uni ota tullakseen näin keskellä päivää. Hyvä, jos yölläkään.

— Taidat valvoa paljon. Siltä minusta on tuntunut, kun satun yöllä heräämään.

— Eihän se uni maita, kun ihminen ei ole terve.

— Vielä sinä siitä friskaannut. Näytät tänään oikein punakalta.

— Pitäisihän sitä tuon pojan tähden! Äiti-puolelle on paha jättää. Se Lempi on sellainen hurja tytön huitale. Ei taitaisi paljon toisen lapsesta välittää, tokkopa omastaan-kaan.

— Mitä sinä hänestä! Sellainen on milloin minkin kanssa.

— Kyllä ne Kallen kanssa vain odottelevat minun kuolemaani.

— Älä perusta! Sinulla on poika. Tee se harmi heille, että paranet!

Sairas ei vastannut, mutta hänen kätensä hypistelivät hermostuneesti peitettä samalla kun katse seurasi äitiä, joka pani kahvin tulelle.

Hän ajatteli aikaa, jolloin he menivät yhteen Kallen kanssa. Hyppyä ja hyntyötä oli silloin elämä. »Liikkuvissa» käytiin ja »pirunkelkoissa»¹ lennettiin. Ei olisi silloin luullut tällaisten aikojen tulevan.

¹ »Liikkuvat» = elävät kuvat; »pirunkelkka», hyvin suosittu ameriikkalainen, karusellia vastaava huvittelu.

Hilma katsoi hätäisesti äitiin päin. — Olen minä tänään parempi, sanoi hän viimein vitkalleen. — Mutta sittenkin tuntuu niin kummalta. Kolkuttaisiko entiset asiat tuntoa vai aavistelenko jotain? Tuossa kun makasin ja te olitte poissa, niin tuli monenlaista mieleeni. Rupeaisikohan tuota elämää ymmärtämään vasta silloin, kun se näyttää luistavan käsistä? Enpä minäkään Manta-vainaata paljon ajatellut.

— Mitäs sinä nyt hänestä? Kallehan se eroa tahtoi.

— Mutta minä en estellyt. Työnsin vain paremmin menemään. Ja niin teit sinäkin, äiti.

— Niin, ainahan sitä lapselleen hyvää soisi. Moititko sinä siitä?

— Hyvänkin eteen siinä yhdessä ponnisteltiin! — Sairas nauroi.

— Eihän tuo niin pahaakaan ole ollut, jos olisi voinut olla parempaakin. Onhan sulla ainakin ollut elättäjä. Vai olisitko paremmin raatanut toisen työssä?

— Enpä tuota tiedä itsekään. Joskus saa hyvää toisenkin työssä ja monesti pahaa omissa oloissaan. Ei sitä etukäteen tiedä. Huononpuoleistahan se meikäläiselle enimmäkseen on, olipa sitä missä hyvänsä. Ja

sitten se siihen katkeaa. Oikein sitä ajattelee, että mahtaako loppua?

Äiti toi kahvia tuoreen nisun kanssa. Hän oli käynyt ostamassa vehnästä kauppiaalta. — Älä sinä nyt tuollaisia, sanoi hän. — Vie-roitat sillä Kallen ihan luotasi. Ei se sakki semmoista suvaitse!

Hilma hörppäsi pari kulauksellista kahvia ja asetti sitten kupin tuolille vuoteen viereensä. — Kun minusta tuntuu, ettei lopu, sanoi hän jatkaen entistä ajatusjuoksuaan.

Äiti katsoi hätäisesti tyttärensä. — Onko täällä käynyt kirkkoihmisiä, hän kysyi.

— Eikä ole. Mitäpä ne tänne. Itse vaan olen ajatellut. Se Manta-vainaa tulee yhtenäen mieleen.

— Mitä sinä hänestä?

— Hän ei anna minulle rauhaa.

— Laillisestihan ne erosivat. —

— Mutta Manta ei olisi tahtonut. Tautikin taisi siitä yltyä. En minä siitä silloin välittänyt, mutta nyt täytyy ajatella, kun itse makaan tässä ja Kalle keikkuu toisen kanssa.

— Aja se toinen pois tieltä!

— Ei asia sillä parane. Se entinen kiertyy eteen. Minä olen nähnyt, että se kiertyy muillekin. Se voi kiertyä eteen vielä toisessakin elämässä.

— Kuka heitä tietää! Minusta sinä saisit ajatella iloisempia, Kalle tykkää nauravista naisista. Koettaisit lapsenkin tähden!

— Niin, kyllä minä Paulin tähden tahtoisin. Mutta jos huonosti kävisi, niin ottaisittehan te, äiti, pojan?

— Kah, miks'en ottaisi. Mutta katso peiliin, niin näet kuinka terveän ja verevän näköinen olet. Niin olet kuin kukon helttä.

Sairas tavotteli pöydällä olevaa peiliä kädellään. Hän painui hetkeksi tarkastamaan kuvaansa, sitten hän lasi peilin tuolille ja paneutui uudelleen pitkäkseen. Hän makasi vähän aikaa äänettömänä silmät ummessa, sitten hän taas jatkoi pojasta.

— Täysorvoksi jäisi, jos sattuisin kuolemaan. Ei Kalle minun lapsestani välittäisi, kun on uusi henttu jo tiedossa.

— Mitäs sinä siitä uudesta. Ei se mitään merkitse. Se on vaan sitä miesten ainaista hyppyä. Tyttö heillä olla pitää. Tietäähän sen. Ei siitä tarvitse välittää.

— Kyllä minä ne hyyt hyvin tiedän. Sillä laillahan minä itsekin.

— Mitäs sinä niistä entisistä. Tulet vaan sairaammaksi.

— Voihan se niinkin olla. Ja sittenkin täytyy vaan ajatella. Mistäs sen tietää, vaikka

Jumalakin olisi. Se elämän juoksu näyttää minusta nyt niin merkilliseltä. Kun minäkin tässä nyt makaan ihan niinkuin Mantavainaa viisi vuotta sitten.

— Mantassa oli keuhkotauti. Meidän suvussa ei sitä ole ollut kellään.

— En minä sitä tarkoittanut. Muuten vain ajattelin.

Pauli tormasi samassa kadun puoleisesta ovesta huoneeseen. Hänellä oli paperileija kädessä ja hän kirkasi ilosta, kun leijan häntä sivalsi mummoa silmille. Sitten hän tormasi vuoteen viereen äidin luo.

Äiti pyyhki pojan hikistä tukkaa. Silmä katsoi katsomistaan aivan kuin se ei koskaan olisi kylläkseen saanut.

Pauli oli innoissaan. Hän kertoili tapahtumista kadulla. Siellä oli paljon lapsia ja kaikilla oli leijat. Yhden pojan leija lensi pylvääseen, jossa oli paljon nappuloita. Iso poika kapusi sitä sieltä ottamaan. Mutta hän ei tullutkaan alas sieltä. Sinne jäi riippumaan leijan viereen. Poliisi sitten haki molemmat pylvään nenästä. Mutta se iso poika ei enää liikahtanut. Hän makasi maassa ja toinen käsi oli ihan musta. Ihan musta.

Hilma ei aluksi kuunnellut, mitä poika palpatteli. Hän vain katseli lastaan. Oli

kuin hän piirre piirteeltä olisi tahtonut painaa yksityisseikatkin muistiinsa. Mieleen tuli taas outo tunne erosta ja samalla halu panna vastaan. Hän ei lähde. Hän ei jätä lastaan. Hän paranee uhallakin. Ajatelkoon ja tekköön Kalle mitä hyvänsä. Hilma pitää huolta pojastaan.

Äiti tuli samassa sisään kadulta. Hän oli käynyt tiedustelemassa, oliko Paulin kertomissa perää. Onnettomuus oli todellakin tapahtunut. Suuri ihmisjoukko oli vielä koolla lähimmässä kadunkulmassa. Siellä oli lääkärit, poliisit ja kansaa kaikenlaista. Joukon keskustassa olivat puhelinpylvääseen kuolleen pojan vanhemmat. He olivat mieltttömiä surusta, isä varsinkin.

— Isäkö myöskin? — Hilma kohoutui istualleen.

— Niin molemmat. Ja isä ensin. Hän makaa maassa kuolleen pojan vieressä ja itkee.

Hilmasta tuntui ensin oudon hyvältä. Sitteen taas tuntui pahaltakin . . .

Isä, joka itki lastaan mahtoi olla hyvä isä, hellä isä. Ehkä hän oli hyvä ja hellä puolisoikin. Toista olisi Paulinkin, jos Kalle olisi hellä.

Hilman kurkkuun nousi henkeä salpaava

tulppa. Aina ihminen vain kuvitteli elämää paremmaksi kuin se olikaan. Avioelämää varsinkin. Mutta tottuihan sitä sitten ottamaan sen sellaisena kuin se oli. Joskus vain tuli kuin nälkä — näin tautivuoteella varsinkin. Sitä olisi suonut, että elämä kuitenkin olisi ollut vähän parempaa, — vähän kauniimpaa. Se olisi silloin ollut helpompaa väsyneelle ihmiselle.

Pauli oli jo ovella menossa. — Eikö isää vielä näy? kysäisi Hilma. Hän oli mielestään aikoja sitten kuullut tehtaan pillin puhalluksen.

— Isä kävi, mutta hän meni jo.

— Yksinkö?

— Isä meni tooriin¹ sen tädin kanssa, jolla on punanen hattu.

Kukaan ei jatkanut Paulin puheeseen. Poika kompuroi portaita alas kadulle ja mummo huusi hänen jälkeensä, että hän tulisi kotiin heti, kun hän näkee isän. Sitten mummo meni keittiöön ja toi sieltä ruokaa sairaalle. Hyvä oli syödä vaikka pakottamallakin, vakuutteli hän kaataessaan keittoa kuppiin.

Hilma ei puhunut mitään, mutta hän tart-

¹ Engl. sanasta »store» = myymälä.

tui ripeästi lusikkaan ja rupesi syömään. Äiti näki hänen kasvoillaan päättäväisen ilmeen, ja hän ymmärsi siitä, että sairas oli päättänyt parantua. Hän ei tahtonut jättää lastaan.

Viimein — pitkän odotuksen jälkeen tuli Kalle. Hänellä oli poika matkassaan ja molemmat menivät suoraa päätä ruokapöytään. Keittoa hörppiessään Kalle muutamalla sanalla tiedusteli Hilman vointia. Viime palasta niellesään hän jo nousi ja tarttui lakkiinsa.

— Joko taas? tiedusteli äiti katsoen Hilman vuoteeseen.

— Onpahan vähän asiata — näin lauantai-iltana. Huomenna joudan olemaan kotona.

Ovi lisahti lukkoon. Huoneeseen jäi omi-
tuinen autius — ja suuri hiljaisuus. Sairas kuunteli sitä. Hiljaisuus oli täynnä hänen omia ajatuksiaan. Ne olivat outoja ajatuksia, sellaisia, joita ihminen ei jokapäiväisessä touhussa usein ajattele. Ne kulkivat yli rajan siihen suureen tuntemattomaan, johon ihmisen pakosta on astuttava. Toiset uskoivat tietävänsä millaista siellä oli, toiset kielsivät kaiken. Eikä kukaan, ei kukaan varmasti tietänyt muuta kuin että sinne jokaisen ker-
ran oli lähdeävä.

Nuori ja terve saattoi nauraa, jos hänelle siitä puhui. Taisi uskoa, ettei se ehkä hänen kohdalleen satukkaan. Mutta ei naurattanut sitten, kun se lähemmä tuli. Pakostakin täytyi silloin pysähtyä ajattelemaan.

Ajatukset valvottivat Hilmaa pitkään. Sekin valvotti, ettei Kallea kuulunut kotiin. Vasta aamupuolella hän hiljaa kuului hiipivän vuoteelleen. Sen jälkeen Hilmakin vai-pui jonkunlaiseen horrostilaan. Mutta levotonta se oli. Nukuttamaan rupesi vasta aamulla toisten noustessa.

Hilma kuuli kuin horroksissa äidin ja Kallen keskustelevan ulosmenosta ja sairaan luona olosta.

— En minä tänään — menkää te, kuului Kalle sanovan.

— Minnekkäpä minä, vanha ihminen, esteli äiti.

— Mihin temppeliin tahansa minun puolestani. — Kalle sanoi sen nauraen. Se oli hänestä sukkelaa. Hilma ymmärsi sen ja se harmitti. Se oli hänestä kömpelöä. Mutta itse asia liikutti häntä sittenkin. Hän oli luullut Kallen aikovan huvittelemaan tänään, kun oli sunnuntai. Mutta olipas valmis jäämään sairashuoneeseen.

Elämä tuntui Hilmasta yhtäkkiä valoisam-
Kulkijoita — 9

malta. Ehkä kaikki vielä korjautuisi entiselleen. Näin aamupuolesta, kun aurinkokin paistoi, tuntui kaikki kevyemmältä.

— Taidan tästä ruveta paranemaan. — Hän katsoi Kalleen ja naurahti.

— Sitähän minä kaiken aikaa olen ennustanut. Sitkeässä on akan henki.

Sana iski kipeästi Hilmasta. Tuntui äkkiä niin turvattomalta. Ja kolkolta. Äitikin oli paraiksi ennättänyt lähteä. Hän aikoi kyläillä.

— Kuivaa niin suuta. Antaisitko juotavaa? — Hilma sai sen vaivoin sanotuksi.

— Odotahan! — Kalle luikahti ketterästi keittiöön. Hän palasi sieltä liemilautanen ja lusikka kädessä. Äiti oli vasta keittänyt tuoretta mustikkalientä. Se kai oli hyvää janoon. — »Ota syö, ota juo», niinkuin virressä veisataan. — Kalle työnsi lusikan Hilman käteen ja asetti lautasen tuolille.

Kallen huolenpito tuntui hyvältä. Hilma pyysi ajatuksissaan miltei anteeksi äskeitä kylmää tunnettaan. Mutta se virren värssy teki pahaa. Vaikka eihän sitä Kallelta voinut muuta odottaakaan.

Hilma hörppäsi halukkaasti lientä, pyysi lisää ja tyhjensi sekä toisen että kolmannenkin lautasen. — Taidan taas nukkua, sanoi

hän sitten ja paneutui pitkäkseen. Kalle rupesi lukemaan päivän lehteä.

— Menikö Pauli äidin matkassa? kysäisi Hilma äkkiä puoli unessa.

— Kadulla leikkii.

— Pidä silmällä. Älä jätä. Muistatko, älä jätä! — Hilma nousi äkkiä hätäisesti istumaan. — Eilen kuoli poika kadulle. Et saa jättää Paulia. Minäkään en jätä. En jätä.

Hän painui raukeasti takaisin vuoteelle. Kalle kuuli hänen hetken kuluttua kuorsaan raskaasti.

Puolisten aikana palasi äiti. Kalle istui yhä keinutuolissa lukemassa. Hänellä oli lehti ylösalasin kädessä, mutta hän ei huomannut sitä itse eikä äitikään sitä nähnyt. Äiti vilkasi vain vuoteelle. — Onko hän nukkunut kaiken aikaa, kysäisi hän mennessään keittiöön.

— Jotain sanoi Paulista ennenkuin nukkui. Nyt on kuorsailnut tuntikaupalla.

Puhe katkesi siihen. Äiti rupesi asettamaan ruokia pöydälle ja käski sitten ruualle. Kalle nousi ja rupesi kiireisesti syömään. Hän aikoi ulos vuorostaan.

Yksin jäätyään äiti läheni vuodetta. Hilma makasi silmät ummessa ja liikahtamatta.

Äiti meni pesemään astioita. Hän arvasi Hilman valvoneen yöllä.

Kun astiat oli pesty ja Hilman unta yhä jatkui, meni äiti uudelleen vuoteen viereen. Hän tarttui nukkuvan käteen. Se putosi hervottomasti takaisin peitteelle. Silloin äiti herätellen kävi kiinni hartioihin. Silmät eivät auenneet. Ruumis oli hervoton.

— Hyvä Jumala, mitä on tapahtunut? Olisiko kuollut? Kuollut? Tai olisiko ehkä vain mennyt tajuttomaksi?

Hän juoksi hätääntyneenä naapuriin. Ovi napsahti lukkoon hänen jälkeensä. Avain oli jäänyt sisäpuolelle.

Hän ei tiennyt hätäpäissään, mitä tehdä. Viimein saatiin naapurien avulla ovi auki, sitten lähetettiin naapurin tyttö hakemaan tohtoria.

Oli jo myöhäistä lääkärin tullessa. Sunnuntai-illoin olivat lääkärit vaikeasti tavattavissa. Kalle tuli vähää ennen tohtoria. Äiti kuuli Kallen äänen portailta. Silloin hän jo ryntäsi sinne. — Tulkaa sisään sieltä, te kaksil! Tulkaa katsomaan! Onko mielenne hyvä nyt?

Vanha naapurin missis, joka seiso i vuoteen jalkopäässä, rupesi siunailemaan, nuori vahvasti maalattu tyttö hänen rinnallaan nauraa tirskautti raa'an naurun.

— Ja tuossa on Pauli. — Vapiseva mummo työnsi pojan isän eteen. — Turvaton orpo on. Ymmärrättekö? — Hän painoi päänsä käsien varaan ja hyrähti tyrskähtevään itkuun.

Lempi, joka hetkisen oli seisonut puolittain Kallen selän takana, livahti äänettömästi ulos ovesta. Kalle kävi kiinni äidin hartioihin ja puisti. — Vaiti heti paikalla. Ei saa ulvoa tuolla lailla! Hittoko siitä paranee. Pian tulee tohtori. Häneltä saa kuulla, millä kannalla asiat on.

— Kuulla! — Äiti herkesi itkemästä ja kimmahti vihassa pystyyn. — Minun ei tarvitse kuulla mitään. Minä tiedän. Sinä olet tappanut hänet.

— Hah-hah! Suu kiinni akka! Tahdotko oman tyttäresi mainetta mustata?

— Hänenkö? Mitä se tähän kuuluu?

— Kyllä tietänet, mitä lääkkeitä hän oli ottanut.

— Kuka käski? Kuka ei tahtonut lisää elätettäviä. Sinä, — sinä se olit!

— Itse omasta kädestään otti. Sen tiedät.

— Kuka synnyttäisi lapsia sellaiselle kuin sinä, heittiö!

— Kerro vaan oman tyttäresi teot! — Ääni ilkkui.

Kalle kuuli samassa ovikellon soivan ja kiiruhti lääkäriä vastaan.

Nuori mies hienossa kävelypuvussa astui sisään. Hänellä oli kärsimätön ilmekasvoillaan.

Kalle oivalsi tilanteen ja se tyydytti häntä. Samoin hän oli tyytyväinen omaan itseensä. Hän tunsi olevansa mielenliikutuksen ja murheen perikuva. Hänen kasvonsa olivat varmaan tuhkan harmaat ja kädet vapisivat. Äänikin vapisi. Hän kuuli sen itse ja se pani äänen vapisemaan vieläkin enemmän.

Hän puhui lääkärille kuiskaten ja hätäisesti. Lääkäri nyökkäsi, ilmaisi ymmärtämystä ja teki hätäisen tutkimuksen. Sitte hän kirjoitti kuolintodistuksen ja kiiruhti lakkiaan nostaen odottavaan autoonsa.

Vähitellen alkoivat kuolintaloon kerääntyneet naapuritkin poistua. Appimuori ei enää uskaltanut suutaan avata. Pauli nukkui itkeä tuhertaen mummon vuoteelle ja yö tuli, musta, äänetön yö.

Se yö toi odottamattoman vieraan taloon. Tulija pysähtyi Kallen vuoteen viereen, nosti laihtuneen, ruumiinvalkean kätensä koholle ja sanoi juhlallisesti: Minä en jätä poikaa, en jätä.

Kalle karkasi kiroten pystyyn. Huoneessa oli pilkkopimeää. Mustuus ympäröi kaikkea paksuna läpipääsemättömänä seinänä. Mi-

tään ei näkynyt. Eikä huoneessa tietysti mitään ollutkaan. Se oli riivattu uni vain.

Kalle puri hammasta, kiroili vakuudeksi vielä kerran ja koetti päästä uneen.

Hän ei kuitenkaan päässyt eroon näkemästään ennenkuin seuraavana iltana ilta-kävelyllä puhuttuaan asiasta Lempi Herralalle.

Lempi meni kalpeaksi ja rupesi vapisemaan. Kuolema kammotti aina ja tällainen kuolema etenkin.

Syy oli tietysti Hilman. Lempi ainakin oli tarkoittanut parasta kun rupesi auttamaan. »Nurssi»¹-tuttaviensa kautta hän sai hankituksi Kallelle sellaista lääkettä, jota Hilma tahtoi ja sitten myöhemmin sitä unilääkettä — sitä varten, että Hilman räökkääntyneet hermot siitä pääsisivät rauhaan.

Hyväähän Kallekin oli tarkoittanut. Ja kuitenkin — —. Koko juttu kalvoi omituisen pahasti, — tämän unen jälkeen etenkin.

Lempi epäröi, uskaltaisiko hän ensinkään muuttaa Kallen kotiin. Jos tuo uni uudistuisi siellä, tiesi hän varmasti kuolevansa.

Kalle teki pilkkaa koko asiasta. Oliko koskaan kuultu kenenkään kuolleen unenäöstä?

¹ Engl. sanasta »nurse» = sairaanhoitajatar.

Mutta entä jos se ei ollutkaan unta? Ajatus vapisutti Lempiä.

Kalle päästi uudelleen kovan ja ilkeän naurun. Maalla ennenvanhaan ihmiset uskoivat, että ruotiakat, joita oli nälkään tapettu ja muut viheliäiset haahmot kuolemansa jälkeen näyttäytyivät vainoojilleen. Tunnustautuiko Lempi sellaiseen uskoon? Älyttömälle akkaväelle se ehkä sopi. Oli kai siinä järkeä yhtä paljon kuin uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan.

Kalle jatkoi pilkkapuheitaan niin purevasti, ettei Lempi toiste halunnut kajota asiaan. Hän koetti painaa alas pelkonsa, määräsi häpäivän ja muutti pian siihen kotiin, jota hän oikeastaan kammoi.

Hänelle oli helpotukseksi, että Pauli aluksi asui mummon luona. Sitä helpotusta ei kuitenkaan annettu pitkälti. Eukko ei voinut pitää poikaa ilmaiseksi ja Kallesta rahassa maksaminen oli kallista.

Poika hermostutti Lempiä alusta asti. Lempi ei pitänyt lapsista. Tuollaisen vainajan jälkeenjättämä kakara, joka oli kuin vainajan ilmetty kuva, olisi sitä paitsi käynyt kenen hermoille tahansa. Hän oli aave, kummitus ja lisäksi vielä vallaton, väsyttävä lapsi.

Lempi tulistui yhtenä. Pestävät vaatteet, parsittavat sukat ja paikattavat housut raivostuttivat häntä.

Kerran, kun Pauli tuli kadulta ammottava aukko äsken paikatuissa housuissa, kävi Lempi pojan niskaan kiinni ja ravisti, ravisti suuttumuksensa koko voimalla. Paulin pää lennähti puolelle ja toiselle kuin tulen vaarasta läpäyttävä kellon kieli.

Pöydällä oli keppi. Lempi oli vasta piiskannut vaatteita sillä. Nyt hän sieppasi sen uudelleen käteensä ja alkoi lyödä.

Pauli oli vasta kääntynyt kuudennelle, eikä kukaan vielä ollut häntä lyönyt. Kauhun voimalla hän pääsi kiskoutumaan irti kurittajansa kädestä ja läksi juoksemaan. Mutta jalka sotkeutui keittiön rikkinäiseen mattoon. Pauli kaatui ja äiti löi, löi, löi.

Vasta kun naapurin missis kuuli huudot ja läksi katsomaan, mikä oli hätänä, lakkasi Lempi kurittamasta. Pauli kömpi kasvot itkusta turvonneena yläkertaan. Naapurin missis jäi juttusille. Lempi sai hänelle kerrotuksi, kuinka kelvoton poika oli. Lapsi ei ollut saanut mitään kasvatusta omalta sairaalta äidiltään. Sentähden oli äitipuolella nyt kova työ.

Naapurin missis ei sanonut mitään puoleen

eikä toiseen, hän vain kuunteli ja pani asiat visusti mieleen, voidakseen kertoa niistä muillekin.

Kun missis läksi, saattoi Lempi häntä pihaportille asti. Sieltä kääntyi hän takaisin keittiöön. Mutta keittiössä hellan ja oven välisessä kulmauksessa odotti häntä Hilma. Hän oli valkea kuin kuollut ainakin, käsi oli koholla ja huulet liikkuivat: Minä en jätä poikaa, en jätä, sanoi hän kahteen kertaan.

Lempi kirkasi kuin hengen hädässä, koetti kääntyä pakosalle, vaan ei päässyt paikaltaan. Jalat taipuivat hervottomasti hänen allaan. Hän lyykähti polvilleen ja jäi siihen paikkaan avuttomana kuin armoa rukoileva.

Hän ei ollut selvillä siitä, oliko hänellä silmät auki vai kiinni. Hän ei tietänyt, huusiko hän apua vai oliko hän ääneti. Vasta, kun silmä aivan kuin vahingossa sattui nurkkaukseen, jossa Hilma oli seisonut, näki hän, että se oli tyhjä. Silloin hän vihdoinkin pääsi nousemaan. Mutta hän oli vuoteessa koko sen päivän.

Syytä hän ei selittänyt kenellekään, ei Kallellekaan. Hän pelkäsi Kallen ivaa.

Pauli säästyí tämän jälkeen selkásaunoilta. Äiti käytti muita kasvatukseenkeinoja. Joskus

hän pani pojan tuntikausiksi pimeään konttoriin, toiste piti hän häntä nälässä.

Kerran nälän ahdistuessa kertoi Pauli asian vasta paikkakunnalle muuttaneelle missikselle, jolla oli Paulin ikäinen poika. Pauli sai ruokaa talosta ja missis, joka oli sekä suoraluontoinen että teräväkielinen, lähti puhumaan asiasta äitipuolelle.

Se puolustuspuhe ei kuitenkaan koitunut Paulille iloksi. Lempi raivostui nähdessään pojan.

— Sinä juokset naapurissa kielimässä — naapurissa syömässä, silloin kun minä sinua kasvatan ja kuritan omaksi hyödyksesi. — Lempi sai poikaa niskasta kiinni. Ovipieli oli vieressä. Äiti lennätti hänet siihen sellaisella voimalla, että maailma musteni Paulin silmissä. Hän tuupertui lattialle ja jäi siihen makaamaan. Kun hän viimein jaksoi nousta siitä, pääsi hän vaivoin omaan vuoteeseensa. Päätä huimasi ja kuumotti. Koko maailma tuntui pyörivän huimasti kuin voimalla ilmaan viskattu kiekko.

Kallella oli sinä yönä yötyötä. Lempi nukkui yksin makuuhuoneessa. Hän kävi aikaseen makuulle, sillä päivä oli ollut hermostuttava. Hän pääsi kohta uneen ja nukkui raskaasti aamupuoleen asti. Silloin hän

heräsi siihen, että joku kosketti hänen olkapäätänsä. Hilma seisoj vuoteen vieressä käsi koholla kuten ennenkin. Hän lausui harvaan ja painokkaasti: Minä en jätä lasta, en jätä.

Lempi oli pyörtyneenä lattialla Kallen palatessa työstä. Kun Kalle viimein sai hänet virkoamaan, katsoi hän ympärilleen silmissään älytön kauhu.

— Onko hän täällä? Sano onko?

— Mitä sinä höpiset?

— Hilma kävi täällä. Hän sanoi taas ne samat sanat —. Suuret hikiherneet kihosivat Lemmen otsalle.

— Sinä olet hullu! — Kalle kääntyi vihaisesti hellaan päin ja pani veden kiehumaan.

Silloin Lempi ponnahti istualleen. Silmät pälyilivät pelokkaina huonetta pitkin, ja ääni oli käheä yöllisestä vilustumisesta. Sillä käheällä äänellään hän huusi, huusi niinkuin ihminen huutaa suuressa hädässä: — Minä en usko sinua! Sinä valehtelet. Sinä sanot, ettei Jumalaa ole — eikä muutakaan sellaista, mutta sitä on — on — on.

Hän ratkesi rajusti itkemään.

Kalle ei puhunut mitään. Hän asetti voita ja leipää ruokapöydälle. Sitten hän meni yläkertaan ja avasi oven siihen pieneen kome-

roon, jossa Pauli nukkui. Hän tiesi olevansa herkkäuskoista akkaväkeä ylempänä, mutta sittenkin tuntui jonkun verran omituiselta. Pojasta täytyi ehkä pitää entistä parempaa huolta. Hänellä taisi totisesti olla oikeuksiensa valvoja.

AITI

Hän on niin suomalainen kuin suomalaisin nainen Suomessa. Hänessä on Suomen saloseudun tyyntä hiljaisuutta ja hänen kirkas katseensa on rauhantäysi kuin auringon kul-taama kotilahden poukama suvisena sunnuntaiaamuna.

Hän on viettänyt suurimman osan elämänsä Amerikassa, mutta suomalaisuus ei sittenkään ole lähtenyt hänestä. Se ei ole pintamaalia eikä kultausta, jonka alta jokin muu paistaa esiin, se on osa hänen sisintä olemustaan. Siksi sitä ei mikään saa hävitetyksi.

Hän tuli nuorena miehensä ja pikku poikansa kanssa Amerikkaan. Heillä oli aluksi vaikeuksia, — kuten useimmilla on ollut. Mutta hän ei koskaan puhunut vaikeuksistaan. Hän ei niitä oikeastaan ajatellutkaan. Hän taittoi niiltä kärjen uupumattomalla työllä kodin ja ympäristönsä hyväksi.

Hänen miehensä oli monesti raskasmielinen. Hän valitti työn raskautta, kun oli

työtä ja työttömyyden tukaluutta, kun sattui sellaisia aikoja. Hän tarvitsi paljon rohkaisua ja hän sai sitä aina. Mutta hän huomasi sitä harvoin. Se oli hänestä niin luonnollista.

Valituksen sanaa ei mies koskaan kuullut. Ei niitä kuulleet lapsetkaan, ei pieninä eikä vanhemmaksi tultuaan.

Lapsia syntyi Amerikassa useampia. He oppivat koulussa uskollisiksi amerikkalaisiksi, kodissa he oppivat tuntemaan Suomea, rakastamaan Suomea ja puhumaan suomenkieltä.

Heidän kasvatuksensa oli muutenkin toisenlaista kuin amerikkalaisten lasten. Heitä kasvatettiin totteleviksi ja velvollisuudentuntoisiksi. He oppivat noudattamaan yksinkertaisia tapoja ja kunnioittamaan vanhempia ihmisiä.

Se oli suurimmaksi osaksi äidin työtä. Kukaan ei oikeastaan olisi voinut sanoa milloin ja miten hän sen oli suorittanut. Tulokset vain todistivat, että työ oli tehty.

Kun lapset olivat pieniä, kuritti äiti heitä joskus. — Heidän täytyy tietää, kuka minä olen ja keitä he ovat, oli hänellä tapana sanoa. — Paremmiksi tulevat, jos nuorena oppivat taipumaan. —

Hellyys kasvoi suureksi äidin ja rangais-

tusta saaneen lapsen välillä. Jokainen heistä tiesi että äiti kuritti rakkaudessa, vihassa ei koskaan.

Mrs. Helminen ei kuitenkaan ole äiti ainoastaan omille lapsilleen. Hän on sitä kaikille, joita hän tavalla tai toisella voi auttaa. Kun hän menee joko kirkkoon, raattiuskokoukseen tai kylään, saa hän usein odottamattomia tehtäviä osakseen. Hänellä on äidin sydän kaikille, siksi eivät tehtävät häneltä lopu.

Odottaessaan jumalanpalveluksen alkamista hän näkee äidin, joka vasta on kadottanut lapsensa. Hän tietää senkin tuskan. Häneltäkin on lapsi kuollut.

Hän menee murheeseen painuneen luokse ja puhelee hänelle hiljaisella äänellä lempeitä, lääkitseviä äitijatuksia.

Poistuessaan kirkosta hän näkee nuoren, vasta Suomesta tulleen tytön. Tytöllä on silmät kyynelissä ja kyynelten takaa paistaa kipeä kaiho.

Mrs. Helminen käsittää tilanteen. Tuollainen katse on useimmilla Amerikkaan vasta saapuneilla. Olot ovat oudot, kieli on vierasta. Kaikki, mikä on tuttua ja rakasta, on kaukana. Siitä nousee silmiin tuollainen suuri, kipeä kaipuu.

Mrs. Helminen on tuossa paikassa nuoren

tytön rinnalla. Hän alkaa puhella hänelle matalalla, pehmeällä äänellä. Hän puhuu Suomesta, tytön vanhemmista ja Amerikan oudosta maasta. Ei saa hätääntyä Amerikassa. Siellä on paljon hyvääkin, kunhan pääsee perehtymään. Jollei se miellytä, niin pianhan sieltä pääsee kotiinkin. Nuori, reipas tyttö saa pian rahat hankituksi kotiin paluuta varten. Amerikassa on tekeväällä kyllä työtä. Ja työllä saa rahaa. Mikä silloin estää lähtemästä. Ei muuta tarvita kuin päätös vain ja sitten sitä kohta on kotona.

Nuoren tytön silmät jo säteilevät. Mrs. Helminen on kiinnittänyt hänen ajatuksensa kotiinpaluun iloiseen päivään. Siitä vasta juhla tulee, kun matka tullen menen on maksettu ja lisäksi on arkun pohjalla sievoinen summa vanhemmille elämisen avuksi!

Nuori, Suomesta tullut tyttö tuntee, että tuosta odottavasta juhlapäivästä nyt jo säteilee jotain, joka auttaa häntä voittamaan kotikävän ja rohkeasti ponnistelemaan eteenpäin.

Mrs. Helminen puristaa tytön kättä, ja käskää käymään talossa milloin vain mieli tekee. Sitten hän kääntyy muutamiin, heidän takanaan käveleviin suomalaisiin naisiin. Hän kuulee, että he kiistelevät seurakunnan ja raittiusseuran välisistä asioista. Hän kii-

ruhtaa sanomaan sovittavan sanan. Hänestä sekä seurakunta että raittiusseura ovat tarpeen. Kullakin on oma tehtävänsä. Pitäisi vain sovinnossa ajaa asioita eteenpäin eikä kiistellä turhasta.

Keskustelevien teräviksi kiihtyneet äänet saavat vähitellen levollisemman soinnun. He eivät voi moittia mrs. Helmistä puolueellisuudesta, sillä hän toimii sanojensa mukaisesti. Hän kannattaa sekä työllä että ymmärtämyksellä kaikkea, mikä on hyvää ja mikä tavalla tai toisella on omiaan kehittämään ja nostamaan suomalaista kansaa Amerikassa.

Mrs. Helminen pysähtyy. Hän on kotinsa portilla ja hyvästelee siinä. Sitten hän kii ruhtaa sisälle, missä monet tehtävät odottavat.

Hänen pannessaan ruokaa pöydälle juttelee korkeakoulua käyvä tytär hänelle koulussa vietettävästä juhlasta. Eri kansallisuuksia edustavilla pitäisi siellä olla kotiomaansa kansallispuku.

Äiti innostuu kohta. Hän on valmis auttamaan neuvoin ja töin. Asia koskee Suomen ja suomalaisuuden tutuksi tekemistä eikä hän sellaiselle koskaan pysy kylmänä.

Viereisessä huoneessa soittelee poika suomalaisia säveleitä. Ne imeytyvät omituisella voimalla äidin sisimpään.

Poika on aina ollut äidille erityisen rakas. Rakkaitahan kaikki lapset ovat äidille. Ei löytyne äidin sisimmässä parempia paikkoja toisille ja huonompia toisille. Ja kuitenkin tuntuu joskus siltä kuin olisi äidin ja lapsen suhteessakin jotain erikoista liittämässä sielua sieluun. Toinen lapsi ajattelee ja huomaa sellaista, johon toinen ei kiinnitä ensinkään huomiota. — Niinkuin tämä poikakin. Hyviä olivat työt. Menivät ja tekivät kohta, kun äiti pyysi. Mutta poika huomasi pyytämättä. Usein riippui hänen katseensa äidissä kuin kysyen: — Mitä voisın tehdä puolestasi, kallis kantajani? —

Sellainen on hän ollut jo kauan. Etenkin väsymyksen ja sairauden aikana on äiti tätä tuntenut. Hiljaisella, kainolla tavallaan on poika silloin huomannut tehdä ja sanoa juuri sitä, mistä äidillä on ollut ensin iloa ja apua.

Kun äiti nyt kuuntelee poikansa suomalaisia säveleitä herää hänessä tunteita ja ajatuksia, joihin sisältyy hänen ainoa, tähän ajalliseen elämään kohdistuva toivonsa. Hän kuvittelee, että poika vielä palaa Suomeen ja perustaa siellä suomalaisen kodin, jossa hän itse kerran keväisten koivujen alla kiihuttelee lapsenlasta käsivarrellaan käen kukkahdella metsänrinteessä.

Jos hän sen päivän näkisi, ei hän muuta elämältä pyytäisi. Silloin hän tuntisi saaneensa osansa — kauniin osan. Hän kallistaisi päänsä viimeiseen lepoon onnellisena tiedossa, että hänen lapsensa ja lastenkin lapset ovat sen maan omia, jolle hän heidät synnytti.

Mrs. Helmisen rinta läikähtää täyteen lämpimiä tunteita. Suomen juhannuskoivujen tuoksu ja pihamaan pihlajien valkeus nostaa ilokyyneleitä hänen silmiinsä.

Seuraavassa silmänräpäyksessä hän kuitenkin jo soimaa itseään tästä itsekkästä onnenunelmastaan. Kuka hän on ruvetakseen toisen kohtalon, edes oman lapsensa kohtalon määrääjäksi? Jokaisen täytyy itse valita tiensä ja itse elää elämänsä.

Äiti ei muuta tahdokaan kuin lapsensa onnea. Jos pojalle on parempi jäädä Amerikkaan, niin jääköön sinne.

Parempi?

Äidin katse painuu syvemmälle ja kohoo korkeammalle. Hänen ajatuksensa kääntyy uudelle uralle. Hän tuntee, että se, mitä ihmiset nimittävät menestykseksi ja onneksi, ei lopultakaan ole oleellisinta elämässä. Tärkeätä on vain, että ihminen täyttää velvollisuutensa ja että hänessä kirkastuu se Juma-

lan kuva, joksi hän kerran luotiin. Sitä onnea äiti onkin aina ylinnä rukoillut lapsilleen.

Mrs. Helminen lyykähtää hetkeksi istumaan ikkunan viereiselle tuolille. Kyynelsumentaa hänen katsettaan. Hän tuntee, että tämä suuri Amerikka oikeastaan on hänelle pyhä maa. Hän on täällä kärsinyt niin paljon — hiljaisuudessa, kenenkään näkemättä, kenenkään aavistamatta. Mutta täälläpä hän onkin saanut juurensa irti maasta, — täällä hänelle on kirkastunut tuo ainoa tarpeellinen — voittaa sielunsa, — oppia elämänsä läksyt ja sitten käydä lepoon turvallisenä kuin lapsi.

Hän ajattelee taas ainoata maista onnen — unelmaansa, pojan siirtymistä Suomeen. Se on hänestä täynnä esimakua taivaallisesta ilosta. Mutta jos se on itsekästä, syntistä iloa, niin menköön sekin.

Hän pyyhkäisee salavihkaa kyyneleen silmäkulmastaan. Kuva juhannuksen vietosta Suomessa lasten ja lastenlasten keskuudessa on hänestä kaunis ja suloinen kuin viaton, villanvalkoinen karitsa, mutta hän tahtoo senkin laskea uhrialttarille, jollei se ole sopuisuudessa sen ylhäisen tahdon kanssa, joka ihmisen elämänjuoksun määrää.

Kaikki, kaikki, menköön. Tarpeellista on vain se yksi: voittaa sielunsa.

VAAKAMESTARI

Jos olet käynyt Amerikassa, suuren humbuugin maassa, olet varmaan tavannut vaakamestarin. Hänen sukunsa siellä on suuri ja se lisääntyy lisääntymistään nopeasti kuin sienet syyssateessa.

Siihen suureen sukuun tuli vain pieni lisä silloin, kun vaakamestari itse nuorena siirtyi Suomesta Amerikkaan.

Jo pienenä osoitti vaakamestari selviä Amerikkaan siirtymistaipumuksia. Ei hän tosin itse silloin asiaa ajatellut, vielä vähemmän hän siitä puhui, mutta hänessä huomattiin jo lapsuudessa taipumuksia, joista Amerikkaa tunteva olisi voinut päätellä, että poika vielä lähtee sinne.

Vaakamestari oli pienenä sekä teräväpäinen että menestyvä kaikissa hommissaan. Onneksi eivät kaikki teräväpäiset ja menestyvät ole meiltä siirtyneet Amerikkaan, mutta murheellisen paljon on niitä pienestä Suomesta sinne luovutettu. Vaakamestari oli yksi heistä.

Hän vietti varhaisimman lapsuutensa syrjäisessä salomökissä suurten marja-ahojen

liepeellä. Marjojen poiminta ja niiden kauppaaminen olikin hänen ensi yrityksiään maailman suurilla markkinoilla. Hän teki työtään jo pienenä todellisen liikemiehen tarjolla. Hän poimi enemmän kuin muut lapset, sillä hän oli sekä ahkera että uupumaton. Hän sai myöskin tavarastaan paremman hinnan kuin muut, sillä hän huomasi pian, että oli edullisinta ravistella suurimmat marjat pinnalle.

Kun marja-astioita oli useampia, tasasi hän kauneimmat marjat niin, että niitä riitti joka astian pintakerrokseksi.

Pian hän myöskin harjaantui hinnan määräämisessä. Hän pyysi rohkeammin kuin muut, pyysi naurussa suin ja houkuttelevasti. Hän vetosi mielellään siihen, että kauniista marjoista tietysti maksettiin kaunis hintakin.

Kun toiset lapset näkivät, miten hyvin asiat luisti vaakamestarilta, yrittivät he seurata esimerkkiä. Mutta he kiskaisivat innoissaan hinnan sellaiseen huippuun, etteivät saaneet tavaraansa kaupan. Silloin vaakamestari möi omat marjansa entistäkin edullisemmin.

Toisessakin hommassa vaakamestari aina löi toverinsa laudalta.

Nurmettunut kyläntie mutkitteli määräänsä

kohti lähellä sitä pientä männikköä, jossa vaakamestarin koti sijaitsi. Tien toisella-kin puolella oli torppa ja torpassa oli paljon lapsia, kuten vaakamestarinkin kodissa. Molemmista torpista juostiin porttia avaamaan, kun rattaat tulla rämisivät kapeata kyläntietä pitkin. Mutta jos vaakamestari sattui olemaan kotosalla, ei toisten lasten kannattanut yrittääkään portille. Hänellä oli kuin Merkuriuksen siivet kantapäissä, kun hän tulla pyyhkäisi piennarta pitkin.

Jos joku toinen sattui olemaan portin läheisyydessä, kun pyörien räminää rupesi kuulumaan, ei vaakamestari ensinkään yrittänytkään. Hän osasi laskea milloin kannatti ponnistella milloin ei. Hän huomasi jo näihin aikoihin herkänkin heilahduksen menestymisen vaa'assa. Eihän hän muuten olisi ollutkaan vaakamestari.

Joskus koettivat tien toisella puolella asuvat pojat saada itselleen edes osan vaakamestarin ansioista. Heitä oli kaksi yrittämässä. Toinen oli vaakamestarin ikäinen, toinen vuotta vanhempi. Molemmat pitivät veljellisesti yhtä taistelussa vaakamestaria vastaan. Jos he kerkesivät portille sekunnin tai pari senjälkeen, kun vaakamestari oli iskenyt päivettyneet kouransa portin ripaan,

koettivat he ainakin päästä ensimmäisiksi tielle viskatun lantin omistamisessa — jos yleensä lantti sattui lennähtämään tielle.

Tällaiset yritykset päättyivät tavallisesti anastajien tappioon. Ja jos rahan omistaminen heille joskus onnistuikin, pani vaakamestari heidät myöhemmin maksamaan sen anastuksen niin kalliisti, että heiltä hävisi halu kilpailla.

Toimeliaisuus marjakaupoissa ja portin avauksessa kiinnitti ihmisten huomion vaakamestariin. Kirkonkylän kauppias otti hänet miltei pilan päiten itselleen juoksupojaksi. Vaakamestari oli silloin kymmenvuotias. Niin nuorta juoksupoikaa ei kauppias ennen ollut käyttänyt, mutta hän oli käyttänyt tyhmempiä.

Kauppiaan luona pääsivät pojan vaakamestaritaipumukset oikein kehittymään. Hänellä oli korvat aina höröllä. Hän näki, kuuli ja oppi enemmän kuin muut. Hän kuunteli ihmisten puheita ahneesti kuin nälkäinen tarttuu leipään. Hän luki omin neuvoin kaikki läksyt, joita kauppiaan kansakoulua käyvä poika vaivalla pänttäsi päähänsä. Renkituvassa, missä nuori puotipalvelija ja renki Jussi nukkuivat, vaakamestari oppi tuntemaan elämää miesten joukossa.

Hänelle oli tapana vetää peitto korvilleen ja olla nukkuvinaan. Silloin puhuivat aikamiehet vapaammin.

Kuulemiensa johdosta oli vaakamestari yhteen aikaan tulisen pelikiihkon vallassa. Mikko, puotilainen, oli vietävän nokkela peluri. Hän kertoi yhtenä onnistuneista tempuista ja suuresta rahan tulosta. Silloin syhyi peitteen alla kuuntelevan pojan sormia ja sydän alkoi takomalla pamppailla. Vaakamestari olisi tahtonut siinä paikassa tulla aikamieheksi, päästä pelaamaan ja sitä tietä suureen raha-ansioon.

Mutta lehti kääntyi, Mikko kävi synkäksi ja puhui itsensä hirttämisestä. Hän oli yhtä taitava peluri kuin ennenkin, mutta onni oli kääntynyt hänelle vastaiseksi. Hän menetti, menetti, menetti sekä omilla että toistenkin rahoilla.

Tämä vieroitti ikiajoiksi peitteen alla kuuntelevan vaakamestarin korttien käytöstä. Poika ymmärsi, että siinä taitavakin saattoi joutua tappiolle. Hän päätti siksi ikänsä pysyä erossa korttien käytöstä. Hän ei tahtonut joutua tappiolle elämän arpapelissä.

Viinankin viettelyksiltä tuli poika suojeluksi sen kautta, mitä oppi aikamiesten puheista. Renki Jussi oli olueen menevä. Hän

teki oluen vahvistavan vaikutuksen alaisena tekosia, joitten peittämiseksi hänen usein täytyi kopeloida rahapussinsa pohjalta viimeisetkin vaivalla ansaitut kolikot. Viimein hän menetti paikkansa kirkonkylässä ja sai tyytyä puolta huonompaan etäisessä syrjäkylässä.

Vaakamestari pani merkille, miten kävi toistenkin väkeviä viljelevien miesten. Havainnot tekivät hänestä ehdottomasti raittiin.

Tytöistäkin sai vaakamestari valaistusta renkituvassa. Hän ymmärsi, että he monesti olivat yhtä vaarallisia kuin kortit ja väkijuomat. Mutta jos mies osasi käyttää ymmärrystään oli kaikki »all right». Silloin oli hauskaa, että tyttölapsiakin oli luotu maailmaan. Silloin ei miehen tarvinnut pelätä heidän tähtensä joutuvansa kiikkiin.

Vaakamestari kuunteli korvat höröllä. Hän oppi, oppi joka lauseelta, jonka hän kuuli. Hän päätti pitää varansa tyttöjen suhteen. Hän ei tahtonut joutua kiikkiin.

Tupakan suhteen oli pojan kanta horjuvampi. Hän yritti tupakoida niinkuin jokaisen mieheksi lukeutuvan pojan täytyy yrittää. Hän voi pahoin, hän ylenantoi ja häntä harmitti, mutta hän ei tunnustanut sitä kenellekään.

Tupakka ei häntä houkutellut. Hän arvos-

teli sitäkin taloudelliselta kannalta. Sen käyttäminen kannatti huonosti. Mutta hän ei voinut kieltää, että paperossi sormien tai hampaitten lomassa antoi nuorelle miehelle eräänlaista varsin houkuttelevaa hienoutta. Se oli melkein kuin korkeamman sivistyksen merkki. Hän oli siitä syystä melkein varma siitä, että hän mieheksi tultuaan joskus aikoo polttaa — vähän vain, ettei raha siihen hupene, mutta kuitenkin joskus, sopivissa, hienoutta vaativissa tilaisuuksissa.

Hän teki tämän päätöksensä pitkäaikaisen ja vakavan harkinnan jälkeen. Hän laski silloin kaikki tupakan käyttöä koskevat huomionsa menestymisen ja elämän arvojen arkaan vaakaan. Sitten hän teki päätöksensä.

Sinä keväänä, jolloin kauppiaan poika lopetti kansakoulunsa, kävi vaakamestari kansakoulunopettajan puheilla. Hän tahtoi tietää, eikö kansakoulun käymätönkin saisi suorittaa tutkinnon eri aineissa, ja jos onnistui, eikö hänelle annettaisi päästötodistusta niinkuin koulun suorittaneillekin.

Opettaja ei suuresti hämmästynyt kysymystä, hän hymyili vaan. Hän oli ihmistuntija ja hän tiesi, mitä sopi odottaa tältä nuorelta yrittelijältä.

Poika suoritti tutkinnon ja läpäisi sen kunkulkijoita — 11

nialla. Hän sai kauniin todistuksen ja seuraavalla viikolla hyvän paikan uuden kirkonkylään muuttaneen kauppiaan luona. Uusi kauppias tahtoi saada edeltäjänsä kumoon ja hän huomasi vaakamestarin pojaksi, josta saattoi olla paljon hyötyä. Uudella kauppialla oli terästynyt katse ja paljon liikeälyä. Hän oli ollut Amerikassa.

Tästä paikasta lähti vaakamestarikin Amerikkaan. Kauppiaan kertomukset, — samoin kuin muittenkin Amerikassa käyneitten, herättivät hänessä Amerikankuumeen. Hän tunsi, että siinä maassa hän menestyy.

Hän kiersi uuteen maailmaan monen mutkan kautta. Hän viipyi Ruotsissa, Kööpenhaminassa ja Hampurissa. Kaikkialla hän hankki itselleen tilapäistä työtä. Joka paikassa hän myöskin viipyi jonkun aikaa samalla opetellen maan kieltä. Lukemalla hän koetti lisäksi kartuttaa tietojaan. Amerikassa, jossa on kansaa kaikilta maailman ääriä, oli kielitaitokin tarpeen. Hän tiesi sen. Englannin kieltä hän oli opiskellut jo Suomessa. Kun hän viimein oli valmis jatkamaan Hampurista New Yorkiin, kirjoitti hän laivakonttorissa täytettävään kaavakkeeseen puhuvansa viittä kieltä.

Hän laski tyytyväisenä kynän kädestään

kirjoitettuaan tämän. Hänestä tuntui siltä kuin herra, joka otti paperin hänen kädestään myöskin olisi näyttänyt tyytyväiseltä. Hänen katseessaan oli ilahduttavaa arvonantoa. Se tiesi hyvää Amerikkaan aikovalle.

Perillä vaakamestari kohta pääsi työhön käsiksi. Hänellä oli suosituksia Amerikassa olleelta kauppiaalta, ja hänen orastava englanninkielen taitonsa oli hänelle suureksi avuksi. Ansiotyön ohessa hän jatkoi opiskelamista. Hän käytti hyväkseen iltakouluja, kirjastoja, seurustelua erilaisten ihmisten kanssa ynnä muita opintilaisuuksia, joita Amerikassa saa sekä runsaasti että halvalla.

Kahden vuoden kuluttua hän jo yritteli omaa liikettä. Hän menestyi siinä kuten muissakin yrityksissään. Hän sai pian kootuksi itselleen taatun ostajapiirin ja hän kohosi paikkakuntansa suomalaiskeskuksessa johtomieheksi. Hän liittyi jäseneksi sekä seurakuntaan että raittiusseuraan. Raittiusseurassa hän pian valittiin esimieheksi. Hän esiintyi mielellään mutta säästeliäästi. Hän katseli siinäkin asiassa menestymisen vaakaa. Hän tiesi, että harvoin esiintyvän on verrattain helppo pysyä yleisön suosiossa. Ja suosiossa pysyminen oli elämän kysymyksistä tärkein.

Vaakamestari pysyi suosiossa. Hänen ase-

mansa vakiintui yhä. Hän kohosi porras portaalta. Liikkeen hoito ei ajan pitkään häntä tyydyttänyt. Hän jatkoi opintojaan ja suoritti kurssin liikekirjeenvaihdossa. Vähän myöhemmin hän avasi oman offisinkin.¹ Hänen tehtävänsä siellä olivat jokseenkin epämääräistä laatua. Enimmäkseen hän kuitenkin auttoi ihmisiä kirjeenvaihdossa ja käännöstyössä. Mieluimmiten hän käänsi englanninkielestä suomeksi, mutta ovelle kiinnitetyssä ilmoituksessa hän lupasi suorittaa käännöksiä niillä viidellä eri kielellä, joita hän laivakonttorissa oli ilmoittanut osaavansa.

Puoli vuotta offisin avaamisen jälkeen vaakamestari osti itselleen auton. Välttämätön se ei oikeastaan ollut. Hän olisi hyvin tullut toimeen ilmankin. Mutta se lisäsi hänen asemansa arvoa, siksi kannatti panna rahaa likoon.

Autosta oli monenlaista hyötyä. Sillä oli mukava ajeluttaa rahamiehiä, sanomalehden-toimittajia, pappia, tai muita, joilla piirissä tai toisessa oli vaikutusvaltaa.

Seurakunnan kokouksissa vaakamestari kävi verrattain harvoin. Mutta hän kannatti, ja se merkitsee Amerikassa paljon. Tosin

¹ Engl. sanasta office = toimisto.

siellä on pappeja, jotka etsivät hartaita jäseniä seurakuntiinsa, mutta toiset tyytyvät siihen, että saavat jäseniä, jotka kannattavat. Vaakamestari kannatti.

Tavatessaan seurakunnan pastorin puhui vaakamestari mielellään uskonnollisista kysymyksistä, — ei yksinkertaisesti kuten yleisen kansan kanssa, vaan filosofisesti.

Vaakamestari oli lueskellut muutakin kirjallisuutta kuin liikealaa ja kieliä koskevaa. Hän oli esimerkiksi tutkinut yhteiskunnallista kysymystä. Hän kallistui ankarasti vasempaan — tavallisesti sosialistien seurassa. Tämä hankki hänelle paljon ostajia vasemmalta.

Uskonnollisissakin kysymyksissä hän osasi asettua erilaisten ihmisten kannalle. Hän sovitti mielellään keskusteluihinsa lauseita uskonnollistieteellisestä kirjallisuudesta, jota hän oli lukenut. Hän teki näin joko oppineempien ihmisten seurassa tai sellaisten piirissä, joihin hän tiesi kirjaviisaudellaan tekevänsä syvän vaikutuksen. Korkeamman oppinsa pohjalta hän myöskin silloin tällöin vastusti yksinkertaisia kirkkoihmisiä. Muuten hän keskusteluissaan usein korosti uskonnon suurta merkitystä ihmiselämässä.

Silloin tällöin hän kävi myöskin eri kirkko-

kuntien kokouksissa. Hän tuli mielellään heidän iltamiinsa, etenkin väliajaksi, jolloin tarjottiin kahvia. Silloin hän iloisesti nautti sekä kahvin että keekin runsaudesta. Hän maksoi myöskin runsaanpuoleisesti pitäen varalta, että hänen rahansa helähti lautaselle jonkun sopivan henkilön kiinnittäessä huomiota siihen.

Tällaisissa tilaisuuksissa vaakamestari aina jutteli uskonnollisesta vapaamielisyydestä. Valistunut ihminen ei voinut olla ahdasmielinen. Hänen täytyi ymmärtää ja kunnioittaa eri joukkojen eri kantaa.

Vaakamestari oli tavallisesti tyytyväinen poistuessaan tällaisesta tilaisuudesta. Hän oli saanut parempaakin kuin kahvia ja keekejä. Hän oli lisännyt sekä liikkeensä kannattajajoukkoa että omia ihailijoitaan.

Saavuttamastaan suosiosta huolimatta on vaakamestari yhä naimaton. Tällä alalla hän kerran teki pahan erehdyksen. Hän oli tosin päättänyt olla varovainen naisten suhteen, jottei joutuisi kiikkiin. Mutta kiikkiin hän kerran joutui kaikesta huolimatta.

Se tapahtui siihen aikaan, jolloin hän rupesi suunnittelemaan oman liikkeen perustamista. Silloin oli raha hänelle tarpeen. Hän asui siihen aikaan toisella paikkakunnalla. Sa-

massa suomalaiskeskuksessa asui muuan varakkaaksi mainittu leski. Missis ei ollut enää nuori eikä liioin kauneudella pilattu, mutta vaakamestari huomasi hänet suloiseksi naiseksi. Leskikään ei pysynyt kylmäkiskoisena vaakamestarille. Komeat kihlajaiset vietettiin ja vaakamestari suunnitteli tarmon takaa liikkeensä perustamista. Mutta kun kihlajaisten jälkeen käytännölliset asiat tulivat puheeksi, tunnusti leski liikutettuna, että hän tahtoi elää ja kuolla vaakamestarin elämänsulostuttajana, mutta aineellisia varoja ei hänellä ollut. Ne olivat häneltä jo huvonneet.

Vaakamestari ei tämän jälkeen enää nähnyt suloutta morsiamessaan. Hän tunsu päinvastoin kaikesta varovaisuudestaan huolimatta joutuneensa kiikkiin.

Kolaus kävi kipeästi — ennen kaikkea siksi, että vaakamestari tunsu luiskahtaneensa pari askelta taaksepäin menestyksellisessä ylöspäinkiipeämisessään. Hän tiesi lähimmäistensä merkillisen mielellään kiinnittävän huomiota siihen, mikä kävi erehdyksestä ja vahingosta toisen ihmisen elämässä. Tämä oli syynä siihen, että hän muutti pois paikkakunnalta, vieläpä koko valtiosta. Uudessa kotipuolellaan vaakamestari jatkoi entistä

menestyksellistä ylöspäin kiipeämistään. Hän käytti entisiä keinoja ja hän menestyi kuten ennenkin. Naimisiin menoakin hän joskus ajatteli, mutta hän siirsi asian ajatuksissaan aina etäiseen tulevaisuuteen. Naimattomuus oli monessa suhteessa sekä mukavaa että edullista. Kodeissa, joissa oli naimattomia tyttäriä — samoinkuin naisten seurassa yleensä, oli naimattomalla miehellä monenlaisia etuja. Naimattomuus kannatti. Taloudellisestikin se oli edullista. Perheen perustaminen kysyi melkoisesti varoja. Vaakamestari tahtoi säästää. Lopuksi siirsi vaakamestari naimisiinmenonsa siitäkkin syystä, että hän tahtoi naida tavalla, joka joko taloudellisesti tai yhteiskunnallisesti tuntuvasti nostaisi häntä joukkoa ylemmä.

Tällainen korkea päämäärä vaati varovaisuutta. Täytyi arvella, täytyi voittaa aikaa. Tähän kehoitti sekin, että Suomi näihin aikoihin oli päässyt itsenäiseksi valtioksi. Amerikkaan tarvittiin suomalaisia Suomen edustajia. Vaakamestari ei voinut olla toivomatta, että hänen ansionsa otettaisiin huomioon jotain tyhjää paikkaa täytettäessä. Hän oli aina auliisti muistanut köyhyydessään kerjäävää Suomea. Sellainen muistaminen ansaitsi palkkansa. Se kykeni kai herät-

tämään huomiota, josta sopi toivoa käytännöllisiäkin tuloksia.

Jos hän joutuisi nauttimaan tuollaisista seurauksista ennen naimisiin menoaan, helpottaisi se tuntuvasti elämän kumppanin valintaa. Se lisäisi valintamahdollisuuksia ja onnistunut valinta muodostuisi uudeksi portaaksi tiellä ylöspäin.

Vaakamestari pyyhkäisee mieltävästi viikisiään. Hän istuu offisissaan ja hänellä on pöydällä edessään useampia tärkeitä kirjeitä. Tulevaisuudessa tarjoutuvat mahdollisuudet ovat hetkeksi houkutelleet hänen ajatuksensa pois työstä, mutta nyt muistaa hän kiireimmän tehtävänsä ja nousee hätäisesti. Muuan saksalaisen kanssa naimisissa oleva suomalainen on jättänyt hänelle tärkeän sukuriitapaperin. Se on käännettävä saksan kielelle. Hän hakee siitä syystä hyllyltään saksalais-suomalaisen sanakirjan. Saksa on niitä kieliä, joita hän on ilmoittanut käyttävänsä. Hän on jo nostanut etukäteisen maksunkin käännöstyöstä. — Tässä asiapaperissa sattuu kumminkin olemaan eriskummallisia sanoja. Hän tuntee joutuneensa kuin kissa liukkaalle jäälle. Ei voi peräytyä, ei pääse eteenpäin.

Hän ajattelee paikkakunnan suomalais-

syntyistä lääkäriä. Tämä on lukenut lääkäriksi Suomessa. Hän osaa siis varmasti saksaa. Mutta häneltä on mahdoton pyytää apua. Pyytipä sitä keneltä paikkakunnalla asuvalta suomalaiselta tahansa, leviää siitä tieto toisille. Sanottaisiin, että eipä pysty, ei osaa, vaikka ilmoittelee osaavansa.

Vaakamestarille nousee hiki otsalle. Hän tuhrii paperin toisensa jälkeen täyteen saksalaisia sanoja ja käännöksen yrittelyä. Välillä hän hermostuneesti mittailee offisinsä lattiaa.

Hän säpsähtää kuin pahanteossa tavattu lapsi, kun puhelinkello odottamatta soi. Tarttuessaan kuulotorveen on hänellä tuskallinen ilme kasvoillaan. Mutta muutaman minuutin kuluttua tasoittuvat hermostuneisuuden vaot hänen otsaltaan. Vaakamestari jatkaa puhe-lua tyynellä, hieman välinpitämättömälläkin äänellä. Kasvojen ilme on kaiken aikaa maireessa tyytyväisyyden hymyssä.

— Tahtoisitte siis, että ottaisin välittääk-seni Teidän valmisteittenne myyntiä?

— — — —

— Aivan niin, aivan niin. Kyllähän minä todella tunnen paljon ihmisiä. Heitä käy minun liikkeessäni samoin kuin täällä offisissa paljon. Liike on tosin jo melkein toisen oma. Minä en enää ennätä. Mutta onhan

minulla tietysti vielä siellä vaikutusvaltaa paljon.

— — — —

— Vai niin vai niin. Olette kovin kohtelias, kun uskotte niin suuria kyvystäni. Ottaisin mielelläni vastaan, jotta saisimme puhella enemmänkin, mutta minulla sattuu olemaan hirveän kiire juuri tänään. Minulla on muuan sukuriitapaperi, joka on käännettävä saksan kielelle. Se työ ei suju minulta yhtä nopeaan kuin Teiltä. Te puhutte kodissanne saksaa. Minä olen täällä Amerikassa unohtanut paljon —

— — — —

— Tekö ottaisitte suorittaaksenne sen?

— — — —

— Sepä kovin ystävällistä. Siinä tapauksessa minä tietysti voin omistaa aikaa Teidän asiallenne.

— — — —

— Te tulette siis tänne suoraan. Cherry street¹ 1212, porras A.

Vaakamestari sulkee puhelimen ja painuu huoltaen nojaamaan kirjoitustuolinsa selustaan. Hän tuntee, että raskas taakka on nostettu hänen hartioiltaan. Onni on ollut hänelle suotuinen nyt kuten usein ennenkin.

Tietysti hän muutenkin olisi selviytynyt

¹ Cherry-katu.

pulmasta. Ehkä hän olisi kyennyt itse — sanakirjan avulla. Viime tingassa olisi täytynyt kääntyä jonkun amerikkalaisen kielenkääntäjän puoleen. Se olisi kysynyt rahaa. Mutta potkasipas onni taaskin.

Portaissa kuuluu askelia. Sitten soi ovikello. Vaakamestari huomaa viime tingassa kaapaista käteensä paperit, joille hän on tuhrinut sanakirjasaksaansa. Hän punastuu ajatellessaan, että ne olisivat voineet joutua vieraan käsiin. Ne olisivat paljastaneet kaiken ja pilanneet kaiken.

Hän hienontaa paperit hätäisesti vasemman kätensä puristuksessa samalla, kun hän oikealla käy avaamaan ovea. Kun hän parin tunnin kuluttua vieraansa lähtiessä sulkee sen, on hänellä poikamaisen tyytyväinen ilme kasvoillaan. Asiat ovat luistaneet hyvin. Käännös on koneella kirjoitettuna saksalaisessa asussaan valmiina hänen pöydällään. Se ei ole maksanut hänelle mitään. Hän on tosin luvannut välittää saksalaisen valmisteitten myyntiä, mutta hän saa tehtävästä kohtuullisen korvauksen ja »last but not least»¹ on hänellä uusi ystävä, joka omassa piirissään tulee puhumaan hänestä paljon hyvää ja puheellaan ehkä monin tavoin valvomaan hänen parastaan.

¹ Sananparsii: »paras viimeiseksi».

Vaakamestari vääntää amerikkalaisen kirjoituspöytänsä lukkoon, vilkaisee ympärilleen nähdäkseen, onko kaikki offisissa paikoillaan ja ottaa sitten hattunsa naulasta. Monien avaimiensa joukosta hän ottaa esille autonsa avaimen. Portailla hän vilkaisee postiboxia.¹ Sieltä löytyy kaksi kirjettä, jotka hän avaamattomina pistää taskuunsa. Sitten hyppää hän autoonsa. Sisäinen ääni sanoo hänelle, että hänen on jouduttava.

Hänellä on kone paraassa vauhdissa, kun hän näkee seurakunnan uuden pastorin kii-reisesti harppaavan katua pitkin. Hän pysäyttää autonsa ja tarjoaa kyytiä.

Pastori ihastuu. — Ilmestytte ihan pelastavana enkelinä, Mr Jalonen. Minun pitäisi keritä junalle, ja kaara² jätti ihan asuntoni edustalla.

Vaakamestari hymyilee. Hän kertoo, että sisäinen ääni hoputti häntä lähtemään offisista. Siellä olisi vielä ollut työtä paljonkin, mutta lähteä täytyi.

— Te olette bisi³ mies, Mr. Jalonen, sanoo pastori kunnioittavasti. — Minä en

¹ Engl. sanasta box = kotelo, laatikko;

² Engl. sanasta car = raitiovaunu.

³ Engl. sanasta busy = ahkera, uuttera.

vielä lähemmin tunne seurakuntani jäseniä, mutta teistä olen kuullut ja aikoja sitten.

— Kovinhan pastori nyt mairittelee.

— En minä. Sanon vain totuuden.

— Olisi hauskaa jutella enemmänkin. Eikö pastori joskus ennättäisi käydä offisissani. Kotiahan minulla ei ole, jonne käskeä.

— Todellakin. Te taidatte yhä olla naimaton, Mr. Jalonen. Ei teidänlaisenne saisi jättäytyä noin puolisoltomaksi ja puoliskottomaksi. Minä toivon että te pian korjaatte erehdyksenne.

— Mitäs minä, kun ei pastorillakaan vielä ole naimajässä olevia tyttäriä. — Mr. Jalonen sivelee hymähdellen vaaleita viiksiään. — Minä tahdon päästä hyvään perheeseen, nähkääs.

Molemmat naurahtavat. Sitten pastori huomauttaa, että saattaahan niitä olla muilla, joskaan ei hänellä.

— Niin, mutta onko hyvissä, valistuneissa perheissä? Se on tärkeä kysymys miehelle, joka on »self-made»¹. Niissä monissa luottamustoimissa, joita osakseni olen saanut, kysytään minulta siksi paljon, että minun uupumatta täytyy pyrkiä eteenpäin tietojeni laajentamisessa.

¹ Self-made = itseoppinut.

— Te olette tarmokas mies, Mr. Jalonen. Ja vaatimaton myöskin.

— Vaatimaton. Vielä mitä! Mutta tietäähän pastori sen, että se, joka kerran on päässyt tietolähteen partaalle, hän ei koskaan saa janoaan sammutetuksi.

Mr. Jalonen pysäyttää autonsa tipon¹ edustalle, ottaa hymysuin pastorilta tuhansittain kiitoksia, hyvästelee kiireisesti kuin »busy» mies ainakin ja ajaa hyräyttää takaisin kaupungille. Postitoimiston edustalla hän näkee suomalaissyntyisen tohtorin ja hypähtää autostaan juttusille tohtorin kanssa. Ohimennen hän mainitsee olleensa kaiken päivää kuin tulessa. Tehtäviä oli offisissa niin paljon. Muun muassa oli vaikeanpuoleinen sukuriitapaperi käännettävä suomesta saksan kielelle.

— Ja te suoriuduite?

— Kovalle otti. Mutta akka tieltä kääntyköhön.

Vaakamestari tuntee, että tohtori hyvästellessään katsoo varsin kunnioittavasti häneen. Tietoisuus siitä, että hän on hyvin asettanut sanansa ja hyvin hoitanut asiansa, paisuttaa Jalosen rintaa hänen hyristellessään asuntoaan kohti.

¹ Engl. sanasta depot = rautatien asema.

Auto viedään ensin talliinsa, sitten Mr Jalonen avaa oven pimeään, kylmähköön huoneeseensa.

Asunnon kolkkous tekee häneen ensi silmänräpäyksessä ikävän vaikutuksen. Samassa hän sen kuitenkin unohtaa kuullessaan paperin rapinaa taskustaan. Hän muistaa lukemattomat kirjeensä, kiertää sähkön palamaan ja painuu lähimmälle tuolille.

Ensimmäinen kirje, minkä hän avaa, nostaa maireen hymyn hänen huulilleen. Sen kirjoittaja lainasi häneltä muutamia vuosia takaperin rahaa. Silloin Mr. Jalonen aivan vastoin tapaansa auttoi. Hän vastusti periaatteellisesti lainan antamista. Mutta sillä kertaa hän päätti uskaltaa. Sisäinen ääni rohkaisi häntä. Se vakuutti hänelle, että lainan antaminen tässä tapauksessa oli edullista. Ja niin olikin ollut. Velka oli maksettu runsain koroin ja vaakamestari tiesi saaneensa ystävän, joka yhtenäen kuuluutteli hänen ansioitaan muillekin.

Vaakamestari pyyhkäisi taas viiksiänsä ja luki kirjeensä toistamiseen. Sitten hän kiinnitti neulasella kirjeen ylälaitaan kuoren sisältä löytyvän sanomalehtileikkeleen. Sitten hän luki sen kolmeen kertaan ja joka kerralta hymyili hän yhä tyytyväisemmin.

»Mr. Jalonen kävi monista kiireistään huolimatta meidän kaupungissamme. Sellaiselta yritteliäältä mieheltä ei kiire koskaan loppu. Ja kuitenkin muistaa hän yhtenäen ilahduttaa lähimmäisiään milloin tavalla milloin toisella. Ken vain hetkenkin saa viettää Mr. Jalosen seurassa tuntee saavansa häneltä paljon».

Vaakamestari peittää kasvonsa vaatimattomuuden naamarilla tyytyväisenä työntäessänsä kirjeen povitaskuunsa. Samalla hän itsekseen toteaa, ettei hän erehtynyt tilanteen arvostelemisessa silloin, kun lainasi avun tarpeessa olevalle. Korkoineen maksettu laina kantaa yhä vielä korkoa.

Mr. Jalonen nauttii hetken onnistuneitten laskelmiensa tuottamasta tyydytyksestä. Sitteen hän käy toisen kirjeen kimppuun. Sen kirjoittaja on kaukaisessa Lännessä. Mr. Jalosen käydessä pari vuotta takaperin pienellä virkistysmatkalla, olivat yhdessä viettäneet hupaista aikaa meren rannalla. Mies on rohkea ja menestyksellinen yrittelijä. He ovat olleet kirjevaihdossa siitä asti kun tutustuivat ja he ovat jo muutaman kerran tehneet toinen toisilleen palveluksia ja vastapalveluksia.

Mr. Jalonen avaa kirjeensä iloisin toivein,
Kulkijoita — 12

mutta hän ei jaksa lukea kirjettään loppuun. Se ponnahuttaa hänet kesken lukemisen pystyyn. Se panee hänet pitkin harppauksin mittailemaan huoneen lattialla. Sen uutiset ylittävät hänen kaikkein rohkeimmatkin toiveensa.

Kun hänen rintansa voimakas tunnealokko hieman on päässyt asettumaan, tarttuu hän uudelleen kirjeeseen ja lukee:

»Rakas ystävä, kuten jo sanoin olen täällä tutustunut nelikymmenvuotiaaseen, varakkaaseen naiseen. Hänellä on viiden sadantuhannen korot ja lisäksi osakkeita öljy-yhtiössä, josta jo on herunut melkoisia summia. Tämä neitonen on luvannut minulle kauniin palkkion, jos pystyn ohjaamaan hänen yksinäisen purtensa avioliiton suloiseen satamaan.

Olen tietysti ajatellut Teitä, rakas ystävä. Me järki-ihmiset ymmärrämme, miten suhtautua tällaiseenkin ratkaisuun. Jään siis odottamaan Teiltä lähempiä tietoja.

Teidän
vilpittömällä ystävyydellä
Charles Leaf.

Mr. Jalonen tuntee lievän hermovapistuksen ruumiissaan. Ponnistelua on hänen elä-

mänsä ollut lapsuusvuosista asti, mutta ponistelu ei ole ollut turhaa. Onnetar kruunaa menestyksellä hänen tosin heikkoa, mutta vilpitöntä pyrintäänsä eteenpäin.

Osakkeet öljy-yhtiössä tietävät usein pohjattomia rikkauksia. Ja taloudellisesta menestyksestä riippuu lopultakin ihmisen arvo.

Tällainen huomattava taloudellinen nousu tulee varmasti näkymään Suomeen asti. Sitä ei voida unohtaa silloin, kun käydään avonaisina olevia paikkoja täyttämään.

Mr. Jalonen vavahtaa. Hän tuntee kolkon huoneensa muuttuvan kuin taikasauvan kosketuksesta ja hänen tulevaisuutensa paistaa kirkkaana kuin kesäinen päivä nousussaan

SUOMEN TYTÄR

Hän osasi jo Suomessa ollessaan jos jonkinlaisia töitä. Terhakkana maalaistyttonä hän otti pienestä pitäen osaa kotiaskareisiin. Hän lakaisi ja luuttusi, leipoi ja lypsi. Hänen ulkoaskareensa eivät supistuneet ainoastaan heinäntekoon ja elonleikkuuseen. Puvina pakkaspäivinä hän ajoi lantakuormaa navetasta pellolle seisoen pitkävartisissa pieksuissaan reen lyhyillä jalaksilla ja siinä, lemuavan kuormansa takana iloisesti heilutellen ohjaksiaan.

— Tuo tyttö ei ikipäivinä joudu pulaan,
— oli isällä tapana sanoa. Äänessä oli isälistä ylpeyttä.

— Tekeehän se jo monenlaista, — säesti äiti vaatimattomammin.

Vanhemmista tuntui ikävältä, että Amerikan kuume tarttui juuri tähän tyttäreeseen. Heillä oli useampia lapsia, mutta he olisivat mielellään pitäneet nuorimpansa kotona.

Hanna itse oli kuitenkin toista mieltä. Hänellä oli eno ja täti Amerikassa. Näitten kir-

jeet antoivat virikettä sille elämän näkemisen ja oppimisen halulle, joka synnynnäises-tikin oli voimakas hänessä. Hänen täytyi päästä tutustumaan suureen ja ihmeelliseen maailmaan.

Jo ennen rippikouluun menoaan Hanna puhui Amerikkaan lähdöstä ja kun hän kuu-dentoista vanhana ensi kerran oli käynyt ripillä, määräsi hän lähtöpäivänsä. Koti-kylästä läksi silloin muuan vanhempi mies, isän tuttuja. Hanna uskottiin hänen huos-taansa, mutta itse Hanna oikeastaan piti huolen itsestään.

Hän oppi paljon jo matkalla. Hänellä oli makuupaikkansa eräällä kolmannen luokan »ylähyllyllä». Alapuolella makasi kaksi ennen Amerikassa ollut naishenkilöä. He puhuivat paljon palvelijattarien asemasta ja töistä. Hanna kuunteli korvat höröllä. Hän oppi täten tietopuolisesti melko paljon ruuan-laitosta amerikkalaisessa kodissa. Tarkas-tellessaan syrjästä kokkien puuhaa laivan suuressa keittiössä hän oppi lisää.

New-York oli hänestä maailman suurin ihme. Suomen kaupungeista hän oli nähnyt ainoastaan Hangon, jonne hän tuli suoraan kotipitäjästä.

Hänen olisi tehnyt mieli pysähtyä New-

Yorkiin katselemaan sen ihmeitä, mutta pilette pakoitti hänet heti jatkamaan matkaa kaupunkiin, jossa hänen enonsa ja tätinsä asuivat.

Perillä täytyi ensin vähän katsella uuden maailman menoa. Sitten Hanna kohta rupesi ajattelemaan työtä. Eno ja täti olisivat kyllä pitemmältäkin pitäneet vieraanaan, mutta toimettomuus ei miellyttänyt Hannaa.

Hän otti aluksi yksinpalvelijan paikan pienessä perheessä. Siinä hän palveli leskeksi jäänyttä äitiä ja tämän kahta tyttärtä. Paikka muodostui hänelle pian todelliseksi kodiksi. Hänen työkykynsä, hänen rakkautensa äärimmäiseen puhtauteen ja hänen omaperäinen, reipas olemuksensa voitti kaikkien mielet. Häntä pidettiin kuin lasta talossa. Jos hän sateisena iltana työstään kiiruhti raittiusiltamaan ilman sateenvarjoa, lennätti joku tyttäristä sen hänen jälkeensä. Jos hän yritti huviretkelle, evästi emäntä häntä äidillisin varoituksin ja pani ehdoksi, että kalossit oli otettava matkaan, jottei vain kylmettymistä sattuisi.

Hannan oli vaikea lähteä tällaisesta talosta. Mutta hän lähti kuitenkin. Hän puhui nyt sujuvasti englanninkieltä ja hän tiesi voitavansa ansaita kolmin- jopa nelinkertaisesti

toisessa paikassa. Siksi hän rohkaisi mielensä ja meni emännän luo sanoutumaan irti paikastaan.

— Mutta, hyvä lapsi, — tiedusteli emäntä murheissaan, — eikö sinun ole hyvä olla meillä?

Hanna räväytti nopeasti silmäripsiään, jottei mitään kosteantapaista nousisi silmiin ja vastasi jyrkäsointuisella äänellään:

— Hyvä on ollut olla ensi päivästä asti — ihan kuin kotona. Mutta nähkääs, rouva, — hän pyöritteli peukaloitaan puhuessaan niinkuin hän välistä teki paremmin sujuttakseen sanojen syntyä. — Meidän maamme on pieni ja köyhä. Siellä ei ole kellään paljon rahaa, ei minun vanhemmillani enemmän kuin muillakaan. Kun suomalainen tulee tänne, täytyy hänen saada paljon rahaa, että sitten saa viedyksi Suomeen.

Rouva katsoi pitkään Hannaan. — Etkö sinä tahdokaan ruveta Amerikan kansalaiseksi?

— Kyllä minä olen aikonut suomalaisena kuolla, kun olen suomalaiseksi syntynyt.

Rouva katsoi taas pitkään. — Mutta eikös täällä Amerikassa ole hauska olla?

— Kyllä, kyllä on, — myönsi Hanna, — ja täällä saa oppia niin paljon. Minä aion

ottaa sekä opit että hauskuudet, mutta kyllä minä vien niistä minkä voin Suomeen.

— Vaikka se on pieni ja köyhä maa?

— Eihän rouvakaan valinnut vanhempiaan sen mukaan, kuinka rikkaita he ovat.

Rouvalle nousi nauru sekä huulille että silmiin. Hän taputti Hannaa olalle ja kun he erosivat, jäi hän Hannaa kaipaamaan enemmän kuin koskaan oli kaivannut ketään poistuvaa palvelijaa. Hannassa oli ollut jotain, jota ei kenessäkään muussa. Hän oli omaperäinen ihminen, joka oli antanut paljon muutakin kuin minkä työssään suoritti. Siksi oli tyhjyys tuntuva.

Mrs. Lengert jäi kunnioituksella ajattelemaan myöskin sitä kaukaista, pientä maata, joka kasvatti tuollaisia tyttäriä.

— — — —

Hanna oli toista viikkoa enonsa kodissa, korjaili ja pesi vaatteitaan, teki itselleen uutta ja kävi illoin kaupungin kirjastossa lukemassa. Sitten hän muutti uuteen paikkaansa.

Nyt hän joutui miljonäärin kotiin. Tämäkin perhe oli pieni. Rouva oli toista kertaa naimisissa. Lapsia ei ollut ei edellisestä eikä jälkimäisestä avioliitosta. Nykyinen isäntä oli aito amerikkalainen liikemies. Hän

ahersi liikeasioissaan varhaisesta aamusta myöhäiseen iltaan asti. Rouva oli usein yksin. Hän ei välittänyt seuraelämästä sen tavallisessa muodossa. Hän ei myöskään sanottavasti ottanut osaa yhdistystyöhön, seurakuntaelämään tai yhteiskunnallisiin harrastuksiin. Hän istui mieluummin yksin miesvainajansa suuressa kirjastossa. Siellä hän lueskeli — mieluummiten kirjoja, joihin mies oli tehnyt reunamuistutuksia tai teoksia, joiden lehtien lomaan hän oli liittännyt omia, tieteellisiä muistiinpanojaan.

Mrs. Hirst oli nainen, joka tunsu tyydytystä vain eläessään valitsemalleen miehelle, kuuluipa asianomainen elävien tai vainajien joukkoon. Mutta milloin mr. Hirstillä vain oli aikaa omistautua kodille, työnsi hänen vaimonsa kaiken muun syrjään. Vainaja sai aikaa ja ajatuksia ainoastaan silloin, kun elävä ei niitä tarvinnut.

Mrs. Hirst oli kuitenkin siksi paljon yksin, että hän ennätti ikävöidä. Tämän kautta kiintyi hänen huomionsa Hannaan.

Hanna oli toisenlainen kuin muut palvelijat. Hänen seuransa antoi aina jotakin. Se auttoi mrs. Hirstiä kuin kulkija, joka vastaamässä työntää kuormaa, jota hevonen vavalla kiskoo ylöspäin.

Mrs. Hirst meni usein keittiön puolelle, — silloin nimittäin, kun hän tiesi tapaavansa Hannan yksin tämän huoneessa.

Molempia huvitti keskustella Suomesta. Mrs. Hirst oli miesvainajansa kanssa matkustellut paljon. Mies oli ollut luonnontutkija ja he olivat yhdessä käyneet kaikissa eri maanosissa. Useimmissa Euroopan maisakin he olivat olleet. Suomi vain oli jäänyt käymättä. Se oli heistä ollut osa Venäjää ja he olivat tyytyneet Pietarin ja Moskovan näkemiseen.

Mrs. Hirstille selveni kuitenkin, että kansa, jota Hanna edusti, mahtoi olla vallan toista kuin slaavien herkästi naurava ja herkästi itkevä suku.

Hanna ei väsynyt kertomaan Suomesta. Hän hankki itselleen englanninkielelle käännettyä suomalaista kirjallisuutta ja lahjoitti emännälleen, — alkaen Kalevalasta ja Väinörikin Stoolista. Kun Mrs. Hirst kerran kesän kuumimmaksi ajaksi matkusti Kanadaan, antoi Hanna hänelle matkalukemiseksi Linankosken »Laulun tulipunaisesta kukasta».

Siitä kirjasta sukeutui odottamaton, keskustelu Mrs. Hirstin palattua. Vastoin taapaansa kutsui Mrs. Hirst Hannan kirjastoon puheilleen. Tämä pyhäkkö, jossa emäntä

seurusteli miesvainajansa kanssa, herätti Hannassa juhlallisen tunteen. Tilannetta ei voinut verrata tavallisiin keskusteluihin keittiön puolella. Hän tunsi sen.

— Se kirja, jonka Hanna antoi minulle, on kauniisti kirjoitettu, — alkoi mrs. Hirst verkalleen. — Se on mestarin kädestä lähtenyt. Minä tunnen sen.

Hannan pirteät silmät loistivat. — Se on vielä viisisataa kertaa kauniimpi suomenkielellä, — sanoi hän pontevasti.

Mrs. Hirst sivuutti huomautuksen vastauksetta ja jatkoi omaa ajatusjuoksuaan.

— Siinä on kuitenkin muutamia hyvin omituisia kohtia.

Hanna kuuli äänensävyistä, että asia oli vakavaa laatua. Tietämättä, mitä sanoa, odotti hän jatkoa.

— Minulla on ollut hyvä käsitys suomalaisista, — puheli mrs. Hirst harvaksen. — Mutta minä jouduin hyvin ymmälle lukiesani tätä kirjaa. Hanna, onko totta, että nuoret miehet öiseen aikaan tulevat nuorten tyttöjen luokse heidän makuuhuoneeseensa?

Hanna istui kirjaston silkkisellä tuolilla suorana kuin jos hänellä olisi ollut entisen kansakoulunopettajansa karttakeppi selkärangana. Hän katsoi rouvaan tiukasti ja

silmää räväyttämättä. Hänen ajatuksensa tekivät ankarasti työtä koettaessaan taitavasti luovimalla pelastaa suomalaisten kunnan. Hän ei voinut valehdella eikä liioin puhua pahaa kansastaan.

Viimein hän karisti kurkkuaan ja sanoi pontevaan tapaansa: — Nähkääs, rouva, toisen maan tapoja ei aina toisessa maassa ymmärretä. Suomessa on ihmisasuntoja harvemmassa kuin mäennypyköitä täällä Ohiossa. Suomi on pieni ja köyhä. Siellä ei kahdeksan tunnin työpäivä riitä niille, jotka maalla tekevät omaa työtään. Siellä voi kesäiseen aikaan valoisina öinä työpäivä venyä nukkumisajan toiselle puolen. Vasta, kun työ on tehty, ennättävät nuoret ajatella yhdessä oloa ja huvia. Saattaahan toinen jo nukahtaa, ennenkuin toinen ennättää vierailulle etäiseen kylään. Ei rouva tätä ymmärrä, mutta minä sen tiedän.

Hanna karisti taas kurkkuaan itsetietoisesti ja ponnella kuin se, joka tietää vastanneensa hyvin.

Mrs. Hirst katsoi Hannan rehellisiin kasvoihin. Hän tiesi, ettei tyttö osannut valehdella. Hän sai siksi takaisin luottamuksensa Suomen kansaan.

— Niin, kyllä se on niinkuin Hanna sanoo.

Toisen maan oloja ei aina toisessa maassa ole helppo ymmärtää. Mutta minä tiedän, että suomalaiset ovat kunnan kansaa, ja siitä minä olen iloinen.

Hanna nousi ripeästi. Hän ei halunnut jatkaa tätä pulmallista keskustelua ja työhönkin oli kiire. Siksi hän vain kysäisi, saiko tänään erikoislomaa, jotta pääsisi suomalaisten raittiuskokoukseen.

Lupa annettiin ja Hanna pyörähti tuuliaisena takaisin keittiöön, sai siellä kaikki asiaankuuluvat työnsä sukkelasti luistamaan, pyöräytti lisäksi komean raittiusseuralle aikomansa »keekin»¹ uuniin ja ajatteli kaiken tämän ohessa, millä tarvittaessa täydentäisi illan ohjelmaa.

Hänen mielessään syntyi jotain saduntapaista. Siinä oli pohjana ajatus, että raittiustyö on puhdistustyötä ja kuivaustyötä. Raitista seutua sanotaan Amerikassa »kui-vaksi». Tämä sanontatapa auttoi Hannaa juonen sommittelussa. Hän kertoi tytöstä, joka pesi pyykkiä, teki puhdasta ja pani märät kuivamaan.

Kun hän oli saanut juonen selväksi, ajatteli hän hetken sitä, että ehkä olisi pitänyt sitä

¹ Engl. sanasta cake = kakku leivos.

ääneen kertomalla valmistellakin, mutta kun ei siihen ollut aikaa, lohdutti hän itseään sillä, että sanoopahan sanat sitten sellaisina kuin ne kielelle pyörähtävät.

Hänellä oli komea »keeki» kainalossa ja kertomus pesusta ja kuivaamisesta mielessä, kun hän tuiskuna pyyhälsi katua pitkin.

Raittiushaalilla¹ oli jo pieni joukko koolla. Hannan tullessa olivat kaikki toimetoman levollisia kuin tuulimyllyn siivet tyvenellä.

Hanna tuli tuulena. Hän sai joukon liikkeelle vinhasti kuin myrskyssä kiirettä tekevä mylly.

Avajaispuheen aikana pyörähti Hanna salin perällä olevaan pieneen eteiseen. Hän aikoi siellä miettiä kerrottavaansa. Mutta oven-suussa seisoikin vaaleatukkainen, kalpeakasvoinen nuori mies, joka hermostuneesti hypisteli kädessään pitämänsä viulun kieliä. Hanna oivalsi kohta, että nuorukaista peloitti. Hän ei ollut esiintynyt ennen ja hän oli äärimmäisen arka.

Hanna sysäisi häntä rohkaisevasti kylkeen: — Mitäs sinä täällä seisot, lähde tuonne perälle. Älä hypistele kojettasi noin hermostu-

¹ Engl. sanasta hall = sali.

neesti. Sinä osaat soittaa vaikka keisareille ja kuninkaille.

— Mutta kun minä en ole siihen esiintymiseen oppinut.

— Siihen sinä opit tänä iltana. Pidä tai-toasi arvossa, niin muutkin osaavat sille arvon antaa. Kukas kissan häntää nostaa, ellei kissa itse?

Puhuja lopetti samassa ja yhteislaulu ka-jahti. Sitten Hanna auttavasti survaisi soit-tajaa selkään. Nuoren miehen polvet hieman notkahtelivat hänen astuessaan lavalle, mutta Hannan sanat soivat hänen korvissaan ja ne autoivat.

Viuluesityksen jälkeen kertoi Hanna tari-nansa pyykinpesusta. Hän vetosi naiseen. He kai tiesivät, miten käsitellä »märkää». Sellaista ei saanut huoneessa suvaita. Ulos oli jok'ainoa märkä riepu ripustettava, — oli se kaksilahkeinen tai muu.

Iloiset suosionosoitukset päättivät Han-nan puheen. Sitten lähdettiin juomaan kahvia.

Hannan »keeki» herätti yleistä ihastusta.

— Hannan malja! huudettiin kuorossa.

— Mitäs te minusta, juokaa tämän pojan malja. — Hanna kopautti nuorta soittajaa taas pikkuisen selkään. — Tämä ei ole vielä

kauan ollut Amerikassa. Täytyy juoda Suomesta tulleen menestykseksi.

— Mitäs sinä niin heidän menestyksekseen juot? väitti vastaan muuan pöydässäistuja.

— Sinähän itse aiot vielä takaisin Suomeen.

— Sitten, kun olen tehnyt työni täällä. Mutta töissä täytyy ensin menestyä.

— Ei se Hanna voi enää tyytyä olemaan Suomessa, — sanoi nyt muuan naisista. — Se on jo täällä tottunut kaikkiin Amerikan miljonäärien elämän mukavuuksiin.

— Minä en lähdekään sieltä mukavuuksia hakemaan, — viskasi Hanna vastaan. — Minä vain vien sinne, mitä olen täällä saanut hankituksi. Lähden sinne, kuin päiväläinen, joka illansuussa ilolla kääntyy kotiin palkka taskussa. Kun annan työni ja voimani Amerikalle, niin vien ainakin rahat Suomeen.

— Eikö muut sitten aio lähteä? — kysäisi se ujo, nuori soittaja.

— Mitäs me sinne enää, »Amerikoissa» on hyvä olla. — Huudettiin ja naurettiin kilvan. Helistettiin kuppia ja lusikoita.

— Kuulkaahan, — huusi Hanna pöydän toisesta päästä. — Sanonko minä teille, mikä on ero Suomen suomalaisten ja Amerikan suomalaisten välillä? Suomessa me olemme

»kansalaisia», täällä me olemme »kansanedustajia». Me olemme itse valinneet itsemme Suomen kansan edustajiksi vieraalla pohjalla. Se on arvokas asema, muista-kaapa se!

— Eläköön Suomen kansanedustajat Amerikassa! — huusi pöydän päästä innokas raittiusmies.

— Eläköön Suomi! — vastasi Hanna toisesta päästä.

Juotiin maljoja ja pidettiin hauskaa hilpeästi niinkuin sitä pidetään kahvipöydän ääressä Amerikan suomalaisten keskuudessa. Sitten jatkettiin illan ohjelmaa.

Puoliyö oli jo käsissä, kun Hanna viimein väsyneenä painui istumaan vuoteen laidalle omassa huoneessaan. Hän heilutteli siinä hetken paljaita sääriään niinkuin kellon läppäimiä. Ajatukset askartelivat illan keskusteluissa. Oli puhuttu Suomesta pitemmältäkin. Useimmat aikoivat elää ja kuolla Amerikassa. Muutamat vain aikoivat palata Suomeen edes kuollakseen siellä.

Hannaa ei tyydyttänyt kuoleminen Suomessa. Hän teki työtään Amerikassa päämäärästään tietoisena ihmisenä, Hän tahtoi viedä työnsä tulokset kotiin, niinkuin lapsi vie ansionsa äidilleen.

Hän vetäisi jalat alleen sänkyyn, kietaisi peitteen paremmin ympärilleen ja valmistautui nukkumaan. Terve uni tekikin heti tuloaan. Hänellä oli jo silmät puoliummessa, mutta vielä unentoreissa hän sanoi päättävästi:

— Rahat minä vien Suomeen!

KOSTO

John Lake oli tunnettu ensiluokkaisista viljelyksistään ja jalorotuisesta, holsteinilaisesta karjastaan. Kun juna mylvien puhki hänen maittensa kulmitse, katsoivat matkustajat usein ihailevasti laitumella kuljeksivaa karjaa. Toiset ihailivat ylimalkaisesti sen monilukuisuutta ja komeutta, toiset tekivät asiantuntijoina yksityiskohtaisia, kiittäviä huomautuksia.

Naapuritkaan eivät unohtaneet kiittää Johnin työn tuloksia. Kulkiessaan tiellä hänen ohitsensa he usein pysäyttivät hänet iloisiin huomautuksiin.

— Onpa sinun uusi navettasi kaunistus koko kylälle.

— Kelpaa siellä valiokarjankin asuskella.

— Oletpa ostanut itsellesi komean trokin.¹

Varmaan on tuhannen dollarin arvoinen. —
Moni lisäsi vielä: — Sinä olet farmarina kunniaksi koko paikkakunnalle.

¹ Engl. sanasta truck = kuorma-auto.

Etenkin tällainen kiitos oli John Lakelle mieleen. Hän tunsi, että hänen työnsä tulokset eivät olleet yksin hänen omana vaan toistenkin ilona. Hän tunsi, että naapurit olivat hänen ystäviään, ja että heillä oli sitä veljen mieltä, joka hänelle merkitsi vieläkin enemmän kuin edistys ulkonaisissa asioissa.

John Lake polveutui Amerikan Yhdysvaltojen vanhimpien siirtolaisten vankasta juuresta. Hänen esivanhempansa olivat uskonsa tähden vainottuja kweekareita, jotka läksivät meren toiselta puolen etsimään maata, missä he omantuntonsa mukaisesti saisivat Jumalaa palvella.

Kweekariuskon kasvattama veljenmieli oli voimakkaana säilynyt koko Laken suvussa. Sen hengessä oli John kasvanut.

Toisena tärkeänä tekijänä hänen kehityksessään oli ollut maalaiselämä. Farmilla kasvaneena hän jo äidinmaidossa imi itseensä aito maahenkeä. Kasvavana poikana hän rakasti, ei ainoastaan maalaiselämää yleensä, vaan erityisesti kotieläimiä. Jo silloin John rupesi mielessään suunnittelemaan, miten hän mieheksi vartuttuaan voisi viedä karjanhoitoa, tuota suurta, koko kansan parasta edistävää elinkeinoa eteenpäin.

Vielä syväjuurisempaa kuin maahenki

hänessä oli kuitenkin hänen vakaa aikomuksensa tulevaisuudessa aina toimia muistaen sitä kaikkien ihmisten yhteenkuuluvaisuutta, jota isien usko oli hänelle teroittanut. Hän näki siinä ainoan oikeutetun ja ihmisukua todella kannattavan perustuksen. Siksi hän otti sen myöskin oman elämänsä perustukseksi. Ja juuri siltä pohjalta nousi myöskin hänen pyrintänsä ensiluokkaiseksi farmariksi.

Tällä pyrinnällä oli kuitenkin aivan yksityisluontoinenkin vaikutin.

Niihin aikoihin, jolloin John Lake rupesi etsimään itselleen omaa farmia, joutui hän isänsä lapsuusystävän kotiin. Siellä näki hän ensi kerran Lilianin.

Lilian teki häneen kohta tavallista syvemmän vaikutuksen. Rakkaudeksi hän ei olisi voinut sitä sanoa. Tunne, joka Johnissa heräsi, ei ensinkään lähennellyt rakastumisen ankaraa tunnehurmaa. Se oli tyyni, tasainen, olemassaolostaan miltei tiedoton tunne. Mutta se oli kaikesta huolimatta niin voimakas, että John, jos hän olisi ollut tunteitaan analysoiva mies, olisi tiennyt valitsevansa uuden kotinsa näiltä seuduista siitä syystä, että hän tahtoi asua lähellä Liliania ja saada tilaisuutta seurusteluun.

Lähempi tutustuminen selvitti Johnille pian,

että Lilianin vanhemmat olivat käytännön ihmisiä. He olivat kweekareita ja heilläkin oli omaa etua aisoissa pitävä käsitys ihmisten yleisestä veljeydestä. Mutta he tiesivät samalla, miten tärkeä taloudellinen pohja on elämän joka alalla ja he tunsivat rahan arvon.

John Lake tiesi, että he hyvänsuovasti, mutta samalla arvostelevasti seurasivat nuoren vasta-alkavan farmarin toimenpiteitä. Ulkonaisesta menestymisestä riippui varmastikin, tahtoisivatko vanhukset mielihyvällä antaa ainoan lapsensa Johnille.

Ehkäpä olisivat antaneet, vaikka hän olisi epäonnistunutkin. Heillä oli itsellään varoja, ja he osasivat ajatella muutakin kuin taloudellista puolta avioliitossa. Heillä oli kweekarien tapaan ihanteellinen käsitys perhe-elämästä. Siinä ei syrjäytetty todellista kiintymystä. Mutta John ei ollut mies, joka itse epäonnistuttuaan olisi halunnut pyrkiä taloudellisesti vankkavaraiseen kotiin. Hän tahtoi ottajana olla tavoiteltavansa tasalla joka suhteessa. Sentähden tiesi ponnistelu oman farmin puolesta hänelle samalla työtä Lilianille kelpaavan kodin hyväksi.

Päivä, jolloin John toi Lilianin vaimonaan uudelle farmilleen, oli hänelle syväsisältöisen

voiton päivä. Iloa lisäsi tuntuvasti sekin, että koko kylä tuntui juhliavan hänen kanssaan.

Sillä aikaa kuin avioliiton virallinen puoli kweekarien yksinkertaiseen tapaan selvitettiin heidän yhteisessä kokouksessaan, pukivat ystävälliset naapurit uuden kodin juhla-asuun. Kotitekoiset leivokset tuoksuivat ruokailuhuoneen pöydällä. Hopeinen kahvipannu siihen kuuluvine kerma- ja sokeriastioineen koristi pöydän keskustaa. Olipa pöydälle levitetty kaunis, käsinkirjailtu liinakin. Sekin oli osa siitä »yllätyksestä», jonka naapurit valmistivat nuorelle parille.

John Lake tunsu sinä päivänä olevansa rikas ja onnellinen mies, rikas etenkin sellaisesta, jonka arvo ei ollut laskettavissa aineellisin ja ajallisin mitoin.

John sanoi tämän hiljaisella tavallaan Lilianille, kun he vieraitten poistuttua viimein jäivät kahden. Lilian painautui silloin yhä lähemmä Johnia. Hänestä oli luonnollista, että kaikki pitivät hänen Johnistaan. Yhtä luonnollista oli sekin, että hän itse oli onnellisin ja rikkain ihminen maailmassa. Hänellähän oli John.

Illalla Lilianin riisutuessa pistäytyi John tapansa mukaan pienelle tarkastukselle navet-

taan ja talliin. Hän oli jo lähellä uutta navettaansa, kun hän oli näkevinään mustan varjon kuvastuvan tiellä. Samassa varjo katosi. John sai siitä sen tuntemuksen, että joku oli kulkenut tiellä ja sitten äkkiä piiloutunut läheisen pensasaidan taakse. Tuntemus oli tietysti kuitenkin väärä. Kukaan kylän rauhallisista asukkaista ei näin iltamyöhäisellä syyttä suotta olisi ruvennut leikkimään piilosilla.

John astui sisälle navettaan ja teki asiaankuuluvan tarkastuksen. Sitten hän kääntyi takasin asuinrakennukseen. Mutta hänen ajatuksensa askartelivat asiassa, joka pitkin päivää oli häntä vaivannut. Fred Hilliä ei ollut näkynyt onnittelevien naapurien joukossa. Hän tietystikään ei jaksanut tulla. Se olisi lisännyt sitä voittamatonta sisäistä kipua, jota hän varmaan tunsu nähdessään Lilianin toisen omana.

Fred oli kai ajatellut, että lapsuuden leikki-toverista tulisi elämänkumppani. Hän tietysti oli pitänyt Lilianista poikavuosistaan asti. Lilian sitävastoin oli aina pelännyt Frediä. Hän oli kertonut Johnille Fredin monista hurjista kepposista ja siitä voittamattomasta vastenmielisyydestä, jota hän kauan oli tuntenut.

John itse oli nähnyt hyvin vähän Lilianin ja Fredin suhteesta. Fred olikin enimmäkseen karttanut Liliania siitä asti, kun John muutti paikkakunnalle. Muutaman kerran he kuitenkin olivat sattuneet tapaamaan kylässä ja John oli silloin nähnyt Fredin silmissä katseen, joka hänelle paljasti kaiken.

John koetti sen jälkeen osoittaa Fredille tavallistakin enemmän ystävyyttä. Jos lehmä Fredin laidunmaalta joutui harhateille, iloitsi John saadessaan sen palautetuksi omistajalle. Jos kohta tai toinen Fredin pelloilla vaati korjausta, oli John aina valmis auttamaan.

Mutta Fred vastasi tyylysti, jopa vihamielisesti kaikkiin tällaisiin naapuruussopua tavoitteleviin tekoihin. Katse, jonka hän tummien kulmakarvojensa alta viskasi Johniin, syyti oikeastaan vihaa. Mutta John ei tahtonut uskoa vihaan. Hän ajatteli sitä suurta sisäistä kipua, jonka rakkaimman kadottaminen tuottaa. Hän käsitti Fredin synkkyyden tältä pohjalta.

Kaikesta huolimatta oli se häneen koskenut, kun Fred tänä suurena juhlapäivänä ei missään muodossa liittynyt onnittelijoitten joukkoon. Muisto siitä piirsi todella mustan varjon hänen tielleen.

John katsoi asuinrakennuksen valaistuihin ikkunoihin. Lilianin varjokuva erottui selvästi makuuhuoneen ikkunaverholla.

Johnin rinta läikähti täyteen lämpöä. Suurena, suojelevana hellyytenä ympäröivät tunteet Liliania. Mikään musta varjo ei saisi koskaan häntä lähestyä. John tahtoi suojella häntä.

Miltä?

Olisiko se musta varjo ollut enne?

John työnsi ajatuksen levollisesti luotaan. Hän ei ollut mikään enteisiin uskova. Epämääräisillä tunnelmilla ei ollut koskaan ollut sijaa hänen elämässään. Hän oli tyyne ajattelun ja tahdon mies. Tyyneys tiesi turvallisuutta. John tarvitsi tyyneyttä, sillä hänellä oli suojeltavaa.

Hän alkoi suojelemisensa vaikenemisella. Hän jatkoi samoin. Hän ei voinut olla tuntematta Fredin vihamielisyyttä, mutta hän ei koskaan puhunut siitä Lilianille. Itse hän kuitenkin ihmetteli sitä, että he niin usein palatessaan Lilianin kanssa joko kylästä tai yhteisistä kokouksista sattuivat kohtaamaan Fredin. Hän ilmestyi tavallisesti odottamatta heidän eteensä milloin metsän rinteessä, milloin tien mutkassa ja aina viskasi silloin hänen synkkä katseensa vihan varjon heidän tielleen.

Lilian ei tätä huomannut. Hän oli niin onnellinen. John sitä vastoin kärsi siitä yhä enemmän. Ehkä siitäkkin syystä, että hänen halunsa suojella ja helliä yhä kasvoi.

John koetti jatkuvasti ystävällisesti lähennellä Frediä. Yritykset päättyivät kuitenkin täydelliseen tappioon. Hän lakkasi siitä syystä toistaiseksi yrittämästä.

Kaikesta huolimatta hän vielä kerran yritti. Hän oli sinä päivänä niin onnellinen, että hän tuskin olisi voinut olla yrittämättä.

Lillianille oli edellisenä iltana syntynyt tyttö. Lapsi oli pieni sinisilmäinen, kurttu-kasvoinen kääro — sellainen kuin kaikki muutkin lapset. Mutta ympäröivien omaisten ja ystävien yksimielisen arvostelun mukaan hän oli herttaisimmin kaikista maailmaan syntyneistä lapsista.

John Lake ajatteli tyttöään, kun hän seuraavana aamuna lypsyn aikana meni laidunmaalle. Palatessaan sieltä hän huomasi Fredin pellon nurkalla rautalanka-aidan särkyneeksi. Hän rupesi sitä korjaamaan.

— Nyt saisi Fred tulla, ajatteli hän itseksensä. Nyt hän varmaan löytäisi niin sopivia ja pehmeitä sanoja että Fredin viha lauhtuisi. Fredillä ei nyt ollut syytä kadehtiakaan. Hän oli mennyt naimisiin kohta Johnin

häitten jälkeen. Hänellä itsellään oli lapsi, poika, joka oli syntynyt pari viikkoa aikaisemmin. He olivat siis perhelukuun nähden tasaväkiset.

— Mitäs sinä siinä nuhertelet? kuului samassa kiukkuisesti Johnin selän takaa.

John oikasihe. — Korjasinpahan vain, kun satuin kulkemaan tästä ohi.

— Sinun korjattavaasiko se on?

— Ajattelin, että samapahan tuo kuka korjaa — John lakkasi työstä. Hänen katseensa oli tyyni ja ystävällinen.

Silloin raivostui Fred. — Aina sinä löydät korjattavaa! Aina sinä olet auttavinasi. Etevämmyytesi tunnossa ehkä, vai luuletko, etten itse pysty?

— Enpä tietenkään luule. Koetan muistaa toistel! — John kääntyi lähteäkseen. Mutta hän palasi samassa takaisin. Hänen sinisilmiinsä nousi omituisen kirkas kaje. — Meille on syntynyt tytär, sanoi hän. — Sinulla on poika.

Frediltä pääsi pilkallinen nauru. — Onnea, onnea! Onhan sinulla siinä lisää omaisuutta, josta ylpeillä.

John katsoi pitkään hetken. Sitten hän kääntyi ja meni. Mutta hänen aina niin suora selkensä oli hieman painuksissa ja

astunnassa oli väsymystä. Fredistä näytti siltä.

Hän hykersi käsiään. — Sattuipa — sattuipa kerrankin! Ja vielä minä näytän —

Fred nauroi kovaa, lyhyttä naurua. Käsi puristui nyrkkiin.

Siitä aamusta alkaen Fred kulki kuin kuumessa. Hän rupesi tekemään työtä kuin vimmittu. Se pisti naapurien silmään ja he ihmettelivät. Tarmokas työnteko ei ollut Fredin vahvoja puolia. Mutta se näytti tulevan siksi.

Hän oli aina menossa. Hän korjailei ja järjesti, uusi ja teki uutta, milloin vainioilla, milloin asunnollaan. Hän oli kuin työn lumeissa.

Kesken työn hän silloin tällöin sävähti punaiseksi ja katsoi arasti ympärilleen. Tuntui siltä, kuin joku läheisyydessä olisi häntä tarkastanut. Se joku saattoi ehkä kuullakin. Ei olisi ollutkaan ihme, jos olisi syrjäinenkin kuullut. Se yksi ainoa sana soi niin kovasti ja herkeämättä, että sitä aivan täytyi pelätä. Se kumisi hänen korvissaan, se kohisi suonissa. Sitä aivot ajattelivat. Sitä sydän takoi, aina vaan, sitä yhtä ja samaa, yhtä ja samaa: Koston — koston — koston.

Suunnitelma tuli etsimättä. Fred ihmetteli

sitä, ettei hän ennen ollut asiaa ajatellut. Monet olivat sellaisia tekosia tehneet ja saaneet jälkensä hyvin peitetynksi. Miksi ei hänkin saisi? Hänelle tarjoutuvat mahdollisuudet olivat erinomaisen suotuisat. Lähellä sitä komeata navettaa, jossa Johnin valio-karja oleili, oli pensasaita ja sitä lähinnä rehua täynnä oleva lato. Pensasaitaan oli helppo piilottaa sytykkeitä. Iltana, jolloin tuuli kävi tieltä navettaa kohden saisi muutamassa hetkessä sellaisen roihun syttymään, ettei mitään voisi pelastaa.

»Kostan, kostan», — jyskytti joka veripisara Fred Hillin suonissa. Hiki nousi otsalle ja kädet vapisivat, kun hän työnsi öljyyn kastettuja riepuja ja kuivanutta heinää pensasaitaan.

Fredillä oli näihin aikoihin etenkin iltamyöhäisellä usein asiata tielle, joka kulki Johnin navetan ohitse. Hän hiipi kuin musta varjo kotinsa, pensasaidan ja navetan välistä tietä. Hän valitsi ajan, jolloin hän tiesi toisten olevan makuulla ja sittenkin tähytivät hänen silmänsä yhtenäen arkoina ympärilleen. Täytyi olla varma siitä, ettei joutuisi ilmi. Se oli ensimmäinen ja tärkein huolehdittava. Toinen tärkeä oli saada joka suhteessa sopiva hetki valituksi.

Sellainen tarjoutuikin pian. Ankara tuuli kävi suoraan latoa ja navettaa kohti. Ilta oli pimeä ja pimeää oli John Lakenkin asuinrakennuksessa. Yhdestä ainoasta ikkunasta tuikki himmeä tuli. Siellä nuori sukulaistyttö valvoi nukkuvaa lasta. Lilian ja John olivat pistäytyneet Lilianin, mäkirinteen toisella puolella asuvien vanhempien luo. Fred oli nähnyt heidän menevän.

Fred hykersi käsiään. Sitten hän hiipi lähemmä. Ja sitten, sitten — — —.

Syttyminen tapahtui niin nopeasti, että hän itsekin sitä kauhistui. Hiki kihosi otsalle. Hän kyykistyi maahan ja rupesi ryömimään tien toiselle puolelle. Sielläkään hän ei vielä uskaltanut nousta pystyyn. Joku olisi ehkä voinut nähdä. Hän konttasi.

Viimein hän onnellisesti saavutti kotipihan. Hän luikahti varovaisesti sisään ovesta ja meni suoraa päätä yläkertaan. Siellä hän viskautui vuoteelle.

Hänen joka hermonsa vapisi. Silmät puristuivat kiinni ihan kuin pelosta, että hän näkisi jotain. Kuulo herkistyi luonnottomasti.

Äkkiä hän karkasi pystyyn. Hän kuuli suuren kellon hätäistä läpättelyä, huutoja, — kavion kapsetta, — rattaitten räminää.

Toivat tietysti vettä. Naapurit olivat kaikki sammuttamassa ja hän, lähin naapuri makasi tässä.

Se voisi ilmaista kaiken!

Hän karkasi pystyyn, tormasi ulos ovesta ja juoksi hätäpäissään eteenpäin katsomatta minne. Hän pysähtyi vasta nähdessään John Laken. John ei huomannut häntä. Hän painoi lasta rintaansa vasten samalla kun toisella käsivarrellaan kannatti Liliania, joka nähtävästi oli pyörtynyt.

— Sait, — sait, — sait, kohisi Fredin korvissa. Hän ryntäsi uudelleen eteenpäin mieltöttömän voimalla, — tällä kertaa suoraan navettaa kohden.

Sakea savu tunki jokaisesta lävestä ja ikkunasta. Savun sisältä kuului surkeata mylvintää. Siellä kamppailtiin kuolinhädässä.

Fred aikoi tormata sisään avonaisesta syrjä-ovesta. Silloin muuan naapuri tarttui hänen olkapäähänsä ja viskasi hänet syrjään. — Hulluko sinä olet! Ei sieltä voi pelastaa mitään.

Fred Hill oli näkevinään halveksumista naapurin katseessa. Naapuri tietysti aavisti. Ja muutkin ehkä.

— Minäkin auttaisin, änkytti Fred. Kukaan ei kuuullut. Kukaan ei vastannut, kaikki

olivat työssä. Fred yksin ei tietänyt, miten yrittää ja mitä tehdä.

Hän luikki viimein tiehensä kuin pahan-tekonsa paikalla ruoskittu koira.

Fred valvoi koko sen yön. Hän koetti olla liikahtamatta, jottei vaimo kuulisi hänen valvovan. Eihän sitä tietänyt, mitä sekin olisi voinut vaikuttaa, jos vaimo olisi sattunut kertomaan muille. Oikeudessa kiinnitettiin huomiota pikkuasioihinkin.

Halu olla hiljaa hermostutti Frediä niin, että hän vasten tahtoaan kääntelihe muutama kerran. Hän luuli kääntyneensä yhteenään ja se hermostutti yhä enemmän. Hän raivostui itselleen ja raivo lisäsi hermostumista.

Sekin ajatus räökkäsi häntä, että miten hän ilmaisee osanottonsa Johnille. Hänen täytyi tietysti sanoa jotain. Ihmistenkin tähden. Mutta miten ja milloin?

Taas nousi kylmä hiki otsalle. Otsalta se tuntui valuvan kaulalle ja siitä alas pitkin selkää. Fredin jalat ja kädet kävivät kylmän kankeiksi. Henkeä tuntui salpaavan. Hän tahtoi huutaa, vaan ei saanut ääntä.

Aamun sarataessa helpotti hiukan. Hän nukahti hetkeksi ja toivoi siitä virkistyneensä. Mutta hänen tullessaan alakertaan katsoi

vaimo häneen pitkään. — Johan sinä olet kuin kuoleman kuva, hän sanoi.

— Kummako se, kivahti Fred. — Semmoisen yön jälkeen!

— Minä nukuin, jatkoi vaimo levollisesti. — Ei minusta siellä olisi apua ollut. Paras oli pysyä pojan luona.

Sanoissa oli kuin moitetta. Siitäkö, että Fred oli yrittänyt auttamaan?

Häntä harmitti. Hän viskautui lähimmälle tuolille ja rupesi hörppimään aamukahvia.

— Tuossa menee lääkäri John Lakelle, sanoi vaimo ikkunan äärestä.

Fred hypähti ikkunaan ja painoi kasvonsa kiinni ruutuun. Hän ei tahtonut uudelleen kuulla jotain kuolemankuvasta. Mutta samassa hän säikähti. Lääkäri saattoi nähdä, rupeaisi siitä ehkä vielä aavistamaan ja kertoisi muillekin.

Fred kääntyi takaisin pöytään päin, viskasi hermostuneesti pöydän vieressä seisovan tuolin kumoon ja alkoi työntää pöydällä olevaa vehnästä suuhunsa kuin tolkuton lapsi. Sitten hän kiiruhti pihalle.

— Lilian kuuluu olevan huonona, ilmoitelti vaimo, kun he tapasivat puolisten aikana.

— Taitaa mennä vaimo samalla, kun omai-

suus, säästi keinutuolissa itseään kiikutteleva naapurin missis.

— Tokkopa sentään, yritti Fred.

— Kun se lapsi vasta on kolmen viikon vanha ja Lilian taisi säikähtää pahasti.

Naapurin missis säästi taas. — Kertoivat, että hän läksi juoksemaan vanhempiansa luota, lankesi, juoksi uudelleen ja pyörtyi viimein.

Fred nousi kiivaasti pöydästä. Hän väänsi pesupöydän kohdalla olevan vesihananan auki ja pesi siinä käsiään, pesi pesemistään, tietämättä miksi ja kuinka kauan. Vaimot jatkoivat puhetta. He olivat tietysti selvillä kaikista pienistä yksityisseikoistakin. Niinkuin vaimoväki ainakin!

Heidän puheensa repi ja raateli. Vilun väreet puistattivat taas Frediä. Hän tunsi saaneensa taudin ruumiiseensa, eikä se helpottanut, päinvastoin paheni. Yks kaks rupesi hiottamaan. Sitten puistatti vilu. Kädet vapisivat, polvet tutisivat. Hänen hermonsansa olivat pilalla.

Lilianin kuoleman jälkeen ne entisestäänkin huononivat. Ihmisten monet puheet myöskin räökkäsivät niitä. Kerrottiin Johnin käyneen synkäksi ja ihmisaraksi. Lapsi ja Lilianin vanhemmat olivat ainoat, joita hän suvaitsi läheisyydessään.

Häntä oli vaadittu tutkimaan palon syytä, mutta hän oli kieltäytynyt siitä. John oli rauhan mies, sanoivat naapurit kertoessaan tästä. Fred oli tuntevinaan terävän kärjen heidän sanoissaan.

Hän, joka aikaisemmin oli pelännyt Johnin tapaamista, rupesi nyt sitä toivomaan. Johnin näkymättömyys oli sietämätöntä. Ehkä helpoittaisi, jos hänet näkisi edes kerran.

Tilaisuus ilmaantui odottamatta. Fred tuli lähimmältä rautatieasemalta ja John tuli tienmutkassa vastaan. Fred tahtoi lähestyä, vaan ei voinut. Jalat tekivät lakon. Polvet notkahtelivat tolkuttomasti toisiinsa, vapisivat ja loksahtelivat vastatusten kuin vanhat vapisivat leuat. John oli mennyt ohi ja kadonnut näkyvistä, kun Fred pääsi tointumaan. Hänestä tuntui siltä kuin kuollut olisi mennyt hänen ohitsensa.

Fred jäi älyttömästi tuijottamaan suuntaan, jonne John oli mennyt.

Eikö ollutkin Johnin astunta tyyntä ja arvokasta kuten ainakin? Eikö ollut ryhti yhtä kaunis kuin ennen? Koko olennossa oli jotain juhlallista — ylhäistä; ja sittenkin —. Kuollut oli kulkenut siitä ohi.

Fredin kylmät kädet puristuivat nyrkkiin kuin puristuksesta saadakseen lämpöä. Hän

tunsi toivovansa uutta tapaamista. Hän tahtoi kuulla Johnin puhuvan. Hän tahtoi katsella noita levollisia, hänelle aina ennen ystävällisiä kasvoja. Ehkä hän sitten pääsisi rauhaan.

Mutta viikkoja kului, kuukausia kului, eikä Johnia näkynyt.

Sitten he taas kerran odottamatta sivuuttivat toisensa, mutta silloin kävi Fredille kuten edelliselläkin kerralla.

Vasta, kun oli kulunut lähes vuosi Lilianin kuolemasta, he joutuivat puheisiin.

Fred oli silloin pellolla työssä lähellä sitä aidan nurkkaa, jonka korjaamisesta hän kerran oli suuttunut Johnille. Hän kuuli Johnin kulkevan tietä pitkin. Hän eroitti jo etäältä tuon tutun, tasaisen astunnan. Siinä oli yhä sitä arvokasta varmuutta, joka usein oli häntä harmittanut.

Samassa kuului toisenkin askelia. John kuului pysähtyvän ja käyvän keskustelemaan.

Fred painautui lähemmä maata. Hän tahtoi kuulla, mutta hän ei uskaltanut näyttäytyä.

Hän oli poimivinaan kiviä maasta. Hän tahtoi tehdä jotain, pysyä paikallaan ja myöhemmin päästä puheisiin Johnin kanssa. Jos hän saisi jotain sanotuksi Johnille, pääs-

täisi se hänet ehkä sisäisten syytösten siteistä. Sama mitä sanoi, kunhan saisi puhutuksi.

Tiellä pysähtyneitten keskustelusta kantautui muutama sana Fredin kuuluville.

— Minä kapinoin kauan, sanoi John — en jaksanut taipua siihen, että meiltä vietiin niin paljon — lapseltakin.

Fred ei kuullut enempää, mutta hän oli kuullut ihmeellisen soinnun Johnin äänessä. Se oli kirkas, tasainen, täynnä ylhäistä iloa ja rauhaa.

Taas kuului keskustelusta katkonaisia sanoja: — Tänään sanoi pikku Lilian ensi kertaa: isä — — — — Se on ihmeellinen kokemus — — — — ehkä erityisesti tällaiselle isälle, jolle lapsi on kaikki kaikessa — —. Se nosti — — Se auttoi ymmärtämään isän mieltä.

Kohta sen jälkeen kuului toinen hyvästelevän Johnia. John tuntui kääntyvän kotiin päin.

Fred suoristautui kiireesti. John näki hänet ja tuli kohti. Hän pysähtyi aidan toiselle puolelle ja ojensi sieltä kätensä.

— Rauha olkoon sinulle, sanoi hän. Ääni oli matala, pehmeä. — Tule katsomaan lastani, kun joudat. — Hän jatkoi matkaa. Astunta oli kuin sankarin.

Fred Hill sieppasi työaseet käsiinsä ja kääntyi kotiin päin. Hän kulki pitkin harpauksin. Kotipihalla hän kuitenkin äkkiä pysähtyi pelästyneenä kuin pimeässä seinään törmäävä ihminen. Sitten hän teki äkkikäännöksen ja jatkoi juoksujalkaa tietämättä itsekään minne. Pienen puustikon toisella puolella hän näki maakaistaleen, josta hän pari päivää sitten oli ruvennut kääntämään turvetta. Kuokka ja lapio olivat jääneet pientareelle.

Fred kiskasi nutun päältänsä, tarttui lapioon ja rupesi työhön. Hän teki sitä voimalla, joka nosti hikihelmet otsalle. Ja kädet, nuo onnettomat kädet vapisivat entistä pahemmin, — tällä kertaa kai ponnistuksesta. Mutta sittenkään ei Fred saanut tarpeeksi voimaa pusketuksi turpeeseen.

Vimmastuneen villihärän voimalla hän olisi tahtonut myllertää maata, nostaa turvetta, lennättää sitä korkealle ja sitten uudella voimalla käydä kiskomaan uutta turvetta irti maankamarasta.

Likomärkänä ponnistuksesta hän viimein viskasi lapion kädestään. Käsi kuivasi hikeä otsalta, ruumis vapisi, ja kuitenkin poltti sisintä pahemmin kuin koskaan.

Fred painoi molemmat kädet ohimoilleen.

Hän pyörtyy, hän tulee hulluksi, jos pysähtyy työssään ja rupeaa ajattelemaan. Hänen täytyy ponnistella, vaikka menisi siihen viimeinenkin voiman hivene.

Hän viskautui äkkiä pitkin pituuttaan maahan. Maa jymähti ja tärähdys teki kipeätä hänen ruumiinsa joka solussa, mutta hän ei ajatellut sitä. Tunteet vain temmelsivät hänen sisimmässään kuin lakkapäälaineet myrskyävällä merellä.

Kostaa hän oli tahtonut. Mutta mitä hän oli tehnyt?

Hän oli auttanut vihollistaan suureen, sisäiseen voittoon. Hän oli vapauttanut, oli irroit-
tanut maasta, oli nostanut yläpuolelle maisen voiton ja tappion. Hän oli kohottanut häntä niinkuin meren myllertävä laine nostaa ihmisenlapsen vapisevaa venhettä. Hän oli nostanut, eikä kostanut.

Fred Hill työnsi kouransa rautaisella voimalla turpeeseen. Hänen silmänsä pullistui-
vat kuin kuolinhädässä kamppailevan eläimen ja veri tyrskähti esiin kynsien alta. Mutta hän ei huomannut sitä. Hän työnsi itsensä vain yhä raivoisemmin maata kohti.

Mato hän oli, maassa kiemurteleva käärme, oman tuskansa kokoon käpristämä, vapiseva uhri. Itselleen, itselleen hän oli kostanut.

KULKIJA

Aavikkoa, hehkuvaa hiekka-aavikkoa, minne ikänä katse kääntyy. Ainoastaan etäällä taustassa näkyy vuoria. Siellä on erämaanmaiseman rajavartiosto — rohkeapiirteisiä, paljaanapaistavia kallioita. Niiden muodot ovat rohkeita, rohkeita ovat väritkin. Tiilenkarvainen ja kerman värinen kivi paistaa sinipunertavan, kellertävän ja viheriään vivahtavan rinnalla. Ne synnyttävät valtavia värisointuja, sointuja, jotka ovat mahdottomia kuvata niiden jättimäisessä rohkeudessa. Värit ovat erämaan rikkautta.

Yksinäinen kulkija katselee ihastellen ympärilleen. Mikään ei ole hänelle uutta tai ennen näkemätöntä, mutta se valtaa hänet uudelleen ihanuutensa voimalla.

Hän katsoo katsomistaan. Hän on kauan jo kulkenut tässä erämaassa. Hän on katsellut sen kallioita, sen piikkipensaita, sen terävää suolaruohoa ja sen hehkuvaa hietikkaa. Mutta se ei ole käynyt hänelle vanhaksi eikä yksitoikkoiseksi. Se on aina uusi

ja antava niin kuin rikassieluisen ihmisen seura tai kuin aava meren ulappa joka aina samana sittenkin aina uudistuu ja aina antaa.

Kulkija painuu hetkeksi matalalle, suola-ruohoa kasvavalle mättäälle levähtämään. Hän muistelee entisiä aikoja. Silloin oli hänelläkin koti ihmisten asuinpaikoilla. Hän muistaa loimun kotoisella liedellä ja käsiä, jotka kerran hellästi puristivat hänen omiaan.

Hän hymyilee. Muistot ovat kauniita, mutta ne eivät herätä hänessä mitään ikävää. Kaikki se, mikä toisille ihmisille on luonnollista, läheistä, jopa välttämätöntäkin on häneltä painunut etäiseen entisyyteen. Erämaa on hänen kotinsa. Sen rikkaudet ovat hänen rikkauksiaan. Hän ei muuta pyydäkään. Hän tahtoo unohtaa kaiken ja vain kii-ruhtaa määräänsä kohti.

Hän tarttuu uudelleen sauvaansa ja jatkaa taivallusta.

Kun aurinko keskitaivaalta vähitellen painuu rannan puoleen, saapuu hän keitaalle. Palmujen juurella rehoittaa mehevä nurmi. Kameli on painunut lähelle nurmikon reunaan lepäämään. Muutamat tuuheavillaiset lampaat nyhtävät suuhunsa mehukasta ruohoa vesilammikon reunalta. Tiestä väsynyt kulkija istuu mättäällä lepuutellen jalkojaan.

Uusi tulokas painuu viereiselle mättäälle. Hän tervehtii, mutta ei käy puhelemaan. Hän tahtoo ensin tarkastaa tuntematonta toveriaan. Toveri tarkkaa samoin häntä. Sitten kumpikin ottavat esille evästä, hedelmiä ja leipää ja käyvät aterioimaan. Sitä tehdessään he alkavat keskustella. He tekevät kumpikin johtopäätöksiä toverinsa puheesta. He käsittävät pian, että he molemmat ovat kulkeneet kauan, nähneet paljon ja myöskin ajatelleet paljon. He panevat iloiten merkille, että he käyttävät samaa kieltä ja että joskus heidän puhellessaan helähtää kuin kirkas kellon ääni kautta erämaan.

Kun toinen viimein nousee jatkaakseen matkaa nousee toinenkin. He astuvat rinnastusten eteenpäin, mutta eivät keskustele. Aavikon läpi taivaltajat eivät puhele paljon.

Illan tullen he hakevat itselleen levähdyspaikan saman kallion juurella. Aamulla he jatkavat kulkuaan vaiteliaina ja toinen toisiansa tarkaten.

Päivän ollessa korkeimmillaan he taas lepäävät. Silloin he keskustelevat. Se syvä-sävelinen kellon sointu helähtää silloin taas kautta erämaan. Se tulee kaukaa, niiltä seuduin, jossa ihmiset elävät yhdessä lähellä

toisiaan ja samalla se tulee läheltä kuin heidän omasta povestaan.

— Te olette kulkenut kauan ja nähnyt paljon sanoo toinen.

Toinen nyökkää. — Te samoin, jatkaa hänen katseensa.

— Hämmästyin kuullessani teiltä omaa kieltäni. Villihevosten kanssa olen haastellut. Haaskakotkan siipien havina on ollut soittoani. Omaa kieltäni puhuvaa ihmistä en ole tavannut.

— En minäkään.

— Oma on aina omaa, jatkaa toveri.

He katsovat toisiinsa ja kirkas ilo kajastaa molempien katseesta.

Silloin helkähtää taas se rikas, syväsointuinen sävel kautta erämaan. He katsovat uudelleen toisiinsa ja hymyilevät.

— Se on sopusoinnun ja yhteisymmärryksen syväsointuinen sävel, sanoo kulkija. — Sen ääni helkähtää kautta erämaan ainoastaan silloin, kun elämä avaa meille kauneimpia rikkauksiaan.

He jäävät äänettöminä kuuntelemaan. Kun he viimein jatkavat matkaa tuntuu hiekka upottavan jalkaa vähemmän kuin ennen ja auringon näännyttävän helle on ohi.

He kulkevat kulkemistaan, enimmäkseen

vaieten. Ainoastaan levähdyspaikoissa he puhelevat. Öisin he yhdessä koettavat torjua yön vaaroja. Yhdessä he iloitsevat nähdessään keitaan ja yhdessä he tervehtivät uuden aamun sarastusta. He eivät laske päiviä. Aika erämaassa on seisauksissa. Se on rajatonta ja rannatonta kuin aavikon hietikko ja kaipuu kulkijan povessa.

— — — —

Kerran, kun he nousevat virkistävästä levosta, jäävät he kumpikin arvellen katselemaan ympärilleen.

— Nyt käännyn suoraa vasempaan, sanoo toinen.

Toveri pudistaa päätään. Se ei ole suorin tie. Sille ei kannata lähteä.

— Se on ehdottomasti paras. Etkö näe, että jos jatkamme suoraan eteenpäin, painumme eksyttävien kallioiden keskelle. Siellä kotkat ja vuorileijonat vaanivat meitä.

— Minä en pelkää niitä. Mutta minä pelkään mutkateitä.

— Sinä olet luvattoman itsepäinen. Usko minua, minä en vie harhaan.

— Eikö meidän nyt, kuten ennenkin, ole pyrittävä eteenpäin ajattelematta muuta kuin päämäärää.

— Minun päämääräni on täälläpäin.

— Voi olla. Käänny sitten sinne. Minun täytyy jatkaa entiseen suuntaani.

He käyvät kuin yhteisestä suostumuksesta uudelleen istumaan. He puhelevat, kuten ovat puhelleet usein ennenkin. Kumpikin jännittää tietämättään kuuloaan. He odottavat kellon helkähdystä, vaan sitä ei kuulu. Sopusoinnun syväsävelinen kello on ääneti.

Onko se säröllä?

Viimein he nousevat ja kumpikin kääntyy astumaan omaan suuntaansa. Kuljettuaan vähän matkaa pysähtyy kuitenkin se, joka keitaalta oli löytänyt tuntemattoman toverin. Hän jää katsomaan pois kiiruhtavan jälkeen. Aurinko näännyttää häntä. Hiekka polttaa jalkaa. Hänestä tuntuu mahdottomalta jatkaa.

Etenevä toveri eroittautuu enää vain pienenä pisteenä aavikon hiekkamerestä.

Voisikohan hän kuulla, jos huutaisi? Kantautuisiko ääni vielä noin kauaksi?

Mutta mitäpä apua siitä, vaikka koettaisikin? Hän ei voi muuttaa mitään, ei peräytyä, ei kääntyä toiseen suuntaan. Olisi valheellista yrittää. Totuus on ainoa ihmislasta kannattava perustus. Totuudelle sellaisena kuin kukin sen tuntuksa tinkimättö-

män tuomion edessä käsittää, ei voi koskaan liian suuria uhria kantaa.

Kulkija painuu polvilleen aavikon hiekkään. Hän tietää, että erämaan petolintu ja vuoriston villit eläimet tästä puoleen jäävät hänen tovereikseen. Hän tietää, että matka, joka on suoritettava, ennenkuin hän saavuttaa päämääränsä, vielä on pitkä, mutta hän ei epäröi. Hän ei tahdo peräytyä, ei muuttaa mitään.

Maa polttaa hänen jalkaansa. Taivaan kiekko hehkuu tulista, näännyttävää kuumuutta. Kulkija ei tunne sitä. Hän on polvillaan hietikolla. Hän ristii kätensä ja pää painuu hartaudessa. Hänen olemuksensa etsii voiman lähteitä, niinkuin erämaan kukka, jonka juuret janoisina etsivät keitaan elämää antavaa vettä.

Hänen ollessaan siinä polvillaan kuulee hän äkkiä sen ikävöidyn, ihmeellisen kellon kaiun. — Erämaa soi. — Sopusoinnun syväääniset säveleet täyttävät ilman. Ne väräjävät terävsärmäisten kaktuskasvien pistäviltä piikeiltä. Ne kajahtavat karuilta kallioilta. Ne helisevät hehkuvassa hietikossa.

Kulkijan kädet kohottautuvat suuressa riemussa korkeutta kohti. Hänen katseensa loistaa ja ilokyyneleet virtaavat poskipäitä

pitkin. Hän on kuin unta näkeväinen. Hän on kulkija, joka pitkän ikävän jälkeen näkee toivojensa pyhän maan. Hän tietää sen vielä olevan kaukana, mutta hän omistaa jo kaiken.

Erämaa on kauan ollut hänen kotinaan, mutta se ei vielä koskaan ole ollut niin kauris ja niin rikas kuin se on nyt, suuren yksinäisyyden pyhäkkönä.

Ilokyyneleet yhä virtaavat kulkijan postia pitkin. Ilma hänen ympärillään, maa hänen allaan yhä jatkuvasti väräjä — helkähtää — soi.

Uusi voima virtaa hänen olemukseensa. Kirkkaus täyttää hänen sielunsa. Kohonnut pää painuu uudelleen hartaudessa. Hän ymmärtää, että vain kaikkensa uhranneelle elämä avaa ihanimmat aarteensa.

SUOMALAISIA NAISKIRJAILIJOITA.

- SELMA ANTTILA:** Kahdet kasvot. Näytelmä. 15:—
Rakkauden vuoksi ja luode. Romaani.
- LAURA HARMAJA:** Salakieli. Koululaiskertomuksia. 10:—
- EVA HIRN:** Me miehet. Kertomus pikkupoikamaailmasta. 10:—
Kaksoset. Koulupoikaromaani. 15:—
Kotihengettäriä. Humoristinen romaani. 15:—
- MARIA JOTUNI:** Jussi ja Lassi. Pikkupoikakuvaus. 10:—, s. 65:—
Kultainen vasikka. Huvinäytelmä. 9:—
Savu-uhri. Näytelmä. 5:—
Miehen kylkiluu. Huvinäytelmä. 15:—
Musta härkä. Lapsille. Sid. 4:—
- HANNA RAUTA:** Kesä, jota odotettiin. Romaani. 10:—, s. 15:—
Tohtori Sorva. Romaani. 12:—, sid. 20:—
- MATHILDA ROSLIN-KALLIOLA.** Viestini menneiltä sukupolvilta.
25:—, sid. 35:—
- MARJA SALMELA:** Valitut teokset. I: Unelmiensa uhri ja Kap-
pale kahden matkaa. Vaatek. 45:—
II: Taistojen teitä ja Syvistä hetteistä s. 45:—
Lyhyt tarina nuoresta tytöstä. 10:—
Martti Jänne. Romaani. 20:—
Murusia. Novelleja. 8:—
Naiskohtalo. Romaani. 20:—
Pohjavirtoja. Romaani. 10:—
Samasta kodista. Romaani. 18:—
Veripunainen ruusu. Novelleja. 15:—
- AILI SOMERSALO:** Anneli seuraneitinä. 10:—, sid. 16:—
Annelin häälähjä. 12:—
Anneli karkumatkalla. 15:—
Jukka-Pekka. Satuja.
- ANNI SWAN:** Pikkupappilassa. Nuorisoromaani. 15:—, s. 22:—
Ollin oppivuodet. » 10:—, s. 15:—
Kaarinan kesäloma. » 10:—, s. 15:—
Iris rukka. » 10:—, s. 15:—
Tottisalmen perillinen. » 10:—, s. 15:—
Kootut sadut. Korupainos, sid. 38:—
Satuja VI.
- MAILA TALVIO:** Kootut teokset. Sid. 180:—, koruk. 400:—
I: Haapaniemen keinu. Aili, Kaksi rakkautta. II:
Pimeänpirin hävitys, Juha Joutsia. III: Louhilinna,
Tähtien alla. IV. Niniven lapset, Kultainen lyyra,
Yölintu. V: Elämän kasvot, Silmä yössä. VI: Näh-
tyä ja tunnettua, Muuan äiti, Kirjava keto, Hämä-
häkki, Elämänleikki, Näkymätön kirjanpitäjä, Yötä
ja aamua.
Kurjet. Romaani. 15:—, sid. 21:—
Kihlasormus. » 20:—, sid. 30:—
Kirkonkello. » 30:—, sid. 40:—

Kaikissa kirjakaupoissa.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

Hinta 25 mk.

Suom. kannoks. 1.
Salmela

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOELMA

120 102 0666

X

